

19978

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇENİN EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ ANA BİLİM DALI

YABANCILARIN TÜRKÇEYİ ÖĞRENMELERİ ESNASINDA YAPTIKLARI
İSİM HAL EKLERİ YANLIŞLARI
VE
BU KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Abdurrahman Güzel

Tezi Hazırlayan
Aydanur Altaş Özkan
1424

KISALTMALAR

A.Ü.	:	Ankara Üniversitesi
TÖMER	:	Türkçe Öğretim Merkezi
T.T-I	:	Temel Türkçe I
T.T-II	:	Temel Türkçe II
O.T-I	:	Orta Türkçe I
O.T-II	:	Orta Türkçe II
Y.T-I	:	Yüksek Türkçe I
Y.T-II	:	Yüksek Türkçe II
F	:	Fiş
Y.C	:	Yanlış Cümle
D.C	:	Doğru Cümle

İÇİNDEKİLER

I. ÖNSÖZ

II. GİRİŞ1

1.1. Dil Nedir?	3
1.2. Tarih boyunca devlet dili olarak Türkçe	6
1.3. Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri	12
1.4. Türkçenin önemli özellikleri	23
1.4.1. Türkçenin ses özellikleri	23
1.4.1.1. Türkçenin belli başlı ses kuralları	25
1.4.2. Türkçenin söz dizimi özellikleri	28
1.4.3. Türkçenin yapı özellikleri	29
1.5. Yabancı dil öğretimi	34
1.6. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi	35
1.7. Yabancı dil öğretiminde temel ilkeler	40
1.8. Yabancı dil öğretiminde temel metotlar	44
1.8.1. Dilbilgisi-çeviri metodu	44
1.8.2. Düzvarım metodu (direkt metot)	45
1.8.3. Kulak dil alışkanlığı metodu	48
1.8.4. Bilişimci metot	49
1.8.5. İletişimci metot	50
1.8.6. Seçmeli metot	51

III. İNCELEME54

2.1. Yazılı anlatım kağıtlarının taranması sonucu tesbit edilen yanlış örnekler	54
2.1.1. Temel Türkçe I	54
2.1.2. Temel Türkçe II	61
2.1.3. Orta Türkçe I	70
2.1.4. Orta Türkçe II	86
2.1.5. Yüksek Türkçe I	94
2.1.6. Yüksek Türkçe II	99

IV. DEĞERLENDİRME

3.1.	Yazılı anlatım kağıtlarının taranması sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi	107
3.1.1.	Temel Türkçe I	108
3.1.2.	Temel Türkçe II	109
3.1.3.	Orta Türkçe I	110
3.1.4.	Orta Türkçe II	111
3.1.5.	Yüksek Türkçe I	112
3.1.6.	Yüksek Türkçe II	113
3.2.1.	İsim hâl eklerinin tanımı	122
3.2.2.	İsim hâl eklerinin öğretimiyle ilgili görüşler	125

V. SONUÇ

4.1.	Sonuç	140
4.2.	Öneriler	142
5.1.	Bibliyografya	144
5.2.	Ekler	149

ÖNSÖZ

İngilizce, Almanca, Fransızca yüzyıllardan beri diğer toplumlara zaman zaman *resmî dil* zaman zaman da *ikinci dil* olarak öğretilmektedir. Bunun yanında, Türkçe, büyük topluluklar tarafından ana dili olarak kullanılmasına rağmen, diğer milletlere yabancı dil olarak öğretilmesi üzerinde durulmamıştır. Bu sebeple, yabancılara Türkçe öğretimi, ülkemizde pek köklü bir geçmişe sahip değildir. Tek tek, sistemsiz olarak ilgilenen kişiler dışında, devlet politikası olarak işin ehli olan kurumlar tarafından ele alınmamıştır. Ancak, 1950 yılından sonra üniversiteler bünyesinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi daha sistemli ve ciddi bir şekilde ele alınmıştır. Bu konu, en geniş çapta ve bilimsel olarak ilk kez mensubu bulunduğumuz A.Ü. TÖMER tarafından her yönüyle ele alınmıştır. Burada uygulanan yöntem ve çalışmalar, yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminin incelenmesi bakımından bize geniş imkânlar sağlamıştır.

Bu çalışmamızda, yazılı anlatım sırasında, yapılan isim hâl ekleri yanlışlarını değerlendirmeyi ve buna paralel olarak bu konunun veriliş yöntemini, üzerinde durulması gereken noktaları biraz olsun aydınlatmayı amaçladık. Bugüne kadar karşılaştığımız ve Türkçe öğrettiğimiz gruplarda isim hâl eklerinin kullanımı yanlışlarının çok sık yapıldığını tespit ettik. Uygulamamız sırasında Türkçe bilme düzeyleri ve ana dilleri farklı grupları ölçü olarak aldık. Bütün bu yanlışları inceleyerek bu yanlışların türlerini, oranlarını tespit etmeye çalıştık. Bunlara paralel olarak da isim hâl eklerinin öğretimi üzerinde bazı görüşlerimizi sunduk.

Çalışmam sırasında bana yol gösteren Sayın Hocam Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Eylül 1992

Ankara

Aydanur Altaş Özkan

GİRİŞ

Dilimizin, yabancı dil olarak öğretiminde istenilen hedeflere ulaşabilmek için, Türkçenin özellikleri ve modern dil öğretim metodlarının ışığı altında hazırlanmış, dilimizin yapısına uygun yöntemlere, tekniklere, araştırmalara ve kitaplara ihtiyaç vardır. Değişik dillerle veya dil gruplarıyla Türkçenin ses, yapı, söz dizimi ve anlam bakımından karşılaştırmalı çalışmalarına da önem verilmelidir. Ancak, tüm bu çalışmaların sağlam temellere oturtulması için öncelikle Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin, en çok zorlandıkları konular, *yanlış çözümleme* çalışmalarıyla gün ışığına çıkarılmalıdır.

Dilimizin yapısından dolayı, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin en çok ekleri öğrenmekte zorluk çektiğini gördük. Bu eklerin içinden isim hâl ekleri üzerinde çalışmayı tercih ettik. Çalışmalarımızın amaçlarını kısaca belirtmek gerekirse;

- 1) İsim hâl eklerinde yanlış yapılıp yapılmadığını tesbit etmek,
- 2) İsim hâl eklerini, yanlış yapma (zorluk çekme) oranlarına göre sıralamak,
- 3) İsim hâl eklerini kullanırken ne tür yanlışlar yapıldığını tesbit etmek,
- 4) Bu bulguların, Türkçenin özelliklerinin, dil öğretiminde kullanılan modern yöntem ve tekniklerin ışığı altında, konunun öğretimiyle ilgili bazı görüşler belirtmek.

Bu çalışmayı yaparken mensubu bulunduğumuz A.Ü. TÖMER'deki kur sistemini temel alarak, T.T-1, T.T-2, O.T-1, O.T-2, Y.T-1, Y.T-2 kurlarından yazılı anlatım kağıtları seçtik. Ancak, çalışmamızı derinleştirebilmek için milliyetlere (dillere) göre bir sınıflama yapmadık. En fazla örnek üzerinde çalıştığımız kur, O.T-1 oldu. İsim hâl eklerinin T.T-1 ve T.T-2 kurlarında öğretildiğini, ancak konunun O.T-1 kurunda yerleşmiş olabileceğini düşündük. Yazılı anlatım örneklerinde yapılan isim hâl yanlışlarının her kura ve yanlış türlerine göre dökümünü verdik. Daha sonra bunların oranlarını tablolarla istatistiksel olarak verdik.

Yine aynı ölçülere dikkat ederek, tüm kurlara, değişik hâl eklerinin kullanılmasını gerektiren bazı anketler uyguladık. Anketlerden çıkardığımız sonuçları da aynı şekilde belirttik. Ancak anket çalışmamızda çok derinlemesine olmasa da milliyetlere göre gruplandırma yapmaya çalıştık.

Öğrencilerin kişisel özellikleri, başarı durumları, seçilen milletler, uygulamanın yapıldığı yer ve zaman, öğretmen gibi bir çok faktörün bu araştırmanın sonuçlarını az çok etkilemiş olabileceğini belirtmek isteriz.

1.1 DİL NEDİR?

Dil üzerine yapılan birçok tanım vardır. Bunlardan birkaçını burada belirtmek istiyoruz.

"Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir (Ergin, 1990:234).

"Dil, bir ulusun bireylerinin anlaşmasında, o ulusu ulus yapan özelliklerin oluşmasında önemli görevler üstlenmiş, yapıcı ve yaratıcı bir canlı varlıktır" (Dilçin, 1980:23).

"Dil milleti tarif ederken kullanılan önemli ünitelerden biridir. Ayrıca milleti meydana getiren fertlerin en önemli ortak tarafını ifade eder. Böyle olduğu içindir ki, her milletin dil adı, kendi milliyet adıyla anılır. İngilizler İngilizce, Fransızlar Fransızca, Almanlar Almanca ile konuşurlar" (Alperen, 1989:1).

"Dil kavramının felsefe, sosyoloji veya bir dilbilim terimi olarak değişik görüş açılarından tanımları yapılmıştır. Biz dile *insanların ve toplumların yarattıkları bir anlaşma aracıdır* diyebiliriz. Yalnız dili insanoğlundaki akıl, düşünce ve duygudan sıyrılmış olarak düşünemeyiz. Bundan dolayı dil organik bir varlık olan insanların düşüncelerini ve duygularını bildirmek üzere koydukları bir işaretler sistemidir" (Korkmaz, 1976:67).

"Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir" (Banguoğlu, 1986:9).

Rauchek'e göre "Dil, insanlar arasındaki iletişim aracıdır" (Demirel, 1990:3)

Langeacker'e göre ise, "Dil, anlamlar ve ses dizileri arasında ilişki kuran bir ilkeler takımıdır" (Demirel, 1990:3).

"Dil, düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü gelişmiş bir dizgedir" (Aksan, 1979:98).

Yerli ve yabancı bilim adamları tarafından yapılan değişik dil tanımları vardır. Ancak, bütün tanımlar değişik şekilde dile getirilmiş olsa da, hepsinin birleştiği ortak noktalar vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Dil bir sistemdir.
2. Dil, seslerden oluşur.
3. Dil, bir iletişim aracıdır.
4. Dil, bir düşünce aracıdır.
5. Dil, insanların oluşturduğu toplumlarda konuşulur; insana aittir¹.
6. Dil, bir milletin birliğini sağlayan en önemli unsurdur.
7. Dil, konuşulduğu toplumun kültürü ile sıkı ilişkiler içindedir. Onun yaşayışını ve düşünme şeklini yansıtır.

Dil, yalnız bir konuşma, anlaşma aracı değildir. Her dil, kendi kuruluş düzeni, işleme biçimi, yapı ve dizim özelliği ile bir düşünüş, anlayış ve anlatış yoludur. Her toplumda bir konuşma dili bir de yazı dili kullanılmaktadır. Konuşma dili, bir milletin dil birliğinin, dilinin yazıyla ilişkili olmayan ve çeşitli söyleyiş özellikleri taşıyan yönü; yazı dili de, konuşma dilinin yazıya geçirilmiş şekli olarak tanımlanabilir. Konuşma dili günlük hayatta kullanılan tabii dildir. Konuşma dili, bir dil sahası içinde farklı şekiller gösterir. Bir dilin lehçeleri, şiveleri ve ağızları bulunabilir. Lehçe, dilin bilinen ve takip edilen tarihinden önce, karanlık bir devrinde kendisinden ayrılmış olup büyük ayrılıklar gösteren kollarıdır. Lehçe'de ses, şekil ve kelime ayrılıkları söz konusudur. Çuvaşça ve Yakutça Türkçe'nin lehçelerine örnek olarak verilebilir. Şive, bir dilin bilinen tarihi seyri içinde ayrılmış

1. Hayvanlar da kendi aralarında iletişim kurmakta, hatta problem çözme ve araç kullanmada başarılı olmakta, buna karşın dil öğrenmede başarılı olamamaktadırlar (Demirel, 1990:4).

olup bazı şekil ve ses ayrılıkları gösteren kollarıdır. Bugün Türki cumhuriyetlerde konuşulan Kırgızça, Özbekçe, Azerice, Kazakça Türkçe'nin şiveleridir. Ağız ise şive içinde söyleyiş farklılıklarına dayanan küçük kollarıdır. Karadeniz, Konya, İstanbul Türkçeleri gibi.

Yazı dili ise eserlerde, kitaplarda kısacası yazıda kullanılan dildir. Bir ülkede konuşulan çeşitli şive ve ağızlar olmasına rağmen kullanılan tek bir yazı dili vardır. Bu ortak yazı dili, bir bölgede konuşulan konuşma diline yakındır (Yazı dilimizin İstanbul Türkçesine yakınlığı gibi). Fakat bu yakınlık hiçbir zaman % 100 değildir. Çünkü, yazı diline sadece bağlı olduğu konuşma dili değil diğer bölgelerdeki dillerin ve yabancı dilleri çeşitli unsurlarının da etkisi vardır. Bu nedenle, konuşma dili sadece bir bölgeyi içine alırken; yazı dili bölgeler üstü bir yapıya kavuşur ve tüm ülkeyi içine alır.

Konuşma dili ile yazı dili arasındaki diğer bir fark ise konuşma dilinin günlük hayatta konuşulan canlı bir dil, yazı dilinin ise yeniliklere nisbeten kapalı statik bir dil olmasıdır. Konuşmada seslerin yanında mimik, vurgu, tonlama, çeşitli jest ve vücut hareketleri kullanılırken yazı dilinde bunların yerini "yazı" alır. Konuşma ortamında; geriye dönüşler, anlatılmak istenilen konunun başka şekillerde açıklanması mümkünken bu şans yazı dilinde yoktur. Onun için yazıda, okuyucunun konuyu tam anlamıyla kavraması için düşüncelerin dilin kurallarına uygun, özenle yazıya aktarımı gereklidir. Gerçekte, yazı dili düşünce gibi dilin mantığına ve kurallarına uygun olduğu için konuşma diline oranla daha tabidir.

Bunlara ek olarak; yazı dilini, yüzyıllardır oluşturulan eserler aracılığıyla araştırabilir, dilin tarihi gelişmesini, dilin şu ana kadar uzanan yapısını görebiliriz. Fertlere, nesillere bağlı olan konuşma dilinde ise bu durum yok denecek kadar azdır. Teknolojik gelişme doğrultusunda ve yapılan birkaç araştırmanın ışığında bu konuda dilin içinde bulunduğu gelişme yeni yeni gün ışığına çıkmakta ve bundan sonrası için kaynak oluşturmaktadır.

Sonuç olarak aralarındaki tüm farklılıklara karşın bir ülkenin kültürünü belirlemede hem yazı hem de konuşma dili bize en değerli kaynağı oluşturmaktadır.

1.2. TARİH BOYUNCA DEVLET DİLİ OLARAK TÜRKÇE

Bir dilin milletler arasındaki yeri belirtilirken, dünya çapında *yaygın dil* (langue mondiale), *diplomasi dili* (langue diplomatique), *uygarlık dili* (langue de civilisation), *geçer bölge dili* (lingua Franca), *resmî dil* (langue officielle) veya *devlet dili* (langue d'état), *ulusal dil* (langue nationale), *yazı dili* (langue littéraire) v.b. gibi ölçütlere başvurulur. Ulusal dili olmayan, başka bir yabancı dili resmî dil olarak kullanan, ulusal dilini değil de, başka bir dili, resmî dil olarak kullanan veya ulusal dilini, uygarlık dili sınıfına yükseltememiş birçok topluluklar vardır.

Yeryüzünde konuşulmuş ve konuşulmakta olan birçok dilden, bugün ancak bir kısmı devlet dilidir. Ancak bunların hepsini uygarlık dili olarak kabul edemeyiz. Ancak işlenmemiş bir devlet dili bile zamanla bir yazı dili ve nihayet bir kültür dili durumuna gelir. İngilizce, Almanca gibi diller de bugün kültür dili olma niteliklerini yüzyıllar boyunca devlet dili olarak kullanılmalarına borçludurlar. *Kültür* (uygarlık) *dili* terimini yüksek kültüre erişmiş toplumlar tarafından kullanılan, çağının özelliklerini taşıyan, komşu diller üzerinde etki yapabilecek kadar kuvvetli ve geniş alanlara yayılmış, ulusal sınırları aşmış dil olarak açıklayabiliriz. Eskiden Yakın Doğu'da *Akkadca*, *Eski Farsça*, *Aramca*, *Yunanca*, *Latince*, günümüzde ise Asya'da *Türkçe*, *Arapça*, *Hintçe*, *Çince* ve *Japonca* birer büyük kültür dilidir. Bilindiği gibi, dilimizin gün ışığına çıkmış en eski yazılı belgeleri M.S. VIII. yüzyıla ait *Orhun Abideleridir*. Ancak bu demek değildir ki, dilimizin tarihi (hatta yazı dili olarak tarihi) daha eskilere uzanmaz. Bunu, *Orhun Abidelerinin* kimi özelliklerinden rahatlıkla ortaya çıkarabiliyoruz. Yani *Orhun Abideleri*, bize dilimizin yazı dili olarak daha eskilere, tarihin derinliklerine uzandığını ve yazıldığı devirde kültür dili olma niteliklerine sahip olduğunu gösterir.

Göktürk metinleri, dilimizin başlangıç dönemine değil, daha ileri bir dönemine aittir. Türk yazı dili, "Göktürk Yazıtları"nın ortaya çıkış tarihinden çok daha eskilere, belki 1000 hatta, 2000 yıl önceye gitmektedir². Bir dilin eskiliğini, kültür dili olduğunu belirleyebilmek için bazı bilimsel ölçütlere ihtiyaç vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

İleri ögeler: Göktürk yazıtları destansı, oldukça gelişmiş edebî bir dille yazılmıştır. Ayrıca metafor, yani deyim aktarımı (Örneğin, O ne keçidir) ifade eden unsurlar gelişmiştir. Soyut bir kavramı somut bir fiille veya isimle ifade etmek de metafordur. Bir dilin bu duruma gelmesi kuşkusuz uzun bir geçmiş ve işlenmişlik gerektirir. Böyle ögelere Göktürk Yazıtlarında sık sık rastlarız. Örneğin, *Menin sabımın sımadı* (Benim sözümü kırmadı) cümlesindeki *sımadı* çok açık bir deyim, somutlaştırma örneğidir. Eğer, Göktürk metinlerinde bazı ileri ögeler varsa, bunların temel şeklinin de bulunması gerekir. Bu da bize yazı dilinin daha eskilere gittiğini gösterir. Yine bir örnek verelim; *tüketi* (bütünüyle, sonuna kadar, iyice) kelimesi varsa bizi mutlaka daha temel bir şekle, bir köke götürür. İleri ögeler diye nitelenebilecek durumlar şunlardır:

1. Çok anlamlılık (Polysémie):

Göktürk Yazıtlarının çok anlamlılık açısından da zengin örneklerle sahip olduğunu görüyoruz. Bir kelimenin temel anlamı dışında yan anlamlar da taşır durumuna gelmesine *çok anlamlılık* denir. Bir kelimenin yan anlamlar kazanması yine hiç kuşkusuz dilin eskiliğine ve işlenmişliğine bağlıdır. Kelimeler belli bir zaman sürecinde bu hale gelirler. Yaşamakta olan bir dil, sürekli benzetmelerle yeni anlamlar kazanır. Örneğin; *kızmak, sıkılmak, ezilmek, oturmak* (ikamet etmek) v.b. Yazıtlardan birkaç örnek verelim: *Tengri teg tengride bolmuş Türk Bilge Kağan bu ödke olurtum*. Bu cümlede *olurtum* "tahta oturdum, yönetimi ele aldım" anlamı taşımaktadır. *Bu yirde olurup Tobgaç budun bile tüzüldüm*, "burada tüzüldüm, anlaştım" anlamı taşır. Ayrıca *gönül / könlül* yazıtlarda "ruh, istek, dilek" anlamında, *til* "konuşturulmak üzere, düşmandan alınan esir" anlamında kullanılmıştır.

2. Bkz. Aksan, "Ural Altay Dilbiliminde Anlambilimsel, Şematik Kriterler Meselesi Yeni Kullanım Yöntemleri" 1980-81:231.

2. Eş anlamlılık (Synonyms):

Eş anlamlılık, bir yazı dilinin eskiliğini ve doğuş tarihini, işlenmişliğini tesbit etmekte önemli bir ölçü olarak kullanılabilir. Öncelikle, her dilde görülen eşanlamlılar arasında bazen oldukça büyük, bazen de çok küçük de olsa anlam farkları olduğunu belirtmek gerekir. İsimleri her ne kadar eş ise de, anlamları, birbirinin aynısı değildir³. Ancak, tüm dillerde, önceki yüzyıllarda farklı anlam ifade ederken zamanla aynı anlamı karşılayan duruma gelmiş kelimeler bulunmaktadır. Bu da yine, o dilin eskiliğine işaret eder. Örneğin, *göndermek* ve *yollamak* fiilleri günümüzde aynı anlamı yansıtmaktadır. Ancak XI. yüzyılda *göndermek* fiilinin, "*doğrultmak, yukarı kaldırmak*" anlamında kullanıldığını görüyoruz⁴. Göktürk Yazıtlarında da aynı durumda eş anlamlı ögeler varsa bunlar için de birkaç yüzyıl geriye gitmek gerekir.

Göktürk Yazıtlarında eşanlamlı unsurlar var mı? Evet, oldukça çok var. Örneğin; *tün* ve *kiçe*, *tatıglıg* ve *süçig* (tatlı), *erk* ve *küç* (güç), *ögmek* ve *alkamak* (övmek), *yiñke* ve *yuyka* (ince), *çav* ve *kü* (şöhret, ad, nam) v.b.

Özetle; bugün Türkiye Türkçesinde nasıl *istemek-dilemek*, *bezmek-bıkmak* *usanmak*, *bitmek-tükenmek*, *yollamak-göndermek* gibi eşanlamlı duruma gelmiş ögeler varsa Göktürk Yazıtlarında da vardı.

Ayrıca aynı kökten yapılmış, değişik anlamları karşılayan kelimelerin varlığı da bu düşünceyi güçlendirir. *Yaz-* (günah işlemek), *yazuk* (günah), *ül-* (paylaşmak), *ülüg* (pay, nasip), *ötün-* (istemek, dilemek, rica et-), *ötüg* (dilek, istek) v.b.

3. Aksan (1972:530), "Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlılardan Yararlanma", adlı makalesinde eşanlamlılar arasında mutlaka anlam farklılıkları bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Bloomfield, W.E. Collinson da çeşitli eserlerinde bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Amerikalı mantıkçı N. GOODMAN, iki kelimenin hiç bir zaman yüzde yüz aynı anlamı taşımadığını mantık açısından ispat etmiştir.

4. Bu konuda Aksan'ın (1972:531), "Eşanlamlılık Sorunu ve Eşanlamlılardan Yararlanma", adlı makalesine başvurulabilir.

Sonuç olarak, "*Göktürk metinleri* dilimizin başlangıç dönemine değil, daha ileri bir dönemine aittir, Türk dili, tarih boyunca bir devlet ve kültür dili olmuştur." diyebiliriz.

Türk kavminin ilk temsilcisi olan *Hunların* tarih sahnesine çıktıkları M.Ö. III. yüzyılda da *Hun Türkçesini* devlet dili olarak kullandıklarını söyleyebiliriz. Bunu *Göktürk Yazıtlarındaki* işlek ve gelişmiş dilden anlıyoruz. Ayrıca, Bizanslı tarihçi *Priskos* 448 yılında devlet dilinin Türkçe olduğunu ifade etmiştir⁵.

VI. yüzyılda da Türkistan'dan Altaylar'a, Moğalistan'a kadar uzanan topraklarda *Göktürklerin*, *Uygurların*, *Kırgızların* hakim olduğunu ve devlet dili olarak da Türkçenin kullanıldığını görüyoruz.

Uygurlar, değişik dinler kabul ettikleri ve Sogutçadan, Çinceden ve Tibetçeden birçok çeviriler yaptıkları halde hiç bir zaman Türkçeden ayrılmamışlardır. Örneğin, Budizm ile ilgili Sanskritçe "*Suvarna-prathâsa*" adlı bir eseri "*Altun Yaruk*" şeklinde, Çince "*Fa-shou pa-yang shên-ch'ou-king*" adlı bir eseri de "*Sekiz Yükme*" şeklinde Türkçeye çevirmişlerdir. Hristiyanlık, Manihailik ve Budizm gibi dinlerden aldıkları dinî terimlere de Uygurca karşılıklar bulmuşlardır⁶.

Batı'da *Avar Türklerinin* (VI. - VII. y.y.), *Hazar Türklerinin* (VII. - XI. y.y.), *İdil Volga Türklerinin*, *Tuna Türklerinin*, *Peçenek Türklerinin*, *Kıpçak-Kuman Türklerinin* yani *İdil* ve *Tuna* arasında irili ufaklı devletler kurmuş olan bu Türk kavimlerinin de devlet dili olarak Türkçeyi kullandıklarını biliyoruz.

Oğuz Türkleri, eski yurtlarından ve diğer Türk kollarından uzakta, yeni bir yerde ve konumda kullandıkları ağız ile yeni bir yazı dili meydana getirdiler. İlk örneklerine XIII. yüzyılda rastladığımız bu yazı dili, Anadolu Beyliklerinde, resmî dil haline geldi⁷.

5. Bu konuda geniş bilgi için bkz. A. Dilaçar (1982:181).

6. Bkz. Dilaçar (1982:183).

7. Bkz. Ercilasun (1984:37).

XI. - XV. yüzyıllar arasında, Türkler artık müslüman olmuşlardır. Bu dönemde de Karahanlı Devleti (840-1212) tarafından Türkçe, devlet dili olarak kullanılmıştır. Bu dönemde konuşulan dil zamanla üç büyük lehçeye ayrılmış Batı'da *Oğuzca* (daha sonra Osmanlıca), doğuda *Çağatayca*, kuzeyde *Kıpçakça* adını almıştır. Türk tarihinin, dilinin ve kültürünün en eski ve birleştirici kaynağı olan *Divanü Lugat-it Türk*, Karahanlıların devlet dili olarak kullandığı, Türkçeyi Araplara öğretmek amacıyla, Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış bir eserdir. Bu açıdan, yabancılara dilimizi öğretmek amacıyla yazılan ilk kitaptır.

Çağatay döneminde yazılmış başka eserler de vardır. Bazı bilginler Çağatayca'yı başlıca üç devre de incelemiştir.

1. Karahanlı-Uygur
2. Harezmi-Altınordu
3. Ali-Şir devri

Özellikle Harezmi döneminde Mısır Memlükleri tarafından bu amaçla meydana getirilmiş, dilbilgisi kitapları ve sözlükler bulunmaktadır. Tarih kronolojisine göre, Türk leksikografi merkezleri farklı sahalarda oluşmuştur. Yazılış amaçları yeteri kadar belli olmayan bu çağ Orta-Asya lügatı dışında, asıl lügatçılık konularını Kıpçak, Çağatay ve Osmanlı edebî Türkçesi sahasında aranmalıdır. Her üçü de lügatçılık bakımından, çok iyi işlenmiş dillerdir. Yazarları genellikle Arap bilginleridir. Bunlar Kaşgarlı'nın filoloji mektebindendirler. Kıpçaklarla temas ve münasebette bulunan diğer milletler de bu saha üzerine eğilmiş, yakın ilgi göstermişlerdir. Kıpçak dili ve sahasının en önemli sözlükleri şunlardır (Caferoğlu, 1984:188).

1. El-Zemah şehrinin Mukaddimetü'l-Edeb'i, en eski nüshası 1305 tarihli.
2. Abu Hayyan'ın Kütübü'l-idrâk li-lisâni'l-etrak, 1312-1313 tarihlerinde yazılmıştır.
3. Kitab-ı mecm'ûu tercüman-ı türki ve acemî ve moğolî ve farsî T. Houtsma ve A. Kurışjanov tarafından yayınlanmıştır. XIV. yüzyıl ortalarına aittir.
4. Cemaleddin İbn-i Mühenna'nın Hilyatü'l insan ve Helbetü'l-lisan adlı eseri.

5. Pratik dil öğretimi gayesiyle, Arap filolojisi metodu üzerine yazılan lügatlar arasında, fonetik ve kelime mukayesesi incelemesini de içine alan *القروا انين لكلية لضبط اللغة التركية* bulunmaktadır. Yazarı bilinmemektedir. Kilisli Rifat tarafından yayınlanmıştır.
6. Et-tuhfetü'z-zekiyye fi'l-lugati't Türkiyye, XV. yüzyıl lügatlerindendir. Yazarı bilinmemektedir.
7. Cemaleddin Ebu Muhammed Abdullah et-Türki'nin Bulgatü'l-Müştak adlı eseri XIV.-XV. yüzyıllara aittir.

Daha sonra (XV. yüzyılın ikinci yarısı) Ali Şir Nevai, *Muhakemetü'l Lügateyn* adlı eseriyle, Türk dilinin Farsçadan üstün olduğunu göstermiş, Türk gençlerini, Farsça yazma heveslerinden dolayı eleştirmiştir. Ayrıca, XI. - XV. yüzyıllar arasında *Hindistan Türk-Moğol İmparatorluğunda*, *Altınordu'da*, *Timur İmparatorluğunda* devlet dili olarak Türkçe kullanılmıştır.

XVI. - XX. yüzyıllar arasında (Yeni Türkçe Çağı), Oğuzcadan doğan lehçeler, artık iyice belirginleşmeye başlar. *Osmanlıca*, *Azerice*, *Türkmence* v.b. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte dilde birtakım yenilikler yapılmış ve Türkiye Türkçesinin temelleri atılmıştır. Günümüzde Türkiye Türkçesinin yanı sıra, *Kazakça*, *Kırgızca*, *Özbekçe*, *Azerice*, *Türkmence*, *Tatarca* gibi birçok Türk lehçe ve şivesi de devlet dili olarak kullanılmaktadır. Bu dillerin tümü birçok edebî ürünler vermiş, sanatçılar tarafından işlenmiş, yazı dili durumuna gelmişlerdir. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde de devlet dili Türkçedir. Devlet dili olamasa da, Türklerin yaşadığı bölgelerin tümünde Türkçe, anadili olarak kullanılan bir dildir. Yeryüzünde Türklerin yayıldıkları bölgeler, Yugoslavya'dan Çin'e kadardır. Türkiye Cumhuriyeti, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dışında Yunanistan, Yugoslavya, Romanya, Irak, Suriye, İran, Sovyetler Birliği, Afganistan ve Çin'de yaşayan Türk toplulukları vardır⁸. Bu topluluklardan bir kısmı, henüz bağımsızlığına kavuşamamıştır. Ama bu cumhuriyetlerde kullanılan Türkçe de yazı dili durumuna gelmiş, edebiyat, sanat ve bilim alanında ileri bir düzeye ulaşmıştır.

8. Bkz. Zülfikar Hamza (1981:15).

1.3. TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

Bugün dünyada kaç dil konuşulduğunu kesin bir sayı ile belirtemeyiz. Bazı lehçelerin zamanla dil durumuna gelmeleri, dünyanın iyi tanınmayan çeşitli yerlerinde işlenmemiş, incelenmemiş, yazı dili durumuna gelmemiş dillerin varlığı kesin sayı vermeyi güçleştirmektedir. Bununla birlikte dünyada konuşulan dil sayısını, ortalama bir hesapla 3000-3500 olarak gösterebiliriz⁹. Diller ses, yapı, sözdizimi, şekil özellikleri bakımından birbiriyle ilişki içinde bulunurlar. Bu ilişkilere göre de çeşitli sınıflamalara tâbî tutulurlar. Dünyada konuşulmuş ve konuşulan diller genellikle iki tür sınıflandırmaya tâbî tutulmuşlardır.

- A. Yapı bakımından
- B. Kaynak bakımından

A. Yapıları Bakımından Diller

Bir dilin yapısı, o dildeki kelimelerin, eklerin durumu, o dilin işleyiş düzeni, çekim özellikleri demektir. Dünya dilleri yapı bakımından 3 gruba ayrılır.

1. Yalınlayan Diller (Isolating languages)

Bu dillerin tipik örneği olarak Çinceyi gösterebiliriz. Bu dillerde cümleyi oluşturan kelimeler herhangi bir ek almazlar ve şekil olarak bir değişikliğe uğramazlar. Yani çekim yoktur. Kelimeler, cümle içindeki yerleriyle, başka kelimelerle yan yana bulunmalarıyla ve değişik vurgularıyla çeşitli anlam ve görevler üstlenirler. Çincede bir kelime, yazıda da belli edilebilen değişik vurgularla değişik anlamlar kazanır. Bir kelimenin böylece 10-15 değişik anlamı olabilir. Çincenin yapısıyla ilgili birkaç örnek verelim:

9. Bkz. Doğan Aksan (1979:107).

/ wo şiye / : yazıyorum, yazarım¹⁰.
ben yazmak

/ wo bù şiye / : yazmıyorum, yazmam.
(olumsuzluk kelimesi)

/ wo şiye má / : yazıyor muyum, yazar mıyım?
(soru kelimesi)

/ wo şiye l / : yazdım.
(geçmiş zaman gösteren kelime)

Çince’de birleşik kelimeleri gösteren kelimeler bile birbirinden ayrı yazılır (Zülfikar, 1981:10).

"vo yav kan şu" (ben istemek, bakmak, Türkçeye "Ben kitap okumak istiyorum." şeklinde çevirebiliriz. "Di en sı ci" (elektrik görme cihaz) "televizyon". "Dien hua ci" (elektrik kanuşma cihaz) ise telefon demektir.

Yalınlayan diller arasında, Çinceden başka *Vietnam dili*, *Himalaya* ve *Afrika dilleri* ve bazı *İndonezya dilleri* de vardır. *Bask dili* ise Avrupa’da konuşulan yalınlayan bir dildir.

2. Bükümlü Diller (Inflectional languages)

Bu dilleri tanıtmadan önce, *büküm* olayı üzerinde durmak gerekir. Büküm, çekim sırasında kökün, özellikle ünlünün değişikliğe uğramasıdır. Aynı durum isimlerin çoğul şekillerinde, cinsiyet değişmelerinde ve diğer kelimelerde de görülür. Bu dillerde, kelime kökleri veya gövdeleri, çekim sırasında değişikliğe uğrayarak kırılırlar, yeni anlamlar, yeni dilbilgisi şekilleri kazanırlar. Bükümlü dillerin tipik temsilcisi olan Arapçada yalnızca kökteki ünlüler değişebilir. Arapçadan birkaç örnek verelim:

10. Örnekler Aksan’a (1979:104) dayandırılmaktadır.

كتب	: yazdı	(ketebe)
كاتب	: yazan	(kâtib)
مكتوب	: yazılan	(mektup)
مكتب	: okul	(mektep)
كتاب	: yazanlar, katipler	(küttáb)

Arapçada kökteki ünsüzler hiç değişmez. Sadece ünlülerin değişime uğraması ve bazı eklemelerle yeni anlamlar ifade edilir. Zaten her kaidenin dilbilgisi şeklinin belli vezinleri (kalıpları) vardır.

Yine bükümlü bir dil olan İngilizce ve Almancadan birkaç örnek verelim:

to go (gitmek) fiilinin değişik zamanlara göre aldığı şekli şöyle gösterebiliriz: *go, went, gone*. Almanca; *trinken* (içmek) fiili de *trinken, trank, getrunken* şeklinde çekime girer.

3. Bağlantılı Diller (Agglutinative languages)

Bu dillerde hiç değişmeyen bir köke getirilen çeşitli eklerle yeni anlamlar, şekiller elde edilir. Türkçe, bu dillerin başlıca temsilcisidir.

Türkçede değişmeyen köke eklenen, olumsuzluk kişi, zaman, kip, işteşlik, yeterlilik v.b. daha birçok eklerle yeni gövdeler elde edilir. Bunlar ek yerleri belli olmayacak şekilde, birbirlerine kenetlenirler. Örneğin dilimizdeki su (isim) ve topla- (fiil) köklerini ele alırsak, bunlara değişik ekler getirilerek ne kadar çok yeni ifade elde ettiğimizi görebiliriz;

su-	topla-
su- <u>lu</u>	topla-t-
su- <u>luk</u>	topla-y-abil-
su- <u>la</u> -	topla-m
su- <u>lak</u>	topla-ntı
v.b.	

Çeşitli görevlerdeki ekler, kelime köküne ve gövdesine gelerek üst üste yığılırlar. Türkçede çok sayıda ek üst üste gelebilir: uzak-laş-tır-ama-dık-lar-ımız-dan-mı-sınız? v.b.

Bu durum, Türkçeyi yabancı dil olarak öğretirken dilbilgisine, özellikle eklere, eklerin köke veya gövdeye bağlanmasına özel bir önem verilmesini gerektirir. Daha sonra ayrıntılı olarak değineceğimiz gibi yabancıların Türkçeyi öğrenirken yanlış yapmalarının en önemli sebebi kendi ana dilleriyle Türkçenin farklı yapıda olmasıdır. Türkçenin bağlantılı bir dil oluşu, eklerin üst üste yığılması, onlar için farklı bir durumdur.

Dilimizin bağlantılı bir dil oluşu, eklerin çeşitliliği, bu eklerin farklı anlamları ifade etmesi, bu eklerle yepyeni kelimeler türetilmesi, dilimizin son derece üretken ve zengin olmasını sağlar.

Türkçeden başka, Altay dillerini¹¹(*Moğolca, Mancu, Tunguz*), Ural dillerini (*Macarca, Fince, Samoyetçe v.b.*), bazı *Asya* ve *Afrika* dillerini de bağlantılı dil olarak sayabiliriz.

Ayrıca, Eskimoca, Gürcüce ve Amerikan yerli dilleri de kimi dilcilerce bağlantılı olarak nitelendirilir. Ancak bu dillerde ekler ve kelimeler birbiriyle öylesine kaynamıştır ki, zaman zaman bir cümlenin, tek bir kelimeye sığdırıldığı görülür. Bu bakımdan genellikle "Kaynaştıran Diller" olarak nitelendirilirler. Doğan Aksan'ın ünlü Amerikalı dilbilimci BOAS'tan aktardığı *Eskimocadan* alınan cümleyi kaynaştırmanın ilgi çekici bir örneği olarak gösterebiliriz¹²:

takusariartorumagoluarnerpâ (bir tek kelime) "Onun bununla uğraşmaya gerçekten niyeti olduğunu sanıyor musunuz?" anlamındadır.

Bağlantılı dillerin en belirgin temsilcisi olan Türkçenin şekil, ses ve söz dizimi özellikleri üzerinde sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak duracağız.

11. Bazı dilciler Japonca'yı da bir Altay dili olarak kabul etmektedir.

12. Bkz. Aksan (1979:107).

B. Kaynakları Bakımından Diller

Dillerin kaynak sınıflandırılması, dil ailelerinin oluşturulması temelde yapı ve şekil özelliklerine dayanır. Şekil ve yapı özelliklerine ses ve söz dizimi benzerlikleri, temel söz varlığının ortaklığı da eklenince diller arasındaki akrabalık ihtimali de güçlenir. *Hint-Avrupa* dil ailesi, yukarıda belirttiğimiz unsurlar bakımından yakınlıkları herkesçe kabul edilmiş, kesinleşmiş dillerden oluşmuştur. Ancak, dilimizin de içinde bulunduğu *Ural-Altay* dillerinin bu açılarından yakınlığı kesinlik kazanmamıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri, *Ural-Altay* dilleri üzerinde yapılan çalışmaların, *Hint-Avrupa* dilleri için yapılan çalışmalar kadar eskiye gitmemesi ve sınırlı olmasıdır. Bu yüzden aile değil "*Ural-Altay Dil Grubu*" terimi kullanılmaktadır.

1. Ural-Altay Dilleri Grubu

Adını iki dağ silsilesinden alan bu grubun varlığının ortaya konuluşunu, XVIII. yüzyılın başlarına kadar götürebiliriz (Aksan, 1979:112). Altayistik çalışmaları, günümüzde yoğunluk kazanmıştır. Sonuçta, Ural ve Altay dilleri arasında kuvvetli bağlar olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki grupta da *ünlü uyumu* vardır. Bu dillerin hepsi *bağlatılıdır*. Kelime *türetme yolları* ve *çekim* arasında benzerlikler vardır. Ayrıca, *ses*, *söz dizimi*, *temel söz varlığı* arasında büyük benzerlikler vardır. Altay dillerinin kendi aralarındaki yakınlık ve benzerlikler daha da açıktır¹³. Bunları kısaca şöyle sıralayabiliriz (Aksan, 1979:113).

1. Birkaç lehçe dışında, tüm Altay dillerinde ünlü uyumu vardır.
2. Tüm Altay dilleri, ünlüler bakımından zengindir.
3. Altay dillerinde, kelimeler çift ünsüzle başlamaz.
4. Altay dilleri, bağlatılıdır. Çekim ve türetme son eklerle yapılır.
5. Altay dillerinde, cinsiyet kavramı yoktur.
6. Sayı sıfatlarından sonra gelen ekler, genellikle tekildir (üç öğrenci v.b.).

13. Altay dilleri arasında birbirine en yakın olan Türkçe ve Moğolca'dır. Ancak Altay dilleri arasında da kesin bir yakınlık olmadığını söyleyen CLAVSON, DOERFER gibi dilciler vardır.

7. Bu diller arasında birtakım ses yasaları vardır. Bunlardan biri z>r (rotasizm) değişmesidir. Türkçe kelimelerdeki /z/ Moğolca, Tunguzca ve Çuvaşça'da /r/'ye dönüşür:

buzagu (Türkçe)	>	biragu (Moğolca)	
öküz	>	üker (Moğolca)	> pıru (Çuvaşça) v.b.

Ayrıca genel Türkçedeki /ş/ sesi Çuvaşça ve Moğolca'da /l/'ye (lamdaizm) dönüşür:

taş (Türkçe)	çul (Çuvaşça)	çilagun (Moğolca) v.b.
-----------------	------------------	---------------------------

Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca'nın yanı sıra, Korece ve Japonca'nın da Altay dilleriyle ortak özellikler taşıdığını, dolayısıyla bu grupta incelenmesi gerektiği söylenen çok sayıda dilci vardır. Burada Prof. Dr. Aksan'dan alınan birkaç Japonca örneği vermekle yetinelim.

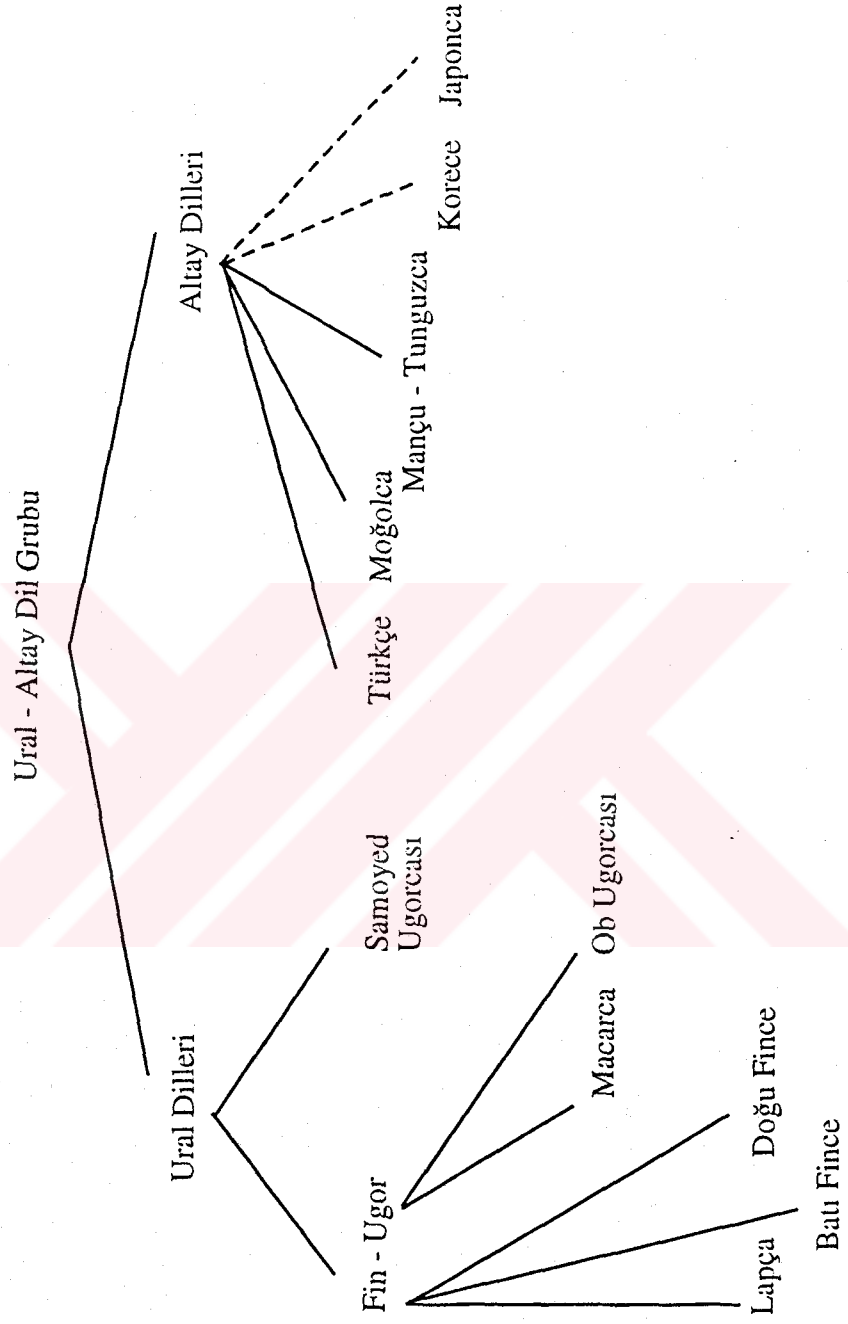
- 1) "Tōri - wo aruku hito - wo mi/masi/ta
sokak belirtme giden adam belirtme gör- geçmiş
hâli eki partisip hâli eki zaman eki

"Sokakta giden adamı gördüm."

- 2) "Tokyo kara Ösaka made Şinkansen de ikimasu"
çıkma yönelme tren ile gidiyorum
hâli hâli bağlacı

"Tokyo'dan Osaka'ya tren ile gidiyorum."

Sonuç olarak, Ural-Altay dil grubunu şematik olarak şöyle gösterebiliriz.

2. Hint-Avrupa Dil Ailesi

Adından da anlaşılacağı gibi, Hindistan'dan Avrupa'ya hatta, Amerika'ya kadar geniş bir alanda konuşulan ve ortak özellikleri sebebiyle, aynı çatı altında toplanan dillerden oluşur. Avrupa'da konuşulan diller arasındaki benzerlikler üzerinde, çok eskiden beri çalışılmış, ilk sınıflama İtalyan şairi DANTE tarafından yapılmıştır. Günümüze gelinceye kadar yapılan yeni çalışmalar ve buluşlara sınırları genişleyen bu diller, kesin bir akrabalık örneği teşkil ederler. Ancak, bu akrabalık bir ırk akrabalığı değil, kültür ve dil akrabalığıdır. Avrupa ve Asya'daki (Anadolu da dahil) birçok ölü dili de içine alan bu ailenin, belli başlı ortak özelliklerini çok kısa olarak şöyle sıralayabiliriz:

1. Bu dillerin hepsi *kök* veya *gövde bükümlüdür*. Buna bağlı olarak çekim ve türetme son eklerle değil, kök veya gövdedeki değişikliklerle sağlanır.
2. Bu diller arasında, *ortak ses özellikleri* vardır.
3. Kelime başında, *ünsüz yığılmasına* rastlanır.
4. Bu dillerin hemen hepsinde, *ön ek* bulunur.
5. Bir kelimenin, mutlaka *kökle başlaması* gerekmez.
6. Bu dillerin bir çoğunda, *cinsiyet kavramı* vardır.
7. Bu dillerin *temel söz varlığında*, ortaklıklar görülür:

İngilizce	Latince	Almanca	İspanyolca	Portekizce	Fransızca	Rumence
water	aqva	Wasser	agua	agua	eau	apo
brother	frater	Vater	permano	irmao	frère	frate
territary	terra	Territorium	tierrra	terra	terre	pamint
sea	mare	Meer	mar	mar	mer	mare
two	duo	Zwei	dos	dois	deux	doi
ten	decem	Zehn	diez	dez	dix	zece

Ortak kelimelerin incelenmesi, ses değişimlerinin tesbit edilmesine, birtakım fonetik kuralların konmasına sebep olmuştur (Grimm Yasaları).

Birbirine yakın kollar arasında, benzerliklerin daha da arttığı bu diller, tarih boyunca 10 ana kol oluşturmushlardır:

1) Arî Diller (Arya)

a) Hint

b) İran

2) Ermenice

3) Grekçe (Yunanca)

4) İllirce

5) İtalik Diller (Arnavutluk ve İtalya ile Yunanistan'ın bazı yerlerinde konuşulan diller)

6) Keltçe (Keltlerin dili. Bugün İrlanda ve İskoçya'da yaşar)

7) Germen Dilleri

a) İngilizce¹⁴

b) Almanca

c) Hollandaca

d) Norveççe

e) İzlandaca

f) İsveççe

g) Danca

h) Gotça (ölü dil)

8) Baltık-Slav Dilleri

a) Çekce

b) Lehçe

c) Slovakça

d) Slovence

e) Sırp-Hırvatça

f) Bulgarca

g) Rusça

14. İngilizce bugün kimi dilcilerce, yalınlayan dillere eğilim gösteren bir dil olarak görülmekte, dil yapısı, tipolojisi, türleri bakımından Moğolca ile Çince arasına yerleştirilebileceğini ileri sürenlere de rastlanır (Aksan 1979:128).

9) Eski Anadolu Dilleri¹⁵.

- a) Hititçe
- b) Luvi dili
- c) Polo dili

10) Toharca¹⁶.

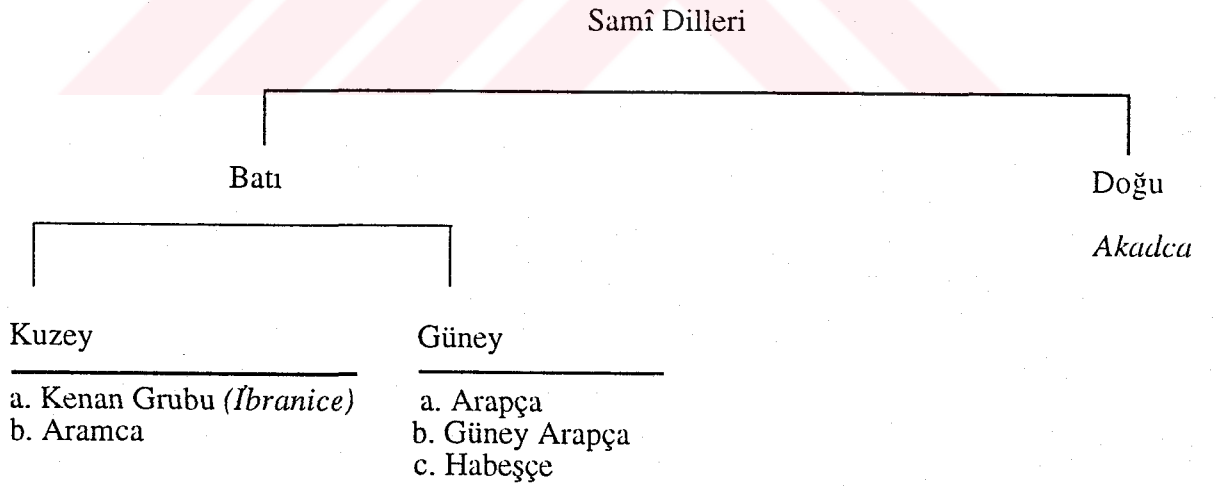
3. Hamî-Samî Dil Ailesi

Adını Tevrat'ta geçen Nuh Peygamberin iki oğlundan (Ham ve Sam) alan bu diller, Asya'nın güney batısıyla Afrika'da konuşulur. Hint-Avrupa dillerine nazaran, özellikle Samî dilleri, dış etkilere ve değişmelere daha kapalı kalmışlardır.

Başlıca 4 grupta incelenirler:

- 1) Samî Kolu
- 2) Kuşî Kolu
- 3) Berber Dilleri
- 4) Eski Mısır Dili ve Kopt Dili

Samî dilleri dışında kalanlar bugün genellikle konuşulmayan dillerdir. Samî dillerini şematik olarak şöyle gösterebiliriz.

15. Bu dile ait metinler, Boğazköy'de bulunmuş ve 1916'da çözülmüştür.

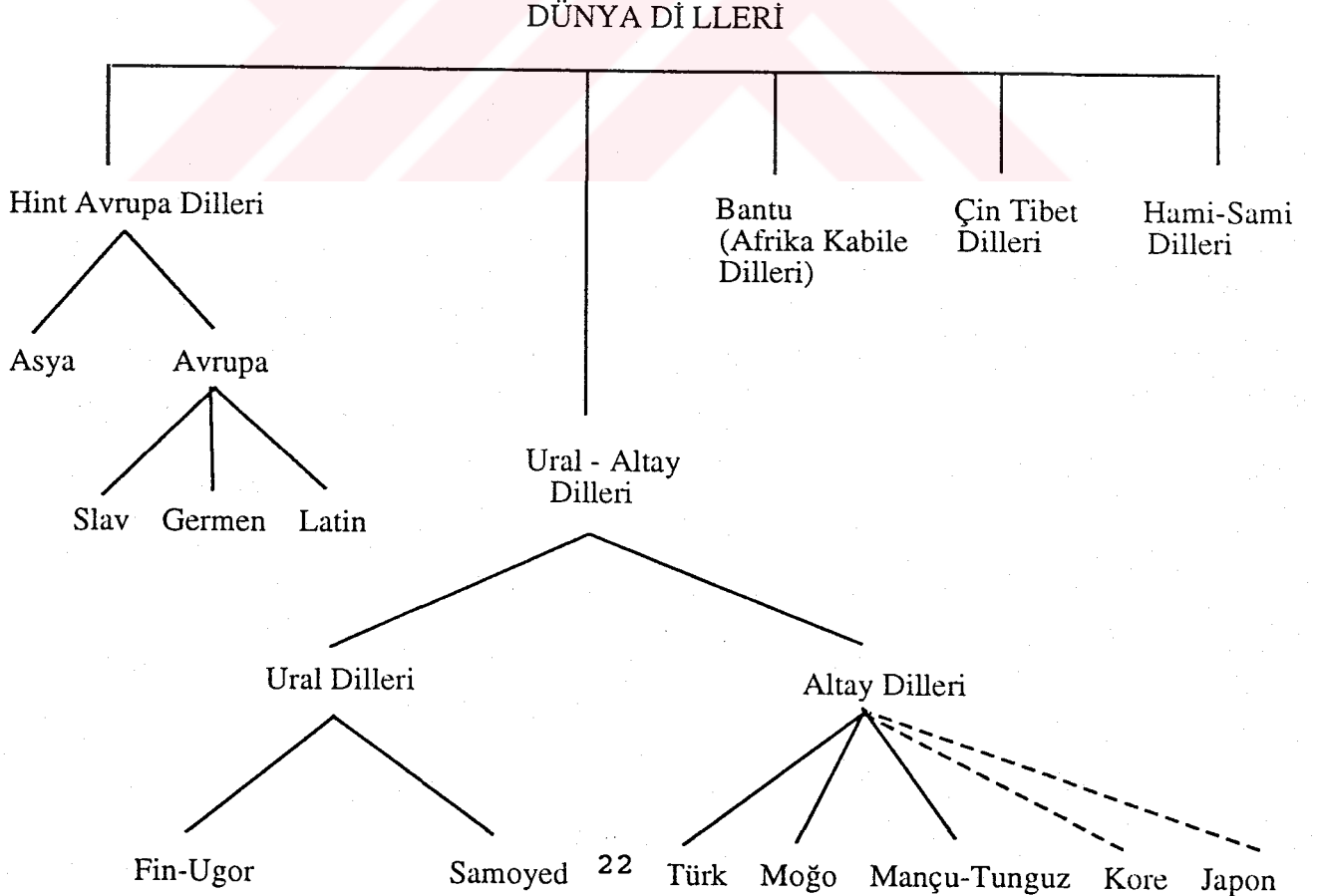
16. Bu dile ait metinler, Çin Türkistan'ında (Tuyan) bulunmuş ve 1904'te çözülmüştür.

Doğu grubunda yer alan *Akkadcanın* (*Asur-Babil dili*) eski dönemlerde, çok önemli diplomatik ve ticarî bir dil olarak, yani her yerde konuşulan, geçerli bir dil olarak *Dicle* ve *Fırat*'ın orta bölgelerinde, M.Ö. 2500-2000 yılları arasında, yaşadığını görüyoruz.

Batı kolunda yer alan *Kenan Grubu* yani "*İbranice*" de *Fenike* ve *Filistin*'de konuşulan dilleri içine alır. M.Ö. XIII. yüzyıla ait yarı hiyeroglif Fenike metinleri vardır. İbranice, 1948 yılından sonra, İsrail'in resmî dili olmuştur. Samî dillerinin güney grubundaki en önemli dil, Arapça'dır.

Arapça "*Kur'an-ı Kerim*"'in yazıldığı, eski, güçlü, edebî bir dildir. İslâmiyetten önce de çok gelişmişti. Zaten tüm Doğu'da, şiir önemli bir uğraştı. *Eski Mısır*'da, duvarlara (İbn'ül Kasr) şiirler asılırdı. *Orta Çağ*'da ise *Arapçanın* tüm *Batı dillerine* etkisi olduğunu görüyoruz. Örneğin; *şeker*, *alkol*, *tarif*, *magazin*, *amiral* v.b. Arapça günümüzde 5 büyük lehçe halinde, Arap ülkelerinin resmî dili olarak yaşamaktadır.

Kaynak bakımından yapılan sınıflandırmaya Çin-Tibet Dilleri ve Bantu Dillerini de ekleyebiliriz. Bu konuyla ilgili olarak Caferoğlu'nun şemasını verelim

1.4. TÜRKÇENİN ÖNEMLİ ÖZELLİKLERİ

Daha önceki bölümlerde, konularla bağlantısı sebebiyle, Türkçenin özelliklerinden bahsetmiştik. Bu bölümde ise, ses, yapı ve söz dizimi açısından ayrı ele alarak dilimizin özelliklerini açıklamaya çalışacağız. Çünkü yabancıların, Türkçeyi öğrenirken karşılaştığı zorlukların bir sebebi de, dilimizin onlara göre farklı olan, bu özellikleridir. Bunu sadece dilimizi öğrenen yabancılar için değil, bir dili ikinci dil (yabancı) dil olarak öğrenen herkes için söyleyebiliriz. İkinci bir dil öğrenilirken ana dilin, ses, yapı, söz dizimi ve anlam özelliklerinin öğrenilen dil üzerinde etkileri, izleri görülür. Bu etkiler, yapılan yanlışlar, ana dille öğrenilen dilin yapı, ses, söz dizimi, anlam olarak yakınlıklarına göre değişim gösterir. İki toplum arasındaki kültürel ilişkiler, ana dili ve ikinci dili konuşan toplumların kültürü, öğrenilen dili önemli ölçüde etkiler. Bu sebeple Türkçenin özelliklerini ayrı bir bölüm olarak ele almayı gerekli gördük.

1.4.1. TÜRKÇENİN SES ÖZELLİKLERİ

Her dilin kendine özgü, bir ses sistemi, ses kadrosu, ses değişimleri ve bunlarla ilgili kuralları vardır. Örneğin, dilimizde bulunan /1/ sesi sadece Rusçada ve biraz farklı bir şekilde Almancada bulunur. Özellikle *sesliler*, her dilde kendine özgü nitelikler taşır. Her dil, insan seslerinin içinde bazı sesleri (ünlü ve ünsüz olarak) benimser. Hatta aynı seslerin bile, farklı söylenişleri vardır. Bu sebeple herhangi bir dilin yabancı olarak öğretilmesinde, o dilin ses kadrosu, ses değişimleri, eğilimleri ve kuralları, önemli bir yer tutar. Bir yabancıya, sadece bir kelime söyletsek bile bu farklılıkları kolayca görebiliriz. Bu noktaları dikkate alarak Türkçenin ses özelliklerini, kısaca açıklamaya çalışacağız:

1) Türkçede 29 harf vardır. Bunlardan 8'i ünlü, 21'i ünsüzdür. Türkçenin harf kadrosu şöyledir: "A, B, C, Ç, D, E, F, G, Ğ, H, I, İ, J, K, L, M, N, O, Ö, P, R, S, Ş, T, U, Ü, V, Y, Z". Bu harflerin gösterdiği sesler ise daha fazladır. Örneğin; \a\ sesinin üç şekli vardır. Uzun a [Á:], kalın [Á] ve ince a [a] v.b.

2) Türkçe, ünlüleri bol bir dildir. Dünya dillerinin tümündeki, ünlü sayısı 13'tür. Bunların çoğu Türkçede bulunmaktadır: "A, E, I, İ, O, Ö, U, Ü".

3) Türkçede birleşik kelimeler hariç iki ünlü yan yana gelmez, araya /y/ koruyucu ünsüzü girer.

4) Türkçede kelime başında birden çok ünsüz bulunmaz. Bu kelimeler dilimize yabancı dillerden geçmiştir. *Spor, tren, program* v.b. Bu kelimelerde bile, söyleyişte bir ünlü eklendiği görülür.

5) Türkçede kelimenin sonunda ünsüz yığılması sınırlıdır. Tüm ünsüzlerin yan yana bulunması söz konusu değildir. Örneğin, l-n, d-l yan yana bulunmaz (Köln, derken Köln şeklinde söylenir) ama r-t, r-k bulunabilir (Türk, üst, alt, sarp, kalk, alp v.b.).

6) Türkçede son seste *sedasız* (tonsuz, ötümsüz) ünsüzler bulunur. Yabancı dillerden alınan kelimeler de bu kaideye uymuştur (ağaç, ayak, top, ilaç, kitap, kalp, dert gibi).

7) Türkçe *uzun ünlüleri* kısaltır. Çünkü, temelde *uzun ünlü* yoktur (ilâc > ilaç, kitâb > kitap, cevân > civan v.b.).

8) Türkçe, genellikle *tek heceli köklerden* kurulmuştur. Bu, ses açısından ele alınabilecek morfolojik bir özelliktir.

9) Türkçede, kelimenin kökündeki ünlüler ve ünsüzler hiç değişmez.

10) Türkçe kelimeler (yansımlar dışında) "c, f, h, j, l, m, n, p, r, ş, z" ile başlamaz. Ancak *ne* ve türevleri olan *niçin, nasıl, nitelik, neden, nere, nice, nitekim, neye* gibi kelimeler bu kuralın dışında tutulur (Zülfikar, 1981:65).

1.4.1.1. Türkçenin Belli Başlı Ses Kuralları

A. Ünlü Uyumları

Dilimizde, ünlülerin bir kelime içinde dizilişi bir takım kurallara bağlıdır. Aynı durum, değişmeyen köke getirilen ekler için de geçerlidir. Türkçede sesliler *kalın* (a, ı, o, u. ve *ince* (e, i, ö, ü) olmak üzere ikiye ayrılır. Başka bir sınıflama da *düz* (a, e, ı, i) ve *yuvarlak* (o, ö, u, ü) şeklindedir. Ayrıca ünlüler *geniş* (a, e, o, ö) ve *dar* (ı, i, u, ü) olarak da ikiye ayrılırlar. Ünlülerin kelime içinde, *incelik, kalınlık* bakımından uyumuna, "*Büyük Ünlü Uyumu*", *düzlük-yuvarlaklık* bakımından uyumuna ise, "*Küçük Ünlü Uyumu*" denir. Türkçenin bu özelliği, yabancı kelimeleri de etkilemektedir.

1. Büyük Ünlü Uyumu: (dil benzeşmesi, palotal harmony)

Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde *kalın* bir ünlü varsa, ondan sonraki hecelerde yer alan ünlüler de, *kalın* olur: *ağaç, kalın, soğan* v.b.

Eğer kelimenin ilk hecesinde bulunan ünlü *inceyse*, ondan sonraki hecelerde yer alan ünlüler de, *ince* olur: *deniz, demir, gözlük* v.b.

Bu kuralı şematik olarak şöyle gösterebiliriz.

a, ı, o, u	->	a, ı, o, u
e, i, ö, ü	->	e, i, ö, ü

2. Küçük Ünlü Uyumu: (dudak benzeşmesi, labial harmony)

Türkçe bir kelimenin ilk hecesinde, *düz* bir ünlü varsa, ondan sonraki hecelerde yer alan ünlüler de, *düz* olur: *bıçak, kelebek, çiçek* v.b.

Eğer kelimenin ilk hecesindeki ünlü, *yuvarlak* ise bundan sonraki hecelerde yer alan ünlüler, ya *geniş düz* (a, e) ya da *dar yuvarlak* (u, ü) ünlüler olur.

Bu iki kurala göre, dilimizde son hecede "o" ve "ö" sesleri bulunamayacağını söyleyebiliriz. Ancak bazı kelimeler ve ekler, Türkçe olduğu halde uyuma aykırıdır. Ayrıca *bugün, birkaç, gecekondı, denizaltı, Boğaziçi* gibi birleşik kelimelerde ünlü uyumları söz konusu değildir.

Türkçe, *anne, kardeş, hani, hangi, haydi, elma, şişman, inanmak* kelimeleri *büyük ünlü uyumuna*; *avuç, yavru, çamur, yağmur, savurmak, kavurmak, kavurma* kelimeleri de *küçük ünlü uyumuna* aykırıdır. Ayrıca *-ken, -leyin, -ki, -yor, -(I)mrak* ve *-daş* ekleri de ünlü uyumlarına aykırıdır.

Ünlü uyumları az da olsa yabancı kelimeleri de etkilemiştir. Zeytun/zeytin, heman/hemen, müdir/müdür, müşkil/müşkül v.b. (Zülfikar, 1981:51).

Ünlü uyumlarının, Türkçe öğrenen yabancılara kavratılması, daha çok *ekler* açısından önemli bir konudur. Ama, bu kaideler katı bir ezber yoluyla değil, öğretilen eklerle birlikte, yeri geldikçe pratik bir şekilde kavratılmalı, öğrencide uygun alıştırmalarla, zamanla alışkanlık haline getirilmelidir.

Örneğin, küçük ünlü uyumu -ıI° soru eki birlikte, basit olarak şöyle bir formül ile verilebilir. Zamanla, diğer eklere taşınarak bir alışkanlık haline getirilebilir.

a, ı	->	mı?	Bu bir kitap mı?
e, i	->	mi?	kitap mı?
o, u	->	mu?	kalem mi?
ö, ü	->	mü?	

B. Sedalılaştırma (Tonlulaştırma, Ötülüleştirme)

Dilimizde bulunan 21 ünsüzden, 8'i sedalıdır. Son sesi sedasız ünsüz ile biten Türkçe kelimeler, ünlüyle başlayan ek aldıklarında, *p, ç, t, k* sedasız ünsüzleri, *b, c, d, ğ (g)* olurlar: *ayak-ayağım, ağaç-ağaca, yurt-yurdu, kazak-kazağım* v.b. Aynı durum, yabancı kökenli kelimelerde de görülür. Böylece son sesler aslına döner: *kitap-kitabı, ilaç-ilacım* v.b.

Ancak bazı tek heceli, hatta bazen birkaç heceli kelimelerde son seslerin değişmediğini görürüz: *at, tek, saç, et, tok, üç, üst, alt, koç, basit, kuvvet, saat bileti, emanet, emniyet, devlet, ispat, jilet* gibi (yabancı kökenli) kelimelere ünlüyle başlayan ek geldiğinde, son seste değişme görülmez.

C. Ünsüz Uyumu

Türkçe ve yabancı kelimelere getirilen eklerin ünsüzlerinin, getirildiği kelimenin, son ünsüzüne uyarak sedalı veya sedasız oluşu, *ünsüz uyumunu* oluşturur. Bir kelimenin son sesi sedasız bir ünsüzse, buna getirilen eklerin de sedasız şekli kullanılır. Sedalı bir ünsüz veya ünlü ile biten kelimelere getirilen eklerin de sedalı şekilleri kullanılır. Örneğin, *ağaç-ta, ev-de, simit-çi, kalay-cı, yat-tı, uyu-du* v.b.

Bu kuralların da, yabancı dil öğrenen kişiye, ezberletilerek veya katı açıklamalarla değil, pratik olarak hissettirmeden verilmesinde fayda vardır. Örneğin, ünsüz uyumu, "Fıstıkçı Şahap" veya "Fe Paşa Çok Hasta" gibi akılda kalıcı, çarpıcı örneklerle verilebilir. Ünlüler çıkarıldığında kalan ünsüzlerden sonra gelen eklerin, *da, de, dan, den, dı, di, du, dü, cı, ci, cu, cü* şeklinde değil, *ta, te, tan, ten, tı, ti, tu, tü, çi, çı, çu, çü* olarak kullanılacağı örneklerle anlatılır. Konuyu pekiştiren alıştırma verilir, oyunlar oynanır. Yeni ekler öğrenildikçe bu kural kısaca hatırlatılır.

D. Ünlü Düşmesi

Türkçe ve yabancı kelimelerdeki dar ünlüler, (ı, i, u, ü), ilk hece dışında, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında, düşerler. Örneğin, *burun, alın, gönül, beniz, göğüs, karın, ağız* gibi, ikinci hecesinde dar ünlü bulunan ve iki heceli Türkçe kelimelere iyelik, belirtme, tamlayan veya yönelme ekleri getirildiğinde, üç hece olmaları gerekirken dar ünlünün düşmesiyle, iki hece olarak kalırlar. Yabancı kelimeler için de, *şehir-şehre, emir-emrim, nakil-nakletmek* örneklerini verebiliriz.

Ayrıca, dilimizin kendine özgü vurgu, ton ve ezgi özellikleri vardır. Çocuk, bu nitelikleri ana dilini kazanışı sırasında, sesler ve ses kadrosuyla birlikte kazanır. Bu nitelikler, konuşma sırasında, dilin temeli olarak ortaya çıkar. Bir yabancı dil öğrenilirken o dile ait, kazanılması en güç niteliklerden biri vurgu, ton, ezgi özellikleridir. Bu yüzden yabancılara Türkçe öğretirken bu konunun, telaffuzla birlikte özel bir yer verilerek ele alınması gerekir. Türkçe öğrenen yabancıların, kendi ana dillerindeki vurgu, ton ve ezgi özelliklerini, konuşurken dilimize yansıttıklarını görmekteyiz. Örneğin, anlam ayırıcı durumların dışında, genel olarak Türkçede vurgunun sonda olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Hint-Avrupa dillerinde vurgu, baştadır. Bu sebeple yüzde yüz doğru söylenen bir kelime bile, kulağımıza yabancı gelir. Dilimiz, sesleri, ses özellikleri, değişimleri kurallarıyla ve vurgu, ton, ezgi gibi özellikleriyle kulağa hoş gelen ahenkli bir dil niteliği taşır.

1.4.2. Türkçenin Söz Dizimi Özellikleri

Söz dizimi, bir dilin temelini oluşturan unsurlardandır. Cümlede özne, tümleç ve yüklem sıralanış biçimine göre, dünya dilleri belli gruplara ayrılmışlardır. Buna göre; Türkçenin cümle yapısı, öğelerin diziliş özellikleri şöyledir:

1) Türkçede klasik olarak öğeler Özne + Tümleç + Yüklem şeklinde sıralanır. Yüklem (fiil) sonda bulunur.

2) Ancak, Türkçede söz dizimi oynaktır. Öğelerin değişik şekilde sıralanışı, anlam değişimlerine sebep olur. Genel olarak fiile yakın olan öge önem kazanır:

Ahmet, dün İstanbul'dan geldi.

Ahmet, İstanbul'dan dün geldi.

İstanbul'dan dün Ahmet geldi.

cümlelerinde öğelerin cümle içinde yer değiştirmesinin değişik anlamlar ifade ettiği açıktır.

3) Türkçede sıfat her zaman isimden önce gelir: *beyaz saç, iki yıl, sıcak su* v.b.

4) Soru ekleri, kelimenin sonundadır. Soru ekinden sonra sadece kişi ekleri gelir.

Bu kalem mi?

Yazın o da geliyor mu?

Bu yaz tatile çıkacak mısın?

5) Türkçe, yan cümlelerin temel cümlelere bağlanması açısından ulaç ve ortaçlar aracılığıyla kıvrak, kısa bir anlatım niteliği taşır. "Dün aldığım eteği beğendin mi?" cümlesindeki -D°T°k (sıfat-fiil) eki bunu sağlar.

1.4.3. Türkçenin Yapı Özellikleri

İnsanoğlu, yeryüzünde var olduğundan beri sürekli yeni anlatım şekillerine, kelimelere ihtiyaç duymuştur. Uygarlık geliştikçe, karşılıklı iletişim arttıkça, yeni dinlerle, yeni kültürlerle beraber, bu ihtiyaç da, artmıştır. Her dilin bu ihtiyaçlarına cevap verebilecek kendine özgü bir yapı, işleyiş, türeyiş şekli vardır. Bu sebeple bir dilin yabancı dil olarak öğretiminde yapı bilgisinin, yani gramerin, özel bir yeri vardır. Türkçenin yapı özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1) Dilimizin yapı bakımından en önemli özelliği, bağlantılı bir dil oluşudur.

2) Buna bağlı olarak daha önce açıkladığımız gibi, çekim ve türetme köke sıkıca kenetlenmiş eklerle yapılır; bu dilimize çok zengin, güçlü bir anlatım imkanı sağlar; isim köklerinden yeni isimler, sıfatlar; fiil köklerinden, isimler, fiiller ve sıfatlar yapılabilir:

insan + lık = isim

isim isim

kökü yapan ek

sil - dir - ebil - iyor - um = fiil

fiil fiil fiil zaman kişi

kökü yapan yapan eki eki

ek ek

insan + ca = belirteç
isim belirteç
kökü yapan ek

sil - gi = isim
fiil isim
kökü yapan ek

insan - laş = fiil
isim fiil
kökü yapan ek

sil - ik = sıfat
fiil sıfat
kökü yapan ek

sil - ici
fiil sıfat
kökü yapan ek

v.b.

3) Türkçede kelime türleri arasında, esneklik vardır. Cümledeki kullanımına göre, kelimenin türü değişebilir:

Dün gelen güzel kızı gördüm.
sıfat

Dün gelen güzelleri gördüm.
isim

O, çok güzeldir.

Yüklem (-i-mek fiili ihbar)

v.b.

4) Türkçede, hiçbir kelime grubunda, cinsiyet kavramı yoktur. Örneğin, Almanca'da *dünya* dişi, Fransızca'da eril olarak geçer.

5) Mantık dışına çıkmamak kaydıyla, bir sıfatla isim her zaman tamlama oluşturur: *kırmızı elbise, yanan soba* v.b.

6) Türkçede çekim ve türetmeyi sağlayan ekler iki grupta incelenirler:

- a) Çekim ekleri
- b) Yapım ekleri

Zaman ekleri (-I°yor, -mI°ş, -A°cA°k, -D°I°, -A°r, -I°r, -r v.b.), kişi ekleri, iyelik ekleri ve isim hâl ekleri, kelimenin anlamında, türünde bir değişikliğe yol açmadıklarından, sadece çekim olayını gerçekleştirdiklerinden *çekim ekleri* adını alırlar.

Yapım ekleri ise kelimenin yansıttığı anlamı ve türünü değiştiren eklerdir. Dört grupta incelenirler.

1. İsimden İsim Yapan Ekler

-II°k, -C°I°, -sI°z v.b. ekler, isimlere ve fiilden yapılmış isimlere eklenerek yeni isimler yaparlar¹⁷.

ev - li

isim isim yapan ek

yer - li

isim isim yapan ek

Bütün mahalle-li oradaydı.

isim

Yarın evci çıkacak.

isim

2. İsimden Fiil Yapan Ekler

-IA°, -IA°ş, -IA°n, -A°, -dA° v.b. ekler, isim ve sıfat soylu kelimelere eklenerek fiil yaparlar.

demir - le

isim fiil yapan ek

mektup - laş -

isim fiil yapan ek

17. Bu ekler, cümledeki yerine göre sıfat bazen de isim yapan ek durumundadırlar.

borç - lan
isim fiil yapan ek

boş - a - v.b.
isim fiil yapan ek

3. Fiilden İsim Yapan Ekler

-m, -I°m, -I°ş, -A°k, -ntI° v.b. birçok ek, fiil soylu kelimelere eklenerek isim yaparlar.

bas - ım
fiil isim yapan ek
söyle - nti
fiil isim yapan ek

gel - iş
fiil isim yapan ek
uç - ak v.b.
fiil isim yapan ek

4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

-I°ş, -ş, -t, -D°I°r, -A°r, -n, -I°n ekleri yani işteş, ettirgen, dönüş ve edilgen çatı ekleri, fiillerin üzerine gelerek yeni fiiller yaparlar.

çarp-ış-, yaz-dır-, süsle-n-, kır-ıl- v.b.

Çekim ekleri ve 4 grupta topladığımız yapım ekleri, bu eklerin çeşitleri çekim ve türetme şekilleri dilimizin söz dizimi ve ses özellikleriyle iç içedir. Örneğin, eklerin ünlü ünsüz uyumlarına göre değişmesi, sesle; eklerin kelimenin sonuna gelmesi, söz dizimiyle ilgili bir durumdur. Bu yüzden yapı ile ilgili özellikleri ses ve söz dizimi özelliklerinden ayrı düşünemeyiz. Kısaca belirtmeye çalıştığımız yapı özellikleri, dilimize çok zengin ve pratik anlatım imkanları sağlar. Bize bu imkanları sağlayan dilimizin yapısı, anadili diğer ailelere mensup olup Türkçeyi öğrenenler için değişik bir durumdur. Bu yüzden yabancılar, Türkçe konuşur ve yazarken en çok ekleri yerli yerinde kullanma konusunda zorluk çekmektedirler. İsim hâl ekleri de TÖMER'deki tecrübelerimize göre, en çok yanlış yapılan ekler arasında yer alır.

Türkçenin özelliklerinden bahsederken çok kısa olarak anlam özellikleri üzerinde de duralım.

Her dilin kendine has bir anlam yapısı vardır. Herhangi bir kavramın, düşüncenin, anlamın, gerçeğin anlatımı sırasında, kendine has anlatım yollarına sahip olmak, belli kavramlardan yararlanmak, dilin bu yönünü oluşturur. Her dilin renkleri, akrabalık ilişkilerini, nesneleri, çevreyi, olayları anlatma şekli farklıdır (cam göbeği, kavun içi gibi renk isimleri). Türkçede, akrabalık ilişkilerini gösteren isimlerin çok zengin olduğunu görüyoruz. Ama Hint-Avrupa dillerinde, bu kavramlar ortak kelimelerle dile getirilir. Örneğin, bizde amca - dayı, teyze - hala gibi ayrı ayrı isimler varken bu kavramlar birçok dilde, aynı kelimeyle anlatılır. Kısaca dilin bu yönü o milletin kütürüyle, dünyaya bakış açısıyla, yaşayışıyla, gelenek ve görenekleriyle sıkı ilişkiler içindedir. Bu durum, Türkçeyi öğrenenler için farklı bir bakış açısidir. Ancak, Türkçenin doğaya bağlı, güçlü somut anlatım dili olmasının, olayları elle tutulur gözle görülür şekle getirmesinin (deyimlerimizin, atasözlerimizin zenginliği bunun en güzel örneğidir), Türkçe öğrenenler için kolaylaştırıcı bir unsur olduğunu düşünüyoruz.

1.5. YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Günümüzde, yeryüzünde, konuşulan dillerle ilgili kesin bir sayı veremiyoruz. Ama yeryüzünde, ortalama olarak 3000-3500 dilin konuşulduğunu söyleyebiliriz. Gittikçe artan milletler arası ilişkiler, insanları başka toplumların dillerini de öğrenmeye yöneltmiştir. Bugün dünyada ikinci dil veya yabancı dil olarak öğrenilen belli diller vardır. Bir dilin başka toplumlar tarafından öğrenilen bir dil olmasının, ekonomik, politik, askerî, ticarî, tarihî ve kültürel sebepleri vardır.

Hiç kuşkusuz siyasî ve ekonomik güç, bu sebeplerin başında gelmektedir. Bu ilişkiler, dünyada ikili, üçlü anlaşmaları ve bloklaşmaları, birtakım örgütleri meydana getirmektedir.

Ülkemiz 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile demokratik rejime geçmiş buna paralel olarak da dış ilişkilerine daha çok önem vermiş, milletler arası platformda yerini almıştır.

Tarihe baktığımızda yabancı dil öğretiminin Eski Çağ'da başlamış olduğunu görürüz. Yazının bulunmasından sonraki dönemlerde, Sümerler, Akadlar dillerini öğretmek için hazırladıkları sözlükle yabancı dil öğretiminin belki de ilk adımlarını atmışlardır. Hintlilerde de, dinin yayılması amacıyla, yabancı dil öğretimi yapılmıştır. Grekler, ilkel ve barbar toplumların dillerini öğrenmek için herhangi bir çaba göstermemişlerdir. Buna karşın M.Ö. II. yüzyıl - M.S. IV. yüzyıllar arasında Grekçenin yabancı dil olarak öğretilmesiyle ilgili gramer çalışmalarına rastlıyoruz¹⁸. Orta Çağ ve Yeni Çağ'da giderek yaygınlaşan dil öğretimi, yeni materyallerin tekniklerin, metodların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

XX. yüzyılda ihtiyaç haline gelen yabancı dil öğretimi, ülkelerin eğitim politikasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Milletler arası ilişkilerin artması, ülkemizde de, özellikle uluslararası kuruluşlarda resmî dil olarak kabul edilen dillerin öğrenilmesini, zorunlu hale getirmiştir.

18. Bu konuda bkz. Demircan (1990:141).

1.6. TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ

Türkçe, yüzyıllar boyunca devlet dili, yazılı dil, güçlü ve çok eski bir dil olmuştur. Buna rağmen, yabancılara Türkçe öğretimi konusu, ihmal edilmiştir. Aslında sadece yabancı dil olarak değil, ana dili olarak da öğretimde istenilen hedeflere varılamamıştır. Bu mesele, ilk ve orta dereceli okullarda halledilemediği için Türkçe, Yüksek öğretimde de zorunlu hale getirilmiştir. Ancak, yine de bu meselenin çözüme kavuştuğunu söylemek güçtür.

Tarihimizde, yabancılara Türkçe öğretmeyi amaçlayan ilk eser, Kaşgarlı Mahmut tarafından 1072 yılında yazılan *Divânü Lugât-it Türk*'tür. Kaşgarlı, Türk dilinin zenginliğine inanmış bir aydın olarak Türk dilini ve kültürünü Araplara tanıtmak ve öğretmek istemiştir. Divân, bu özelliğinin yanı sıra, çağının tüm diyaleklerini, atasözlerimizi, deyimlerimizi, Türk boy ve soylarının yaşadığı yerleri, yaşayış şekillerini, gelenek ve göreneklerini içine alan bir kültür hazinesi olmuştur.

Kaşgarlı, Divân'ın önsözünde Türkçenin güzel bir dil, Türklerin büyük bir millet olduğunu belirterek Araplara bu dili öğrenmelerini tavsiye etmiştir.

Divân'dan sonra XVI. yüzyılda *Ali Şir Nevâî, Muhakemetü'l-Lûgateyn* adlı eserinde Türkçe ile Farsçayı karşılaştırmış, Türkçenin Farsçadan üstün yönlerini ispatlamaya çalışmıştır.

Arapçanın öğretilmesi gittikçe ağırlık kazanmıştır. Bilim dili olarak Arapça, edebiyat dili olarak Farsça önem kazanmıştır. Arapça ve Farsça XIX. yüzyıl sonlarına kadar, Türkçe üzerindeki egemenliğini sürdürmüştür. Ortalama VII yüzyıl süren bu dönemde, Arapça ve Farsçanın öğretimine ağırlık verilirken, Türkçe sadece halkın konuştuğu, önemsiz bir dil olarak görülmüştür.

1911'de başlayan Milli Edebiyat akımıyla Türkçe önemli ölçüde gelişme kaydetmiştir. Yabancı dillerin etkisinden belli bir ölçüde kurtulmuştur. Ancak, Türkçenin yabancılara öğretilmesi hiç düşünülmemiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine ait eserlerin, büyük bir çoğunluğunun yabancılara ait olduğunu görmekteyiz¹⁹.

1984 yılında Ankara Üniversitesine bağlı olarak kurulan A.Ü. TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi), Türk kültürünün tanıtımını; film, video, radyo, televizyon, bilgisayar gibi iletişim araçlarıyla, Türkçenin öğretimini tüm dünyada yaygınlaştırmayı; Türkçenin öğretimiyle ilgili, her türlü materyali hazırlamayı amaçlayan ilk kuruluştur.

Günümüzde, İstanbul ve Ege Üniversitesine bağlı olarak da yabancılara yönelik, Türkçe kursları verilmektedir. Bunun dışında Hacettepe ve Orta Doğu Teknik Üniversitesinin kendi öğrencileri için, Türkçe hazırlık dersleri verdikleri bilinmektedir. Günümüzde, birçok ülkede Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi yapılmaktadır. Bu ülkelerde, isteyen herkese açık olan kurslarda, Türkçe öğretilmektedir. Ayrıca lisans düzeyinde bağımsız Türkoloji bölümlerinde, Doğu Dilleri, Balkan Dilleri veya Asya Dilleri gibi grupların içinde Türkçe öğretimine yer verilmektedir²⁰.

Türkçe öğretiminin en yaygın olduğu ülkeler Amerika ve Almanya'dır²¹.

Dilimiz, bugün dünyada geniş alanlarda anadili olarak konuşulmakta olan bir dildir. Bunun yanı sıra son yıllarda artan bir ilgiyle yabancılar tarafından da yabancı dil olarak öğrenilmek konuşulmak istenen bir dil durumuna gelmiştir.

19. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Hengirmen (1986:230).

20. Daha geniş bilgi için Bkz. Sosyal-Eren (1977).

21. Amerika'da 55 merkez vardır. Almanya'da 62, Rusya'da 7, Hollanda'da 15, Fransa'da 49, İtalya'da 9, Japonya'da 8, Polonya'da 7, İngiltere'de 10, Macaristan'da 7, Pakistan'da 5, Romanya'da 1, Yunanistan'da 2, Bulgaristan'da 1, Ürdün'de 3, Finlandiya'da 4, Yugoslavya'da 12, Irak'da 3, Belçika'da 3, Hindistan'da 3, Bangladeş'te 1, Çekoslovakya'da 3, Çin'de 18, İran'da 2, İsrail'de 3, Kanada'da 10, Kore'de 1, Lübnan'da 1, Tunus'ta 2, Mısır'da 5 merkez vardır. Bazıları da ilgisizlik nedeniyle kapatılmıştır.

Bunun en önemli sebebi 1960'lı yıllardan beri başta Hollanda, Almanya olmak üzere Avrupa'nın birçok ülkesine giden işçilerimizdir. Biraz daha açmak gerekirse, işçilerimizin bu ülkelerde yaşayan insanlarla kurdukları ilişkilerdir. İşte yabancılar bu ilişkilerin sonucu olarak Türklere, Türk kültürüne ve Türkçeye duydukları yakınlık nedeniyle dilimizi öğrenmek istemektedirler.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan insanlarımızın eğitim, sağlık, sosyal haklar v.s. gibi problemleri, bu ülkelerde yeni iş alanlarının doğmasına sebep olmuştur. Örneğin, Almanya'da nüfus artışı hemen hemen sıfır noktasında olduğundan ilkökul öğretmenleri işsiz kalmıştır. Bu öğretmenler ancak ülkelerinde yaşayan Türk çocuklarını eğiterek mesleklerini icrâ edilebilir duruma gelmişlerdir. Tabî bu da hiç olmazsa bir parça Türkçe öğrenmelerini gerektirmektedir.

Yine benzer sebeplerle yani iş bulmak veya (Türklerle çalıştığı için) işinde daha verimli olmak isteyen çeşitli meslek gruplarına mensup (özellikle doktor, öğretmen, sosyal pedagog) birçok kişi Türkçe öğrenmek durumundadır.

Bir de bir takım politik veya dinî sebeplerle Türkçe öğrenmek isteyen birçok Avrupalı vardır. Dilimizi öğrenmek isteyen Avrupalıları, amaçlarını göz önünde bulundurarak şu başlıklar altında toplayabiliriz.

- 1-) Dilimize ve kültürümüze duydukları sempati ve merak sebebiyle Türkçe öğrenmek isteyenler.
- 2-) İş bulmak veya işinde daha başarılı olmak için öğrenmek isteyenler.
- 3-) Politik veya dinî sebeplerle Türkçe öğrenmek isteyenler.
- 4-) Diğer sebepler (Lisans, yüksek lisans, doktora, bilimsel araştırmalar, pratik yapma, turizm, ticaret v.s.)

Avrupalılardan sonra Türkçe öğrenmek isteyen diğer gruplara bir göz atalım.

1-) Ana dilini bilmeyen veya yeterli kadar bilmeyen Türk çocukları: Bunların büyük bir kısmı şöyle böyle konuşabilmekte ancak dilimizi sözlü ve özellikle yazılı olarak doğru ve etkili bir şekilde kullanamamaktalar. Buna bağlı olarak da çeşitli kültürel problemleri bulunmaktadır. Güzel'e göre, Almancayı iyi öğrenebilenler, Türkçeyi de iyi biliyorlarsa kolayca her iki topluma da uyum sağlamaktadırlar. Fakat her iki dili de tam öğrenemeyenlere "ne Türk ne de Alman" denmektedir (1982:95-105).

2-) Türkiye'ye eğitim amacıyla gelen yabancı uyruklu öğrenciler: Şu anda bunların içinde en kalabalık grubu Filistin ve diğer Arap ülkelerinden gelenler oluşturmaktadır. Eğitim amacıyla gelen Uzakdoğulular ve Avrupalılar genellikle Türkçeyi bilen yüksek lisans veya doktora için gelen tarihçiler veya Türkologlardır.

Amerika, Almanya, Hollanda, İtalya, Kore, Japonya, Polonya, Macaristan, Yugoslavya, Rusya, Arnavutluk, Fillandiya gibi üniversitelerinde Türkoloji ve Türk Tarihi bölümleri bulunan ülkelere bu amaçla gelen öğrenciler çoktur. Bu gruplar pratik yapmak amacıyla da ülkemizde bulunabilmektedirler.

3-) İş sebebiyle ülkemizde yaşayan yabancılar, elçilik mensupları, diplomatlar ve bunların eşleri.

Batılıların Türkçe öğrenme isteğinin tarihî olayların çerçevesinde gelişen sebepleri de vardır. Günümüzde Orta Asya'da kurulan bağımsız devletlere bağlı olarak gelişen yeni politik, ekonomik durum, ticarî ve kültürel ilişkileri yoğunlaştırmış; bu durum Türkçe öğrenme ihtiyacını doğurmuştur. Bu gelişmeler Türkiye'nin ve Türkçenin önemini arttırmıştır.

Ancak, bütün bu gelişmelere rağmen yine de Türk dili ve kültürü için yapılan çalışmaların yeterli olduğunu, istenilen sonucu verdiğini söyleyemeyiz.

Dil öğretimi politik, askerî, turistik, ekonomik açıdan sağlayacağı faydaların yanı sıra, kültürümüzü, kendimizi tanıtmamızın, kabul ettirmenin ilk aşamasıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini etkili bir şekilde gerçekleştirmek için, bu meselenin akademik bir şekilde ele alınması ve yaygınlaştırılması şarttır. Bu konu bir an önce devlet politikası haline getirilmelidir.

Bu konuda yapılan araştırmalar, henüz çok yeni (diğer dillerle kıyaslandığında) ve yetersiz görünmektedir. Bunun için bu konuda yapılan inceleme ve araştırmaların yeniden gözden geçirilmesi ve yenilerinin yapılması gerekmektedir.

Türkçenin özellikleri, yapısı, kaynağı, diğer diller arasındaki yeri karşılaştırmalı bir şekilde her yönüyle ele alınmalıdır. Dünyanın kullandığı modern dil öğretim yöntemleri, Türkçeye uyarlanarak yeni materyaller, eserler, Türkçeye ait yeni yöntem ve teknikler ortaya koyulmalıdır.

1.7. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE TEMEL İLKELER

1. Dört Temel Becerinin Geliştirilmesi

Dil, konuşma, dinleme (anlama), okuma (anlama) ve yazma becerilerinin bir bütünüdür. Bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesinde kullanılan teknik ve yöntemler, mutlaka bu dört temel beceriyi geliştirmeye yönelik olmalıdır. Ancak bazı durumlarda, dili farklı amaçlarla öğrenmek isteyen değişik gruplarda bu dört beceriden biri, öne geçebilir. Örneğin turizm sektöründe çalışanlar için konuşma becerisinin geliştirilmesi kuşkusuz daha önemlidir.

2. Öğretim Etkinliklerinin Önceden Planlanması

Öğretim etkinlikleri, yıllık, aylık, haftalık ve günlük olarak planlanmalıdır. Öğretmen, ne zaman ne öğreteceğini, nasıl öğreteceğini, kullanacağı yöntem ve teknikleri, araç gereçleri önceden planlamış olmalıdır. Sağlıklı yapılan bir planlama dil öğretiminin başarılı olmasında temel unsurdur.

3. Basitten Karmaşığa Somuttan Soyuta Doğru Öğretilmesi

Bir dili, yabancı olarak öğretirken önce basit, yalın yapılardan başlanmalı ve bu temel üzerinde sistemli bir şekilde daha karmaşık soyut yapılara ulaşılmalıdır. Örneğin, Türkçe öğretiminde ilk kullanılan kalıplar için çok kısa olarak şöyle bir sıralama yapabiliriz:

1) Bu ne?

Bu bir *kitap*.

2) Bu kim?

a) Bu Ahmet.

b) Bu bir öğrenci.

3) Burası neresi?

Burası TÖMER.

- 4) Bu bir kitap mı? - Evet, bu bir kitap.
- Hayır, bu bir kitap *değil*.
- 5) Masada ne var? - Masada kitap *var*.
- 6) Masada ne yok? - Masada kitap *yok*.
- 7) Masada kitap var mı? a) *Evet*, masada kitap var.
b) *Hayır*, masada kitap yok.
- 8) Sen şimdi ne yapıyorsun? Ben şimdi oturuyorum.

4. Konuların Hayattaki İhtiyaca Cevap Verecek Şekilde Sıralanması

Artık günümüzde modern yöntem ve tekniklerle hazırlanmış dil öğreten kitapların tümünde, ilk ders "*tanışma*"dır. Çünkü, yeni bir yere giden kimsenin, ilk ihtiyaç duyduğu konu, kendini tanıtmaya, başkalarını tanımaktır. Türkçe öğretiminde ilk ders için şöyle bir tanışma diyaloguna yer verebiliriz.

- Merhaba.
- Merhaba.
- Benim adım Peter. Senin adın ne?
- Benim adım da Anna.
- Memnun oldum.
- Ben de memnun oldum.
- Ben Almanya'dan geliyorum. Sen nereden geliyorsun?
- Ben Fransa'dan geliyorum.
- İyi günler.
- İyi günler.

5. Göze ve Kulağa Hitap Eden Araçların Kullanılması

Bir konuyu öğretirken tüm duyulara hitap edilmesi, öğrenilenlerin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlar. Ayrıca bir dilin doğru olarak telaffuz edilebilmesi için iyi bir şekilde seslendirilmiş ses bantlarına ihtiyaç vardır. Slayt, film, video, televizyon gibi araçlar dil öğretimini daha kolay, zevkli ve etkili hale getirir. Bunlar tekrar tekrar izlenebilir. Film, günlük hayatta konuşulan dili öğrenciye aktarır. Ayrıca ülkenin kültürünü, coğrafyasını, tarihini, yaşayışını tanıtmaya imkanı verir²².

6. Ana Dile Ancak Çok İhtiyaç Duyulduğunda Yer Verme

Öğrenilen dilin sürekli olarak duyulması ve kullanılması esastır. Ancak bazı durumlarda, farklı gruplarda, çok gerekli olduğu takdirde, ana dile başvurulabilir. Öğrenci, mümkün olduğu kadar konuşturulmalıdır. Başlangıç safhalarında bile, öğrenilen basit kalıplarla iletişim kurulmalıdır. Ana dil, yasak gibi gösterilmemeli; ama, ana dili gereksiz kılan yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

7. Bir Seferde Tek Bir Yapının Verilmesi

Cümle yapılarının veya kelimelerin teker teker örneklerle, öğretilmesi ve iyice öğretilmeden başka bir yapıya veya kelimeye geçilmemesi dil öğretiminde temel ilkedir. Öğretmen, bilgileri teker teker, sistemli olarak öğrenciye aktarmalıdır.

8. Öğretilenlerin Günlük Hayata Aktarılması

Öğretilenler, kuram olarak kalmamalı; bunların günlük hayatta nasıl kullanıldığını gösteren ve öğrencinin kullanılmasına imkân veren alıştırma, diyaloglar yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

22. Her milletin dili, kültürü, düşünce biçimi ve yaşayışı arasında sıkı ilişkiler vardır. Kuşkusuz bir milletin kültürünü tanımak, o milletin dilini öğrenmek için kolaylıklar sağlayacaktır.

9. Öğrencilerin Tümünün Aktif Olarak Derse Katılması

Öğrencilerin tümü, soru-cevap, grup çalışması, tiyatrolaştırma, pekiştirici alıştırmalar, ikili üçlü çalışmalar gibi tekniklerle derse katılmalıdırlar. Alıştırmalar, önce öğretmen tarafından gösterilmeli, daha sonra sınıfa, gruba ve en son tek tek öğrencilere yaptırılmalıdır. Yanlışlar, anında düzeltilerek tekrar yaptırılmalıdır.

Ancak bazı çekingen öğrencilerin yanlışları alıştırmadan bittikten sonra düzeltilebilir. Kesintisiz konuşmalarda, rol yapma durumlarında değil, konuşma bittikten sonra düzeltilmelidir.

10. Öğrenciler Arasındaki Kişisel Farklılıkların Dikkate Alınması

Herkesin öğrenme hızı, yeteneği, ilgi duyduğu alanlar, başarılı olduğu alanlar birbirinden farklıdır. Kimi öğrenci, okuduğunu veya dinlediğini iyi anlar, kimisi gramerde, kimisi yazılı anlatımda, kimisi sözlü anlatımda daha başarılı olabilir. Öğretmen, tüm bunları çok iyi gözlemleyerek öğrenim etkinliklerine çeşitlilik getirmeli zengin bir öğrenme ortamı sağlamalıdır. Ayrıca zor soruları önce başarılı yetenekli öğrencilere yöneltmeli, yavaş öğrenenlere belli bir tekrardan sonra geçmelidir. İyi bir öğretmen öğrencilerini sevmeli, onların kişisel özelliklerini bilmelidir.

11. Öğrencilerin Motive Edilmesi ve Cesaretlendirilmesi

Motive etme (güdüleme) öğrenmenin en önemli temel taşlarından biridir. Yani o dersle öğrenci arasında psikolojik bir bağ kurmalıdır. Öğretmen öğrencileri teşvik etmeli, başarılı olduklarında, bunu belli etmeli, öğrenciyi taltif etmelidir. Böyle bir ortamın sağlandığı öğretimin daha verimli olduğu gözlenmiştir.

1.8. YABANCI DİL ÖĞRETİMDE TEMEL METOTLAR

Günümüzde yabancı dil öğretiminde kullanılan birçok metot vardır. Demircan "Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri" adlı kitabında 36 dil öğretim metodunu tanıtmıştır. Ancak yabancı dil öğretiminde temel sayılabilecek ve geniş ölçüde kullanılmış 6 metot vardır²³. Şimdi metodları çok kısa olarak tanıtmaya çalışacağız.

1.8.1. DİLBİLGİSİ - ÇEVİRİ METODU

Bu metot, Latince öğretiminin etkisiyle geliştirilmiştir. Rönesans devrinin ünlü eğitimcilerinden Jan Comenius, bu metodu ele alarak yeni ilkelere dayandırmıştır. Dilin kurallarının öğretilmesi yerine tekrara, taklide, okuma-yazma uygulamalarının yapılmasına önem vermiştir. Bu yöntem XVIII. yüzyılın sonlarına doğru okullarda uygulanmaya başlanmış, XIX. yüzyılın sonuna kadar kullanılmıştır. Daha sonra da Karl Plötz tarafından geliştirilerek XX. yüzyılın sonuna kadar yine etkin olarak kullanılmıştır.

Bu yöntem, belli bir öğrenme kuramına dayanmaz. Akla dayalı çözümler, kural öğrenme ve karşılaştırma çalışmalarına önem verir. Bu metotta konuşma becerisinin geliştirilmesine pek önem verilmez.

Bu metodun kullanım özelliklerini şöyle maddeleyebiliriz.

a) Gramer, dilin kurallarının öğretilmesi için bir anahtar durumundadır. Gramer öğretimi, metnin içinde geçen kalıpların incelenmesiyle gerçekleştirilir.

b) Daha çok, ana dil kullanımı vardır. Öğretim, ana dil ile yapılır. Amaç dilin kullanımı oldukça sınırlıdır.

23. 1982 Ekim ayında Avrupa konseyi ile Milli Eğitim Bakanlığının ortaklaşa düzenlediği "Yabancı Dil Öğretim Programları" konulu seminerde Türk ve Avrupalı uzmanlar tarafından da bu altı metod esas alınmıştır.

c) Kelime öğretimi metne dayalıdır. Metnin içinden seçilen kelimelerin öğrencilere ezberletilmesiyle gerçekleştirilir.

d) Karışık ve zor gramer kalıpları için, ana dilde uzun ve ayrıntılı açıklamalar verilir.

e) Gramer öğretimi, cümle kalıpları ve çekim şekilleri üzerinde yoğunlaşır.

f) Çeviri, okuma işleminden sonra yapılır. Önce daha basit klasik eserler, çevrilir. Daha sonra gramer kurallarının öğretilmesiyle daha zor ve karışık olanlara geçilir.

g) Metin içeriği, anlamı önemli değildir. Metinde geçen gramer kalıpları, kuralları, cümle yapıları esas alınır. Amaç bunların öğretilmesidir. Metin, bu amaç bir alıştırmaya niteliğindedir.

h) Alıştırmalar, birbiriyle ilişkisi olmayan cümleleri, amaç dilden ana dile geçirmek için kullanılır.

ı) Telâffuz alıştırmalarına hemen hemen hiç yer verilmez.

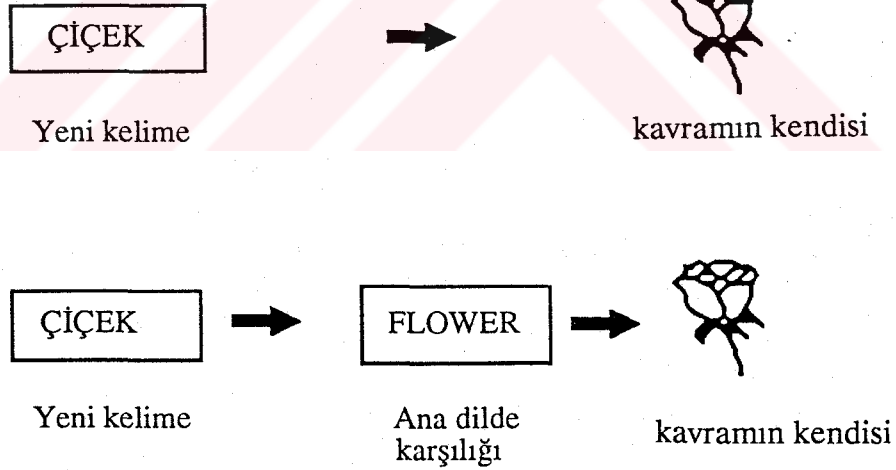
1.8.2. DÜZVARIM METODU (DİREKT METOT)

1950 yıllarında, dilbilgisi çeviri metoduna tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de yaygın olarak kullanılmıştır. Gouin, "Art Dienseinger et D'etudier Les Langues" (Dillerin İncelenmesi ve Öğretme Sanatı) adlı eserinde metodun temel ilkelerini belirtmiştir. Gouin, kuramını, modern psikolojinin ilkelerine dayandırmıştır. Dil öğrenmeyi kulakla başlayan, dille pekiştirilen ve nihayet elle yazılan bir süreç olarak kabul etmiştir.

Gouin, böylece yabancı dil öğretimine konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi ve yaparak öğrenme ilkesini getirmiştir.

Düzvarım metodu, XX. yüzyıl başlarında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1898 yılında Viyana'da bu metodun uluslararası düzeyde yaygınlaşması için toplanan kongrede diyalog, tiyatro tekniğinin uygulanmasına (sınıf içinde) karar verilmiştir. 1990 yılında toplanan Leipzig Kongresinde de amaç dilin kullanımının geliştirilmesi, ders kitaplarının çağdaş olması, ülkenin kültürünün de verilmesi, gramerin tümevarım yoluyla verilmesi, edebî eserlerin okutulması, yazılı alıştırmaların yoğunlaştırılarak ev ödevine ağırlık verilmesi gibi konular üzerinde durulmuştur.

Düzvarım metodu, daha çok Batı Afrika'da çok yetenekli öğretmenler tarafından eksiksiz bir şekilde uygulanmış ve büyük başarı sağlanmıştır. Düzvarım metodunun temel ilkesi, amaç dil ile bunun karşılığı olan kavram arasında dolaysız, direk (ana dil kullanılmadan) bir ilişki kurmaktır. Bu sebeple görerek öğrenme esastır.

Yani, öğrenilen kelime ile kavram arasına ikinci bir öge girmektedir.

Bu metotta dil öğretimine, basit kelimelerin, figürlerin, resimlerin, tiyatro ile veya nesnenin gösterilmesiyle başlanır. Daha sonra öğretilecek yapılar için uygun ortamlar yaratılır. Öğrencilerle birlikte düşünülür ve oluşturulur. Örneğin, iyelik (possesive) eklerinin öğretilmesi için "nesi var?"²⁴ adlı bir oyun oynanabilir. Böylece konu daha kalıcı ve etkili bir şekilde, kelime hazinesi genişleyerek öğretilir. Bu yolla cümle kalıpları gerçek hayatta kullanıldığı şekilde öğretilir. Öğrenciler konuşmaya yöneltilir. Konuşma yeteneğini geliştirir. Ancak bu metodun eleştirilen yanı, dilin yapısının ikinci plana itilmesi, dilbilgisinin ihmâl edilmesi olmuştur. Bu da zaman zaman konuşmanın ve yazmanın yanlışlarla dolu olmasına, yeni cümleler üretilmemesine sebep olmaktadır. Bu metod, ikinci dil öğretilirken ana dilin öğrenme sürecinin takip edilmesi gerektiğini savunur. Ancak, ikisi birbirinden çok farklıdır. Ayrıca, öğrencilerden sürekli olarak yeni bir durumu ikinci dille anlatmaları istenir. Bu durumdan tümevarım yeteneği gelişmiş öğrenciler büyük ölçüde faydalanır. Ama çekingen veya daha az yetenekli öğrencilerin cesaretleri kırılabilir. Bu metodu uygulayan öğretmenin de belli durumlar ile ikinci dil arasında ana dili kullanmadan ilişki kurmak için çok hazırlıklı, aktif ve yetenekli olması gerekir. Özet olarak bu metodun kullanım özellikleri şöyle sıralanabilir.

- 1) Derslere sözlü iletişimle (bir fıkra, diyalog, hikâye, olay v.b.) başlanır.
- 2) Dilbilgisi ve yeni kelimeler önce sözlü olarak öğretilir.
- 3) Kelimeler, resimle, göstererek, görsel araçlar kullanarak veya pandomimle anlatılır.
- 4) Dilbilgisi, belli bir ortam yaratarak tümevarım ile verilir.
- 5) Amaç dilin kullanımı esastır.
- 6) Başlangıçta telaffuza yoğun olarak yer verilir. Yeni yapıların öğretilmesinde de sürekli dinleme ve tekrara yer verilir.
- 7) Sınıfta çeviriye, anadil kullanımına izin verilmez.
- 8) Öğretmenin amaç dili çok iyi bilmesi ve konuşması gerekir.
- 9) Okuma parçaları, o ülkenin yaşantısı, kültürüyle ilgili olmalıdır.
- 10) Öğretmen merkezli bir metottur. Ancak, öğrencilerin geniş ölçüde derse katılmalarının sağlanması şarttır.

24. Bir öğrenci dışarı çıkar. Diğerleri bir kelime bulur. Daha sonra sınıfa gelen öğrenci nesnenin ne olduğunu bulmak için "Nesi var?" diye sorar. Öğrenciler örneğin, yolcuları, koltukları, kapısı, şoförü gibi cevaplar verir.

1.8.3. KULAK DİL ALIŞKANLIĞI METODU

1940-1950 yıllarında, ortaya atılan bu metot, davranışçı psikologlarla, yapısalcı dilbilimcilerin görüşlerinin bir sentezidir. Kulak dil alışkanlığı metodu, önceleri Amerikan ordusunun üst kurduğu ülkelerde, askerlerine o ülkenin dilini öğretmek için kullanılan bir metodun (Army method) okul ortamında uygulanması sırasında değişime uğramasıyla ortaya çıkmıştır.

Yapısalcı dilbilimciler Bloomfield, Brooks ve Lado'ya göre, dil öğrenimi dinleme ile başlar. Daha sonra sırasıyla konuşma okuma ve yazma gelir. Bütün diller anlama dayalı yapı, ses ve söz diziminden oluşur. Ancak tüm diller birbirisinden farklıdır. Kullanılan dil, sürekli değişir. Dili oluşturan cümle kalıplarını öğrenerek sürekli tekrarlar ezberlemek ve benzer cümle kalıpları üretmek gerekir. Sürekli tekrarlarla pekiştirme, etki-tepki bağının kurulması ve alışkanlık oluşturulması metodun dayandığı davranışçı psikolojinin bir gereğidir.

Kulak-dil alışkanlığı metodu dilin sözlü yönüne ağırlık verir. Sınıfta yabancı dil konuşulur, gramer doğal olarak öğretilir. Bu metodun en çok eleştirilen yönü bilinçli öğrenmeye, zihinsel sürece önem vermemesi, otomatik bir öğrenmeye dayalı oluşudur. Bu metodun kullanım özellikleri de şöyle sıralanabilir.

- 1) Yeni yapılar diyaloglar içinde verilir.
- 2) Bu yapılar belli bir sıraya göre tek tek öğretilir.
- 3) Tekrar, taklit ve ezber metodun temelidir. Doğru cevaplar anında tekrarlanarak pekiştirilir.
- 4) Dilbilgisi, açıklamalarla öğretilmez. Tümevarım yoluyla verilir.
- 5) Dilin doğal yapısı takip edilir. Öncelik dinleme ve konuşmadadır. Daha sonra okuma ve yazma gelir.
- 6) Sınıflanan kelimeler bir bağlam içinde öğretilir.
- 7) Öğretim aracı olarak teyp ve dil laboratuvarı kullanılır.
- 8) Ders mekanik ve biçime dayalı bir ön okuma süresi verilmesiyle başlar. Telâffuz ve tonlamaya dikkat edilir.
- 9) Dilin kültürel yapısı verilir. Dilin sürekli bir değişim içinde olduğuna dikkat çekilir.

1.8.4. BİLİŞİMCİ METOT

Dilbilimci Chomsky ve bilişimci öğrenme kuramcılarından Ausubel'in görüşlerine dayanır. Chomsky, dili kullanım (competence) ve kullanım yeteneği (performance) olarak, ikiye ayırmıştır. Chomsky, davranışçı dil öğrenimine karşı çıkmıştır. Bu görüşünü 1965 yılında yayınladığı Aspects of Theory of Syntax adlı eserinde şöyle dile getirmiştir: "Dil öğrenimi bir alışkanlık ve şartlanma sorunu değil yaratıcı bir süreçtir, kişinin dışındaki tepkilerden çok akılcı zihinsel etkinliği yansıtır."

Bu kuramın temsilcilerinden Ausubel ise, öğrenmeyi yeni bilgilerin depolanması, eski bilgilerin yeni anlamlar ve bağlar kazanması olarak tanımlar. Anlamlı bir öğrenme, yeni öğrenilen bir şeyin daha öncekilerle bütünleşmesidir. Özet olarak, öğrenme, düşünme doğrultusunda ilerler. Zihinsel algılama, düşünme öğrenmeyi kolaylaştırır.

Kullanım özelliklerini kısaca sıralayalım:

- 1) Dil taklit ederek alışkanlık geliştirme değil, bilinçli olarak kuralları öğrenmedir.
- 2) Telâffuza özel bir vermeye gerek yoktur.
- 3) Duyduğunu anlama yeteneğinin geliştirilmesine önem verilir.
- 4) Grup çalışması da, bireysel eğitim de önemlidir.
- 5) Dilbilgisinin öğretiminde hem tümevarım hem de tümdengelim kullanılmalıdır.
- 6) Ana dilin kullanılmasına ve çeviriye izin verilir.
- 7) Öğretilen herşey bir bütün olmalıdır. Gerektiği zaman görsel ve işitsel araçlardan ve çeşitli tekniklerden yararlanılmalıdır.
- 8) Öğretmen, tek otorite değil, öğrenmeyi kolaylaştıran kişidir.
- 9) Konuşma, dinleme, okuma, yazma ve anlama becerilerine eşit olarak yer verilmelidir.
- 10) Dilin kültürel yönü de verilmelidir.

1.8.5. İLETİŞİMCİ METOT

Bu metodun dayandığı kuram psikoloji değil, sosyolojidir. Sosyal bilimcilerden özellikle Hymes, Chomsky'nin dili kullanım ve kullanımı yeteneği kavramlarına, iletişim yeteneği (communicative competence) adıyla üçüncü bir boyut eklenmiştir.

Yani dilbilgisi kuralları yanında kullanım ve konuşma kuralları da önem kazanmıştır. Bu metoda göre dil öğrenmenin amacı yazılı ve sözlü iletişim kurabilmektir. Kurallar değil, iletişim önemlidir. Kelimeler ve cümleler bu amaca hizmet eden araçlardır. Önce dilin kuralları öğrenilir, daha sonra kullanımı gelir.

Bu metot, daha sonra İngiltere'de Henry Widdowson (1978), Christopher Brumfit (1979) ve Keith tarafından geliştirilmiştir. Sonuç olarak sınıf içinde bu metot kullanıldığında diğer metotlarla uzlaşma içinde olmasını onlardan da öğrencilerin ihtiyaçlarına göre yararlanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Çeşitli aşamalardan sonra iletişimci metodun günümüzdeki kullanım özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- 1) Sözlü ve yazılı iletişim çalışmalarına ağırlıklı olarak yer verilir.
- 2) Öğretimin merkezi öğrencidir. Öğretmen onların iletişim kurmalarını sağlar.
- 3) Öğretim sırasında grup çalışması, diyalog, problem çözme, eğitsel oyunlar gibi tekniklerden yararlanır.
- 4) Amaç dilde yazılan materyaller, günlük iletişimde kullanılan yapıları içermelidir.
- 5) Öğretmen, ana dilde ve amaç dilde yeterli olmalıdır.
- 6) Öğretmenin esas işlevi, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve amaçlarına yönelik iletişim kurmalarına yardımcı olmaktır.
- 7) Değişik sınıf içi etkinlikler ve alıştırmalar türleriyle (yazdırma, okuma, soru-cevap, grup çalışması v.b.) iletişim yeniden yaratma sentez ve analiz yetenekleri geliştirilir.
- 8) Sınıf içi etkinlikler esnasında öğrencilerin özel yaşamları, geldikleri kültür, milliyetleri gibi diyalogların, alıştırmalar türlerinin yanı sıra günlük hayatla, güncel konularla ilgili motiflere de yer verilir.

1.8.6. SEÇMELİ METOT

Tüm metodların bir sentezi veya metot zenginliği olarak düşünülebilir. Öğretmen grubun özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre değişik metotların uygun gördüğü yönlerini kullanabilir. Genellikle kelime öğretiminde düzvarım metoduna, gramer öğretiminde bilişsel metoda, konuşma yeteneğinin geliştirilmesi için de, kulak dil alışkanlığı veya iletişimci metoda ağırlık verilir.

Öğrenme, öğrencilerin yaşları, sınıfların büyüklüğü, öğrencilerin ve öğretmenin özellikleri, eğilimleri gibi birçok faktör, bu yöntemin başarılı olmasında önemli rol oynar. Seçmeli yöntemi uygulayan bir öğretmen yeni sistemleri ve teknikleri çok iyi bilmeli ve duruma göre kullanacağı tekniği doğru seçebilmelidir.

Seçmeli metodun belli başlı özelliklerini şöyle maddeleyebiliriz.

- 1) Dil öğretimi doğal, anlamlı ve gerçek hayata uygun olmalıdır.
- 2) Çeviri dil öğreniminin başlangıcında faydalı bir yol değildir. Özel bir beceri gerektirir.
- 3) Dil öğretimi amaç dille gerçekleştirilmelidir. Ana dile gerektiğinde yer verilir.
- 4) Mekanik tekrarlara ve alıştırmalara fazla yer verilmez. Bunun yerine öğrencinin yaratıcılığını gösterebileceği anlamlı ve iletişime yönelik alıştırmalara yer verilir.
- 5) Kelime öğretimine erken başlanmalı, her öğrenilen kelime anlamlı cümleler içinde kullanılmalıdır.
- 6) Yüksek sesle okuma çalışmasına yer verilmez.
- 7) Dört temel becerinin geliştirilmesi başlangıçtan beri sıkı tutulmalıdır.
- 8) Her seferde tek bir yapı sunulmalı, iyice öğrenilmeden bir diğerine geçilmemelidir.
- 9) Öncelikle grubun öğrenme ihtiyaçlarının ne olduğu tesbit edilmelidir.
- 10) Öğrencilere ne öğrenecekleri ve niçin öğrenecekleri bildirilmelidir.

- 11) Sağlıklı bir iletişim için jest, mimik, ses tonu, vurgu gibi kültürel tavırlar da dikkate alınmalıdır.
- 12) Öğrenme ile güdülenme arasındaki güçlü bağ dikkate alınmalıdır.
- 13) Öğrenme basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru olmalıdır.
- 14) Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır.

Günümüz dil öğretimi yöntemleri ile ilgili düşünceler seçmeli yönetime doğru bir eğilim göstermektedir. Değişik kaynaklardan, sistemlerden ve stillerden en iyisi seçebilmek günümüz eğitimcilerinin üzerinde durdukları konudur²⁵.

Yukarıda en çok kullanılan metodlar üzerinde durmaya çalıştık. Bunların yanısıra özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılan başka metotlar da vardır. Bunların adını vermekle yetinelim:

- 1) Telkin Metodu,
- 2) Grupla Dil Öğretimi Metodu,
- 3) Sessizlik Metodu,
- 4) Tüm Fiziksel Tepki Metodu.

25. Bkz. Demirel (1987:48).

YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN

ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

1-) GRUPLA ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

- a) Gösteri
- b) Soru-Cevap
- c) Drama ve Rol Yapma
- d) Benzetim
- e) İkili ve Grup Çalışmaları
- f) Mikro Öğretim
- g) Eğitsel Oyunlar

1) İletişim Oyunları

2) Gramer Oyunları

2-) BİREYSEL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

- a) Bireyselleştirilmiş Öğretim
- b) Programlı Öğretim
- c) Bilgisayar Destekli Öğretim

2.1. YAZILI ANLATIM KAĞITLARININ TARANMASI SONUCU TESBİT EDİLEN YANLIŞ ÖRNEKLER

2.1.1. Temel Türkçe I

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Belirtme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Benci *Türk dili* çabuk öğrenmek lazım."
D.C. "Benim Türk dilini çabuk öğrenmem lazım."
- F.2 Y.C. "Ben *siz* çok özlüyor ama altı ay için *siz* görmeyeceğim."
D.C. "Ben, sizi çok özlüyorum, ama altı ay için sizi görmeyeceğim."
- F.3 Y.C. "Sevgili Amer senin *mektub* bekliyorum."
D.C. "Sevgili Amer, senin mektubunu bekliyorum."
- F.4 Y.C. "Ben Danimarkalıyım ve şimdi dört ay Türkiye’de oturuyorum çünkü Türkiye’nin *kültürü*, *Eğitimi* ve dili öğrenmek istiyorum."
D.C. "Danimarkalıyım dört aydan beri Türkiye’de oturuyorum, çünkü Türk kültürünü, eğitimini ve dilini öğrenmek istiyorum."
- F.5 Y.C. "Türkiye’de bazı yerde yoğun orman ve dağlar var ve ben gelecek tatilimde oraya *gitmek* ümit ediyorum."
D.C. "Türkiye’de bazı yerlerde yoğun orman ve dağlar var ve ben gelecek tatilimde oralara gitmeyi ümit ediyorum."
- F.6 Y.C. "Ben *balıkçılık* çok severim ve sık sık balıkçılar ile gittim."
D.C. "Ben balıkçılığı çok severim ve sık sık balıkçılar ile (balığa) gittim."

- F.7 Y.C. "Türkiye seçtim çünkü benim memleketime çok benziyor."
D.C. "Türkiye'yi seçtim çünkü benim memleketime çok benziyor."
- F.8 Y.C. "Ama İzmir *depremi* hiç bir zaman unutmuyorum."
D.C. "Ama İzmir depremini hiç bir zaman unutmuyorum."
- F.9. Y.C. "Arkadaşımla ben çok İzmir'in *mahhalesi* gezdik."
D.C. "Arkadaşımla ben, İzmir'in birçok mahallesini gezdik."
- F.10 Y.C. "İzmir çok güzel şehir, orada insanlar iyi *musafirler* seviyorlar."
D.C. "İzmir çok güzel bir şehir, orada insanlar iyi ve misafirleri seviyorlar."
- F.11 Y.C. "Şubatta yahut Mart araba almak istiyorum, *sürmek* seviyorum."
D.C. "Şubatta veya Martta araba almak istiyorum, sürmeyi seviyorum."
- F.12 Y.C. "Türkiye'de da arkadaşlar var, ama şimdi *Türkçe* çok az konuşuyorum."
D.C. "Türkiye'de de arkadaşlar var, ama şimdi Türkçeyi çok az konuşuyorum (biliyorum)."
- F.13 Y.C. "Ankara çok güzel bir şehir ve ben *Türkiye* gözmek istiyorum."
D.C. "Ankara çok güzel bir şehir ve ben Türkiye'yi gezmek istiyorum."

II) Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Lushoto'da bir *dağı* var."
D.C. "Lushoto'da bir dağ var."
- F.2 Y.C. "Onlarla *gezmeyi* çok ilginçtir."
D.C. "Onlarla gezmek çok ilginçtir."

- F.3 Y.C. "Ankara'yi Türkiye'nin büyük şehirdir, çok insan var, taksi var ve otobüs var."
D.C. "Ankara, Türkiye'nin büyük bir şehridir, çok insan, taksi ve otobüs var."
- F.4 Y.C. "Büyük *annemi* ve büyük *babamı* da bizimle oturuyorlar."
D.C. "Büyük annem ve büyük babam da bizimle oturuyorlar."
- F.5 Y.C. "Benim *sınıfımı* çok güzel."
D.C. "Benim sınıfım çok güzel."
- F.6 Y.C. "Uçağı İstanbul'da indi."
D.C. "Uçak İstanbul'da indi."

III) Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Arkadaşım ve ben her akşam *Amman'a* geziyoruz."
D.C. "Arkadaşım ve ben, her akşam Amman'ı geziyoruz."
- F.2 Y.C. "Ben *TÖMER'e* bitirdikten sonra Ankara Üniversitesiye gitmek istiyorum."
D.C. "Ben TÖMER'i bitirdikten sonra Ankara Üniversitesine gitmek istiyorum."
- F.3 Y.C. "Biz *geziye* çok severiz."
D.C. "Biz geziyi çok severiz."

IV) Belirtme Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Ben *onun* seviyorum."
D.C. "Ben onu seviyorum."

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Nüfus *Eskişehir* 450.000 kişi var"
D.C. "Eskişehir'in nüfusu 450.000."

F.2 Y.C. "*Arkadaşım* da orada bir çiftlik var."
D.C. "Arkadaşımın da orada bir çiftliği var."

II) Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "*Merkezinin* yanında bir uzun nehir var."
D.C. "Merkezin yanında uzun bir nehir var."

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Yönelme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Ben 1992'de Almanya'da *Türkiye* geldim."
D.C. "Ben 1992'de Almanya'dan Türkiye'ye geldim."

F.2 Y.C. Eczacılık *Faköltesi* germek için üniversite giriş sınavında yüksek bir not almam gerek."
D.C. "Eczacılık Faköltesine girmek için üniversite sınavında yüksek bir not almam lazım."

II) Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Cuma günleri benim eşim saat *ikiyi* çeyrek kala çalışım biteceksin."
D.C. "Cuma günleri benim eşimin işi *ikiye* çeyrek kala bitecek."
- F.2 Y.C. "*Birbirini* yardım ediyorlar."
D.C. "Birbirlerine yardım ediyorlar."
- F.3 Y.C. "*Bizi* Funda Hanım Türkçe öğretiyor."
D.C. "Bize Funda Hanım Türkçe öğretiyor."

III) Yönelme Hâli Yerine Bulunma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Her gün ben *TÖMER'de* yürüyorum ve her zaman bir araba belki iki araba, yakın vurur."
D.C. "Ben her gün *TÖMER'e* yürüyorum ve her zaman bir iki arabanın çarpıştığını görüyorum."
- F.2 Y.C. "Arkadaşım ve ben Üsambara *dağında* gideceğiz ve otele üç gün kalacağız."
D.C. "Arkadaşım ve ben, Üsambara *dağına* gideceğiz ve otelde üç gün kalacağız."
- F.3 Y.C. "Ben Erciyes Üniversite'de Tıp *Fakültesinde* gitmek istiyorum."
D.C. "Ben, Erciyes Üniversitesinde Tıp Fakültesine gitmek istiyorum."
- F.4 Y.C. "Ben *Türkiye'de* iki ay önce geldim."
D.C. "Ben, Türkiye'ye iki ay önce geldim."
- F.5 Y.C. "Pazartesi günü *Ankara'da* döndüm."
D.C. "Pazartesi günü Ankara'ya döndüm."

- F.6 Y.C. "Salı günü akşam saat 23.30'ta taminalda Kamil Koc otobüsünde bindim."
D.C. "Salı günü akşam saat 23.30'da terminalde Kâmil Koç otobüsüne bindim."
- F.7 Y.C. "Ben Türkçe *Kursunda* geldim."
D.C. "Ben Türkçe Kursuna geldim."
- F.8 Y.C. "Her gün ben Türkçe *kursunda* gidiyorum."
D.C. "Ben her gün Türkçe kursuna gidiyorum."

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Bulunma Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Türkiye hava çok güzel."
D.C. "Türkiye'de hava çok güzel."
- F.2 Y.C. "Belki gelecek *mayıs* biz Japonya'ya döneceğiz."
D.C. "Belki gelecek Mayıs'ta biz Japonya'ya döneceğiz."
- F.3 Y.C. "TÖMER'de benim *sınıfım* sekiz arkadaşlarım var."
D.C. "TÖMER'de benim sınıfımda sekiz arkadaşım var."
- F.4 Y.C. "Kahvalti saat *bir* başlıyor, çok yemek var."
D.C. "Kahvaltı saat birde başlıyor, çok yemek var."
- F.5 Y.C. "Benim *şehrim* hava yazın güzel."
D.C. "Benim şehrimde hava yazın güzel."
- F.6 Y.C. "Şubatta yahut *Mart* araba almak istiyorum, sürmek seviyorum."
D.C. "Şubatta veya Martta araba almak istiyorum, sürmeyi seviyorum."

F.7 Y.C. "gelecek ay, ben Fransa'ya gitmek istiyorum, çünkü *Fransa* çok arkadaşım var."

D.C. "Gelecek ay Fransa'ya gitmek istiyorum, çünkü Fransa'da çok arkadaşım var."

II) Bulunma Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması

F.1 Y.C. "*Sınıfımın* çok arkadaşlarım doktor olmak istiyorlar."

D.C. "Sınıfımda bir çok arkadaşım doktor olmak istiyor."

F.2 Y.C. "*İzmir'in* hava güzel ben çok seviyorum."

D.C. "İzmir'de hava güzel ben çok seviyorum."

III) Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması

F.1 Y.C. "Arkadaşım ve ben Üsambara dağında gideceğiz ve *otele* üç gün kalacağız."

D.C. "Arkadaşım ve ben Üsambara dağına gideceğiz ve otelde üç gün kalacağız."

2.1.2. Temel Türkçe II

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Belirtme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Ben *Türkçe* çok seviyorum, çünkü o güzel bir dil."
D.C. "Ben, Türkçeyi çok seviyorum, çünkü güzel bir dil."
- F.2 Y.C. "Ben *yüzmek* çok seviyorum."
D.C. "Ben, yüzmeyi çok seviyorum."
- F.3 Y.C. "Zaire'de *arkadaşım* ve onların *ailesi* çok ziyaret edeceğim."
D.C. "Zaire'de arkadaşlarımı ve onların ailelerini sık sık ziyaret edeceğim."
- F.4 Y.C. "Hem de babam ve annem de benim *mektubım* bekliyorlar."
D.C. "Hem annem, hem babam benim mektubumu bekliyorlar."
- F.5 Y.C. "Başka bir kompozisyonda bu *yolcu* anlatacağım."
D.C. "Başka bir kompozisyonda bu yolculuğu anlatacağım."
- F.6 Y.C. "Ankara *kalesi* ve *müzesi* Ulus'un eski Osmanlı evlerini ziyaret edeceğiz."
D.C. "Ankara Kalesini ve müzesini (müzeyi) Ulus'un eski Osmanlı evlerini ziyaret edeceğiz."
- F.7 Y.C. "Lütfen bana şu *tuzluk* uzatır mısın?"
D.C. "Lütfen bana şu tuzluğu uzatır mısın?"
- F.8 Y.C. "O *lise* bitirdi ve şimdi yarmuk üniversitesi'ne gidiyor."
D.C. "O liseyi bitirdi ve şimdi Yarmuk Üniversitesine gidiyor."

- F.9 Y.C. "Bazan *derslerim* ona yazdırdım ve *bazı şeyler* ona yaptırdım."
D.C. "Bazen derslerimi ona yazdırdım ve bazı şeyleri ona yazdırdım."
- F.10 Y.C. "Ayrıca Kapadokya, Didim, Bodrum ve *Kuşadası* de gördüm."
D.C. "Ayrıca Kapadokya, Didim, Bodrum ve Kuşadasını da gördüm."
- F.11 Y.C. "Ben Türkçe bilmiyordum ama ben bir memur tanışıp ve benim *pasaportum* aldı."
D.C. Ben Türkçe bilmiyordum, ama ben bir memurla tanıştım ve o benim pasaportumu aldı."
- F.12 Y.C. "Benim *ailem* çok merak ettim çünkü Türkiye'den Somali'ye çok uzaktır."
D.C. "Ben, ailemi çok merak ettim (ediyorum) çünkü Somali, Türkiye'den çok uzaktır."
- F.13 Y.C. "Bence Turklar pikniği *yapmak* çok seviyorlar."
D.C. "Bence Türkler piknik yapmayı çok seviyorlar."
- F.14 Y.C. "Bu tatili Zaire'ye gideceğim, çünkü uzun zaman *ailem* ve *arkadaşım* hiç görmedim."
D.C. "Bu tatilde Zaire'ye gideceğim çünkü uzun zamandan beri ailemi ve arkadaşımı hiç görmedim."

II) Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanımı

- F.1 Y.C. "Biraz sonra yerde bir yılan gördüm."
D.C. "Biraz sonra yerde bir yılan gördüm."
- F.2 Y.C. "Bence Turklar *pikniği* yapmak çok seviyorlar."
D.C. "Bence Türkler piknik yapmayı çok seviyorlar."

- F.3 Y.C. "Ben ailem için çok iyi *hediyeleri* alacağım."
D.C. "Ben ailen için çok iyi hediyeler alacağım."
- F.4 Y.C. "Ben çok *kitapları* da alacağım."
D.C. "Ben çok kitap da alacağım."
- F. 5 Y.C. "İki gün sonra, ben çok büyük *tatili* yapacağım.
D.C. "İki gün sonra, ben çok büyük tatil yapacağım."
- F. 6 Y.C. "Bunun için ben bağzen *balıkları* yemek istiyorum."
D.C. "Bunun için ben bazen balık yemek istiyorum."
- F. 7 Y.C. "Ben Türkçe kurstan sonra EGE *Üniversitesini* kimaya
mühendisliği gideceğim."
D.C. "Ben, Türkçe kursundan sonra Ege Üniversitesi Kimya
Mühendisliği Bölümüne gideceğim."
- F. 8 Y.C. "Akşam Kızılay'da yeşil *ceketliyi*, sarı saçlıyı bir kız gördüm."
D.C. "Akşam Kızılay'da yeşil ceketli, sarı saçlı bir kız gördüm."
- F. 9 Y.C. "Klasik müzik dinlerim, bilgi sayır programı yaparım, *kitabı*
okurum."
D.C. "Klasik müzik dinlerim, bilgisayar programı yaparım, kitap
okurum."
- F.10 Y.C. "Sıcaktan çok yorgunduk. Onun için her günün gezimizi yavaş
yavaş yaptık."
D.C. "Sıcaktan çok yorgunduk (bunalmıştık). Onun için her gün
gezimizi yavaş yavaş yaptık (yavaş yavaş gezdik)."

III) Belirtme Hâli Yerine, Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Ankara'da çok iyi bir Turk arkadaşım *bana* Milli Eğitim Bakanlığı götürdü."
D.C. "Ankara'da çok iyi bir arkadaşım beni Milli Eğitim Bakanlığına götürdü."
- F.2 Y.C. "Çok insanla tanışmak ve çok yere ziyaret etmek istiyorum."
D.C. "Çok insanla tanışmak ve yeri ziyaret etmek istiyorum."

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Bu *üniversite* adı Marmara."
D.C. "Bu üniversitenin adı Marmara."
- F.2 Y.C. "*Türkiye* çok tarihi, tûristik arama, sıcak su kaynakları, bahçeleri ve güzel deniz kenarı var."
D.C. "Türkiye'nin tarihi, turistik yerleri, sıcak su kaynakları, bahçeleri ve güzel sahilleri var."

II) Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bence *dünyanın* için eğitim çok önemli."
D.C. "Bence dünya için eğitim çok önemli."
- F.2 Y.C. "Sıcaktan çok yorgunduk. Onun için *her günün* gezimizni yavaş yavaş yaptık."
D.C. "Sıcaktan çok yorgunduk (bunalmıştık). Onun için her gün yavaş yavaş gezdik."

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Yönelme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Bu sene uzun tatilde *Bangladeş* gitmek istiyorum."
D.C. "Bu sene uzun tatilde Bangladeş'e gitmek istiyorum."
- F.2 Y.C. "Dün sen benim arkadaşımın *ev* gittin mi?"
D.C. "Dün sen benim arkadaşımın evine gittin mi?"
- F.3 Y.C. "Ankara'da çok iyi bir Türk arkadaşım bana Milli Eğitim *Bakanlığı* götürdü."
D.C. "Ankara'da çok iyi bir Türk arkadaşım beni, Milli Eğitim Bakanlığına götürdü."
- F.4 Y.C. "Ben Türkçe kurstan EGE üniversitesini Kimaya *mühendesiği* gideceğim."
D.C. "Ben Türkçe kursundan sonra Ege Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümüne gideceğim."

II) Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanımı

- F.1 Y.C. "Ve eve girdik, biraz konuştuk ve sonra banyoya yaptım."
D.C. "Eve girip biraz konuştuk, sonra banyo yaptım."
- F.2 Y.C. "Ama çok güzel anneme nefis yemek pişirir."
D.C. "Ama güzel annem, nefis yemek pişirir."

III) Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Ben onlara mektup *yazmayı* söz verdim."
D.C. "Ben onlara mektup yazmaya söz verdim."
- F.2 Y.C. "Ve onlar mektup *beni* gönderdiler."
D.C. "Onlar, bana mektup gönderdiler."
- F.3 Y.C. "Öğleden sonra saat ikide *gezimizini* başladık."
D.C. "Öğleden sonra saat ikide gezimize başladık."
- F.4 Y.C. "Ama geçen yıl nisan, yokohama Belediyesi beni Dışışleri
Bakanlığını yolladı."
D.C. "Ama, geçen yıl Nisan'da Yokohama Belediyesi beni Dışışleri
Bakanlığına yolladı."

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Hatalar

I) Bulunma Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Arkadaşım ben Türkiye'ye 1992 *mart* gelip ve sonra çok iyi bir
arkadaşım tanıştım."
D.C. "Arkadaşım ve ben Türkiye'ye 1992 yılında Mart'ta geldik sonra
çok iyi bir arkadaşla tanıştık."
- F.2 Y.C. "Ankara'da otelde kalkıyorum çünkü arkadaşlarımın evi
Batıkent'tir."
D.C. "Ankara'da otelde kalıyorum, çünkü arkadaşımın evi
Batıkent'tedir."

- F.3 Y.C. "Ama geçen yıl *nisan* Yokohama Belediyesi beni Dışışleri Bakanlığını yolladı."
- D.C. "Ama geçen yıl Nisan'da, Yokohama Belediyesi, beni Dışışleri Bakanlığını yolladı."
- F.4 Y.C. "Bunun için temmuzu Zaire'ye gideceğim ama 2 ay sonra Zaire'den geleceğim çünkü ben öğrenci ve sonra üniversite kurs basılacak."
- D.C. "Bunun için Temmuz'da Zaire'ye gideceğim ama 2 ay sonra Zaire'den döneceğim. Çünkü, ben öğrenciyim ve sonra üniversitede kurs başlayacak."
- F.5. Y.C. "Ben Japonya'da 4 ay önce geldim ama gelecek Nisan Japonya'ya gidecekim."
- D.C. "Ben Japonya'dan 4 ay önce geldim, ama gelecek Nisan'da Japonya'ya gideceğim."

II) Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Türkiye'de hem sıcak, hem soğuk."
- D.C. "Türkiye, hem sıcak hem soğuk."
- F.2 Y.C. "Ama *Kanada'da* Türkiye'den daha soğuk, ama Türkiye'de Kanada'dan daha sıcak."
- D.C. "Ama Türkiye, Kanada'dan daha sıcak."

III) Bulunma Hâli Yerine, Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bunun için *temmuz'u* Zaire'ye gideceğim ama 2 ay sonra Zaire'den geleceğim çünkü ben öğrenci ve sonra üniversite kurs basılacak."
- D.C. "Bunun için Temmuz'da Zaire'ye gideceğim ama 2 ay sonra Zaire'den döneceğim, çünkü ben öğrenciyim ve sonra üniversitede kurs başlayacak."
- F.2 Y.C. "Bu *tatili* Zaire'ye gideceğim, çünkü uzun zaman ailem ve arkadaşım hiç görmedim."
- D.C. "Bu tatilde Zaire'ye gideceğim, çünkü uzun zamandan beri ailemi ve arkadaşımı hiç görmedim."

IV) Bulunma Hâli Yerine, Tamlayan Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "İşimden başka da ben *burasının* hayatımdan memnun oluyorum."
- D.C. "İşimin dışında da ben, burada hayatımdan memnunum."
- F.2 Y.C. "Ben *Türkiye'nin* hayatımdan memnunum."
- D.C. "Ben, Türkiye'de hayatımdan memnunum."

V) Bulunma Hâli Yerine, Çıkma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Yolculudan çok şehir gördük."
- D.C. "Yolculukta (yolculuk esnasında) çok şehir gördük."

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Çıkma Hâlinin Gereksiz Kullanımı

- F.1 Y.C. "Benim ailem çok merak ettim çünkü Türkiye'den Somali'ye çok uzaktır.
- D.C. "Ben ailemi çok merak ettim çünkü Türkiye, Somali'ye çok uzaktır."

II) Çıkma Hâli Yerine Bulunma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Ben *Japonya'da* 4 ay önce geldim ama gelecek *Nisan* Japonya'ya gidecekim."
- D.C. "Ben Japonya'dan 4 ay önce geldim ama gelecek Nisan'da Japonya'ya gideceğim."

2.1.3. Orta Türkçe I

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Belirtme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "ben Türkiye'ye *gitmek* seviyorum."
D.C. "Ben Türkiye'ye gitmeyi seviyorum."
- F.2 Y.C. "Renan Demirkan hala Türkiye'ye *üzülüyor*, otuz sene öncelik köy *hayatı* hatırlıyor, Almanya'dayken okul zamanı unutmadı."
D.C. "Renan Demirkan, hâlâ Türkiye'ye *üzülüyor*, otuz sene önceki köy hayatını hatırlıyor, Almanya'daki okul zamanını unutamadım."
- F.3 Y.C. "*Babası, annesi ve kız kardeşi* birkaç sene sadece tatilde gördü."
D.C. "Babasını, annesini ve kız kardeşini birkaç sene sadece tatilde gördü."
- F.4 Y.C. "Evlilere avukat bir bebek *almaları* tavsiye etti."
D.C. "Avukat, evlilere bir bebek almalarını tavsiye etti."
- F.5 Y.C. "Keşke bir senede bütün *kitap* okusam."
D.C. "Keşke bir senede bütün kitabı okusam."
- F.6 Y.C. "*Kompozisyonlar* hiç sevmiyorum!"
D.C. "Kompozisyonları hiç sevmiyorum!"
- F.7 Y.C. "Ama ölüp ölmediğini belli değil çünkü vücutu bulamadılar."
D.C. "Ama ölüp ölmediği belli değil çünkü vücudunu bulamadılar."
- F.8 Y.C. "Geçen hafta *Sapık* okudum."
D.C. "Geçen hafta Sapık'ı okudum."

- F. 9 Y.C. "adamın *kız* babasını çok seviyordu ve ne söylerse babası onu yapıyordu."
D.C. "Adam (babası) kızını çok seviyordu ve ne söylerse babası onu yapıyordu."
- F.10 Y.C. "Ve zengin adam kızını getirdi ve gösterdi ve kız kemalın evine gitti orada *kemal* gördü ve onu sevdi."
D.C. "Ve zengin adam kızını getirdi ve gösterdi. Kız Kemâl'in evin gitti orada Kemâl'i gördü ve onu sevdi."
- F.11 Y.C. "Adam, Ayşe'nin *komşusu* görünce hemen ona aşık oldu."
D.C. "Adam, Ayşe'nin komşusunu görünce hemen ona aşık oldu."
- F.12 Y.C. "En tecrübeli ve okullu *öğretmen* çağıracağım."
D.C. "En tecrübeli ve akıllı öğretmeni çağıracağım."
- F.13 Y.C. "Benim *öğretmenim* ve çocukları çok seviyorum."
D.C. "Ben öğretmenimi ve çocukları çok seviyorum."
- F.14 Y.C. "derin bir nefes alarak onula konuştum ve otelin *adresi* ona verdim."
D.C. "Derin bir nefes alarak onunla konuştum ve otelin adresini ona verdim."
- F.15 Y.C. "Ve sonra babama telefon *etmek* denedim ama edemedim."
D.C. "Ve sonra babama telefon etmeyi denedim ama edemedim."
- F.16 Y.C. "Sonra karar verdim Şehir Merkezine gideyim, *bavlum* alarak bir taksiye binip Kızılay'a geldim."
D.C. "Sonra karar verdim, Şehir merkezine gideyim, bavulumu alarak bir taksiye binip Kızılay'a gideyim."
- F.17 Y.C. "Kunduz onlara *herşey* açıkladı."
D.C. "Kunduz onlara herşeyi açıkladı."

- F.18 Y.C. "Ben onlarla *konusmak* çok seviyorum."
D.C. "Ben onlarla konuşmayı çok seviyorum."
- F.19 Y.C. "... güzel bir piyano *öğretmeni* evime hergün çağırdım."
D.C. "... güzel bir piyano öğretmenini hergün evime çağırdım."
- F.20 Y.C. "Bu bölümün *ihtiyaçı* çok iyi biliyorum."
D.C. "Bu bölümün ihtiyacını çok iyi biliyorum."
- F.21 Y.C. "Önce annem ve babam biz beraber *dünya* gezmeye gideceğiz."
D.C. "Önce annem, babam ve biz beraber dünyayı gezmeye gideceğiz."
- F.22 Y.C. "Hergün *dişleriniz* fırçalamanız lazım."
D.C. "Hergün dişlerinizi fırçalamanız lâzım."
- F.23 Y.C. "Her zaman aynı *soru* kendime soruyorum."
D.C. "Her zaman aynı soruyu kendime soruyorum."
- F.24 Y.C. "gazetelerde yazılan *şeyler* okuyup anlarsak"
D.C. "Gazetelerde yazılan şeyleri okuyup anlarsak"
- F.25 Y.C. "Bu savaş Amerika veya büyük ülkeler başlatıyor."
D.C. "Bu savaşı Amerika veya büyük ülkeler başlatıyor."
- F.26 Y.C. "Başka bir ülkeye *saldırmak* düşünür olurlar."
D.C. "Başka bir ülkeye saldırmayı düşünürler."
- F.27 Y.C. "Bütün hükümetler *çevre* korumak için yasalar koymalıdır."
D.C. "Bütün hükümetler çevreyi korumak için yasalar koymalıdır."
- F.28 Y.C. "O *lise* bitirdi."
D.C. "O liseyi bitirdi."

- F.29 Y.C. "Bavulum alarak bir taksiye binip Kızılay'a geldim."
D.C. "Bavulumu alarak bir taksiye binip Kızılay'a geldim."
- F.30 Y.C. "Keşke bir senede bütün *kitap* okusam."
D.C. "Keşke bir senede bütün kitabı okusam."
- F.31 Y.C. "İkinci dünya savaşından sonra Japonya *savaş* bıraktı."
D.C. "İkinci Dünya savaşından sonra Japonya *savaşı* bıraktı."
- F.32 Y.C. "Bu *roman* iyi yazmış."
D.C. "Bu romanı iyi yazmış."
- F.33 Y.C. "Eğer *bu şeyler* yaparsak kirlilik problemi çözülür."
D.C. "Eğer bu şeyleri yaparsak kirlilik problemi çözülür."
- F.34 Y.C. "Bu sorunun *çavepi* hâlâ bulamadım."
D.C. "Bu sorunun cevabını hala bulamadım."
- F.35 Y.C. "Eğer ben onun *kitabı* alırsam veya almak istersem hemen kabul ediyor."
D.C. "Eğer ben onun kitabını alırsam veya almak istersem hemen kabul ediyor."
- F.36 Y.C. "Ben *arkadaşlık* bu bakımdan görüyorum."
D.C. "Ben arkadaşlığı bu bakımdan görüyorum."
- F.37 Y.C. "Eğer o da benim *kitaplarım* veya herşey o istiyor ben de ona verebilirim."
D.C. "Eğer o da benim kitaplarımı veya herhangi birşeyi isterse ben de ona verebilirim."
- F.38 Y.C. "Bazan *derslerim* ona yazdırdım ve bazı şeyler ona yaptırdım."
D.C. "Bazen derslerimi ona yazdırıp ve bazı şeyleri ona yaptırdım."

- F.39 Y.C. "Onun için yarı *param* burada verirdim."
D.C. "Onun için yarı paramı burada verirdim."
- F.40 Y.C. "Onun birinci *kitap* çok Alman Hanımlar satın aldılar."
D.C. "Onun birinci kitabını birçok Alman Hanım satın aldı."
- F.41 Y.C. "Kaç dakika sonr Sudan'ın sefirinin kocası bana telefon etti ve bendeki amcamın kızının telefonunun *nomrası* bana verdi."
D.C. "Bir kaç dakika sonra Sudan sefirinin kocası bana telefon etti ve amcamın kızının telefon numarasını bana verdi."

II) Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanımı

- F.1 Y.C. "Ama daha sonra kötü bir adam büyük *lideri* Gandiya öldürmüş."
D.C. "Ama daha sonra kötü adam büyük lider Gandi'yi öldürmüş."
- F.2 Y.C. "En soğuk *şeyleri* yenir yada içilir."
D.C. "En soğuk şeyler yenir ya da içilir."
- F.3 Y.C. "Türkiye'ye uçakla galdim. *uçığı* İstanbul'da indi."
D.C. "Türkiye'ye uçakla geldim, uçak, İstanbul'da indi."
- F.4 Y.C. "Çoğu insan fakir olduğu için *parayı* istiyor."
D.C. "Çoğu insan fakir olduğu için para istiyor."
- F.5 Y.C. "Klasik müzik dinlerim, bilgisayar programı yaparım, *kitabı* okurum."
D.C. "Klasik müzik dinlerim bilgisayar programı yaparım, kitap okurum."
- F.6 Y.C. "Ben her zaman keşke bütün *dileklerimi* olsa" diye düşünüyorum."
D.C. "Ben her zaman keşke bütün dileklerim olsa" diye düşünüyorum."
- F.7 Y.C. "Şimdi hatta ülkeler *arkadaşlığı* yapıyor."
D.C. "Şimdi hatta ülkeler arkadaşlık yapıyor."

- F.8 Y.C. "Ama kötüyse ve *benimi* hatalarımı düzeltmezse, mutlaka kendimi kaybedeceğim ve faydasız bir adam olacağım."
- D.C. "Ama kötüyse ve benim hatalarımı düzeltmezse mutlaka kendimi kaybedeceğim ve faydasız bir adam olacağım."
- F.9 Y.C. "Halkı çevre kirliliğinin çok kötü bir şey *olduğunu* onun yarattığı zararları anlatılmaya çalışıldı."
- D.C. "Halka çevre kirliliğinin çok kötü bir şey olduğu onun yarattığı zararlar anlatılmaya çalışıldı."
- F.10 Y.C. "Onun boyunu bebekken iyice büyüktü, *kafasını* da pek büyüktü."
- D.C. "Onun boynu ve kafası bebekken iyice büyüktü."
- F.11 Y.C. "Bu genç aile çok mutlu oldu, *evlerini* güzel, adamın işi iyi ve her zaman *arkadaşlarını akrabalarını* onlara uğrardı."
- D.C. "Bu genç aile çok mutlu oldu, evleri güzeldi, adamın işi iyiydi ve her zaman arkadaşları, akrabaları onlara uğrardı."
- F.12 Y.C. "Kafası iyi olup *olmadığını* o kadar önemli değil."
- D.C. "Kafasının iyi olup olmadığı o kadar önemli değil."

III) Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanılması

- F.1 Y.C. "Çevresinde koylar zeytin *ağaçlarına* görmek mümkündür."
- D.C. "Çevresindeki koylarda, zeytin ağaçlarını görmek mümkündür."
- F.2 Y.C. "Ben *onlara* çok severim çünkü iyi tanıdım."
- D.C. "Ben onları çok severim, çünkü iyi tanıdım."
- F.3 Y.C. "*Dünya'ya* da arkadaşlarımla ve ailemle gezmek isterim."
- D.C. "Dünya'yı da arkadaşlarımla ve ailemle gezmek isterim."

- F.4 Y.C. "Lokantaya görünce Esen Hanım "Burası ne güzel bir lokantaymış" dedi."
D.C. "Lokantayı görünce Esen Hanım "Burası ne güzel bir lokantaymış" dedi."
- F.5 Y.C. "Lütfi Bey arabaya kontrol etti ve benzin bitmiş" dedi.
D.C. "Lütfi Bey, arabayı kontrol etti ve benzin bitmiş" dedi.
- F.6 Y.C. "Bir kaç kişiye bıçaklayıp başka kişiyi vurdu."
D.C. "Bir kaç kişiyi bıçaklayıp başka bir kişiyi vurdu."
- F.7 Y.C. "Büyük işlerimi yaptığım için küçük işlerime ihmal ediyordum."
D.C. "Büyük işlerimi yaptığım için, küçük işlerimi ihmal ediyordum."
- F.8 Y.C. "Ben gezmeye çok severim."
D.C. "Ben gezmeyi çok severim."
- F.9 Y.C. "Ama daha sonra kötü bir adam büyük lideri *Gandiya* öldürmüş."
D.C. "Ama daha sonra kötü bir adam büyük lider *Gandi*'yi öldürmüş."

IV) Belirtme Hâli Yerine Kalma Hâlinin Kullanılması

- F.1 Y.C. "Mesela yatak odasının *yerinde* biliyor."
D.C. "Mesela yatak odasının yerini biliyor."

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Kemal arkadaşı var."
D.C. "Kemal'in arkadaşı var."
- F.2 Y.C. "Her *insan* dilekleri var."
D.C. "Her insanın dilekleri var."
- F.3 Y.C. "Fakir karıkoca turist olduğunu ve *paralar hepsi* soyulduğunu anlattı."
D.C. "Fakir karı koca turist olduğunu ve paralarının hepsinin soyulduğunu anlattı."
- F.4 Y.C. "Seyrettiğim *film* adı vahşci orkid II, ve konusu bir kız hakkındaydı."
D.C. "Seyrettiğim filmin adı vahşci orkide II ve konusu bir kız hakkındaydı."
- F.5 Y.C. "Kemal babası onu sevmiyordu çünkü hiç eve para getirmiyordu."
D.C. "Kemal'in babası onu sevmiyordu çünkü eve hiç para getirmiyordu."
- F.6 Y.C. "Ondan sonra Osmanlı *imparatorluğu* kurucusu Osman Gazi kabirini görmek istiyorum."
D.C. "Ondan sonra Osmanlı İmparatorluğunun kurucu Osman Gazi'nin kabirini görmek istiyorum."
- F.7 Y.C. "hiç bir şey yapmazdım, yalnız dinlenirdim ve *güneş* doğması ve batması hayranlıkla seyrederdim."
D.C. "Hiç bir şey yapmazdım, yalnız dinlenirdim ve güneşin doğmasını (doğuşunu) ve batmasını (batışını) hayranlıkla seyrederdim."
- F.8 Y.C. "Bu akşam benim *ardaşım* annesi biz eve geleceğim."
D.C. "Bu akşam benim arkadaşımın annesi, bizim eve gelecek."

- F. 9 Y.C. "Çünkü her *insanlar* porblamları var bu yüzden kendi kendileri düşünüyorlar."
D.C. "Çünkü bütün insanların problemleri var bu yüzden kendi kendilerine düşünüyorlar."
- F.10 Y.C. "*Kafası* iyi olup olmadığını o kadar önemli değil."
D.C. "Kafasının iyi olup olmadığı o kadar önemli değil."
- F.11 Y.C. "Ama Mark bir ay sonra başka arkadaşından *Blue* fahişe olduğu öğrendi."
D.C. "Ama Mark bir ay sonra başka bir arkadaşından Blue'nin fahişe olduğunu öğrendi."
- F.12 Y.C. "Zengin insanın *evi* 20 odası var."
D.C. "Zengin insanın evinin 20 odası var."
- F.13 Y.C. "Bu *dilekler* gerçekleşmesi için hayat boyu yorulmaksızın çalışacağım."
D.C. "Bu dileklerin gerçekleşmesi için hayat boyu yorulmaksızın çalışacağım."
- F.14 Y.C. "*Gençler* eğitime daha önem verirsek dah iyi bir gelecek bekleyebiliriz."
D.C. "Gençlerin eğitime daha çok önem verirsek daha iyi bir gelecek bekleyebiliriz."
- F.15 Y.C. "*İnsanlar* doğru bilgileri seçmek gerekir."
D.C. "İnsanların doğru bilgileri seçmesi gerekir."
- F.16 Y.C. "Yani müşterilere müzik çalışıyorum, ama o babayı kusurlu çünkü o kokain kullanıyordu."
D.C. "Yani müşterilere müzik çalışıyordu, ama onun babası kusurlu çünkü o kokain kullanıyordu."

- F.17 Y.C. "Saat yedi bana geldi ve onunla *Sudanlılar* eve gittik ve bundan sonra herşey kolay oldu.
D.C. "Saat yedide bana geldi ve onunla Sudanlıların evine gittik, bundan sonra herşey kolay oldu."

II) Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bu *filminin* yönetici Akina Kurasawadır."
D.C. "Bu filmin yöneticisi Akira Kurosawa'dır."
- F.2 Y.C. "Birleştiği *zamanında* herkes çok sevindi."
D.C. "Birleştiği zaman herkes çok sevindi."
- F.3 Y.C. "Bunlar *insanlarının* bilmeye karşı doyumsuz isteklerini çözüklüyor."
D.C. "Bunlar insanların bilmeye karşı doyumsuz isteklerini körüklüyor."
- F.4 Y.C. "O *zamanında* imparatorun vardı."
D.C. "O zamanda imparator vardı."
- F.5 Y.C. "kaç dakika sonr *Sudan*'ın sefirinin kocası bana telefon etti ve bendeki amçamın kızının *telefonunun* nomrası bana verdi.
D.C. "Birkaç dakika sonra Sudan sefirinin kocası bana telefon etti ve benim amcamın kızının telefon numarasını bana verdi."
- F.6. Y.C. "*Onun* kocası ile beraber olmak zorundadır."
D.C. "O kocası ile beraber olmak zorundadır."
- F.7 Y.C. "Sonra ben *dünyanın* turu yapmayı istiyorum."
D.C. "Sonra ben dünya turu yapmayı istiyorum."
- F.8 Y.C. "Adada *kentinin* kalıntılar bulunmaktadır."
D.C. "Adada kentin kalıntıları bulunmaktadır."

- F.9 Y.C. "Amcamın kızı benden önce Türkiye'ye gelmiş, ve onun *telefonunun* numarası bende vardı.
D.C. "Amcamın kızı benden önce Türkiye'ye gelmişti ve onun telefon numarası bende vardı."

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Yönelme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Eğer ben hata yaparsam, o benim *kusuram* bakmasın."
D.C. "Eğer ben hata yaparsam, o benim kusuruma bakmasın."
- F.2 Y.C. "Ama *Türkiye* alışmıyorum."
D.C. "Ama Türkiye'ye alışmıyorum."
- F.3 Y.C. "Gerçekten çok garip bir *dünya* girdiler."
D.C. "Gerçekten çok garip bir dünyaya girdiler."
- F.4 Y.C. "Bence o kadar *okuması* gerek yok."
D.C. "Bence o kadar okumasına gerek yok."
- F.5 Y.C. "Diğer gece bir *gazino* götürüldü ve bu defa yaşlı adam çok sarhoş oldu ve Ayşe'nin komşusuyla dans etmeye başladı."
D.C. "Diğer gece bir gazinoya götürüldü ve bu defa yaşlı adam çok sarhoş oldu ve Ayşe'nin komşusuyla dans etmeye başladı."
- F.6 Y.C. "Eğer *sandalyeler* ihtiyacım varsa, Shirley'den alırım."
D.C. "Eğer sandalyelere ihtiyacım olursa, Shirley'den alırım."
- F.7 Y.C. "Sınavdan çıkıp *terminal* gittim."
D.C. "Sınavdan çıkıp terminale gittim."

- F.8 Y.C. "Çünkü babam bana kendi *kendi* yalnız yaşamazsın" dedi."
D.C. "Çünkü babam bana kendi kendine yalnız yaşayamazsın" dedi."
- F.9 Y.C. "Bundan sonra hiç merak etmedim, banyo yaptım ve bekledim saat *oniki* gelmiş ve kimse gelmedi."
D.C. "Bundan sonra hiç merak etmedim, banyo yaptım ve bekledim, saat onikiye gelmiş ve kimse gelmedi."

II) Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanımı

- F.1 Y.C. "Tiyatrolarda ve filmlerde *Almanlar'a* hoşuna gidiyor."
D.C. "Tiyatrolarda ve filmlerde (tiyatro ve film çalışmalarında) Almanlar hoşuna gidiyor."
- F.2 Y.C. "*Anneme* nefis yemek pişirir."
D.C. "Annem nefis yemek pişirir."
- F.3 Y.C. "*Onlara* hem kötü, hem iyi günde bana yardım ederler."
D.C. "Onlar hem kötü, hem iyi günde bana yardım ederler."

III) Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Alıttıktan sonra hiç kimse *ormanı* zarar veremez."
D.C. "Alıştıktan sonra hiç kimse ormana zarar veremez."
- F.2 Y.C. "*Halkı* çevre kirliliğinin çok kötü bir şey olduğunu onun yarattığı zararları anlatılmaya çalışıldı."
D.C. "Halka çevre kirliliğinin çok kötü birşey olduğu ve onun yarattığı zararlar anlatılmaya çalışıldı."
- F.3 Y.C. "Avusturalya'ya döndüğümüz zaman *beni* herşey anlattılar."
D.C. "Avusturalya'ya döndüğümüz zaman bana herşeyi anlattılar."

- F.4 Y.C. "Bunun için zengin adam *orayı* kızı için bir apartman yapmak istedi."
D.C. "Bunun için zengin adam, oraya kızı için bir apartman yapmak istedi."
- F.5 Y.C. "Okulda başka bir *hayatı* başladı."
D.C. "Okulda başka bir hayata başladı."
- F.6 Y.C. "Bir de kestiğimiz *yerleri* dikkat etmemiz lazım."
D.C. "Bir de kestiğimiz yerlere dikkat etmemiz lazım."
- F. 7 Y.C. "Dördüncü çocuğun doğum gününde kadın *kocasını* başka bir çocuk istemediğini söyledi."
D.C. "Dördüncü çocuğunun doğum gününde kadın kocasına başka bir çocuk istemediğini söyledi."
- F. 8 Y.C. "Bu festivali turizm açısından *dikili*'yi fayda olur."
D.C. "Bu festival, turizm açısından Dikili'ye faydalı olur."
- F. 9 Y.C. "Orada aileme ve *arkadaşlarımı* canları neler isterse onları veririm, isteklerine alabilirler."
D.C. "Orada aileme ve arkadaşlarıma canları neler isterse onları veririm, istediklerini alabilirler."
- F.10 Y.C. "Robinson Grusa nasıl *adayı* geldi."
D.C. "Robinson, adaya nasıl geldi."
- F.11 Y.C. "Birkaç kere böyle *olacağını* üzüldü."
D.C. "Birkaç kere böyle olacağına üzüldü."
- F.12 Y.C. "Zengin adam çocuklarının çıkmasını istiyordu ama çocuklar çıkmak istemiyorlardı, bunun için *onları* vuruyordu."
D.C. "Zengin adam çocuklarının çıkmasını istiyordu ama çocuklar çıkmak istemiyorlardı, bunun için onlara vuruyordu."

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Bulunma Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Bizim öğretmenimiz *sınıfımız* hiç Almanca konuşmuyor."
D.C. "Bizim öğretmenimiz sınıfta hiç Almanca konuşmuyor."
- F.2 Y.C. "Her *kitap* iyi bir şeyler vardır."
D.C. "Her kitapta iyi bir şeyler vardır."
- F.3 Y.C. "Robinson Cruse yirmi yedi yıl bir *ada* kalıyor."
D.C. "Robinson Cruse, yirmi yedi yıl bir adada kalıyor."
- F.4 Y.C. "İki *FBI*. çalışan adam bu adamı arıyor."
D.C. "FBI'da çalışan iki kişi bu adamı arıyor."
- F.5 Y.C. "Saat *yedi* bana geldi."
D.C. "Saat yedide bana geldi."
- F.6 Y.C. "Türkçe öğrendikten sonra *üniversite* bilgisayar mühendisliği bölümünde okuyacağım."
D.C. "Türkçe öğrendikten sonra üniversitede Bilgisayar Mühendisliği Bölümünde okuyacağım."
- F.7 Y.C. "*Türkiye* kalırsam zengin bir adam olurum."
D.C. "Türkiye'de kalırsam zengin bir adam olurum."
- F.8 Y.C. "Akşam saat *Altı* amçamın kızına telefon ettim ve bu defa onu buldum."
D.C. "Akşam saat altıda amcamın kızına telefon ettim."

- F.9 Y.C. "Eski atasöz "iyi dost kara günde belli olur" çok doğru ama bence iyi dost bütün *hayat* belli olur."
- D.C. "Eski atasözü "İyi dost kara günde belli olur" çok doğru ama bence iyi dost bütün hayatta belli olur."

II) Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanımı

- F.1 Y.C. "Cuma *gününde* sınav merkezinin nerede olduğunu sordum."
- D.C. "Cuma günü sınav merkezinin nerede olduğu sordum."

III) Bulunma Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Eğer herkes doğum *günüünün* yaptığı şeyler hatırlarsa belki aynı şeyleri anlatır."
- D.C. "Eğer herkes doğum gününde yaptığı şeyleri hatırlarsa belki aynı şeyleri anlatır."
- F.2 Y.C. "Ama, bu *filminin* yaşlı kadının torunun sözü vardı."
- D.C. "Ama, bu filmde yaşlı kadının torununun sözü vardı."

IV) Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Dün Tayfun ile Nazım *sokağa* karşılaşıncı selamlaştılar."
- D.C. "Dün Tayfun ile Nazım sokakta karşılaşıncı selamlaştılar."

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlıřlar²⁶

- F.1 Y.C. "İnsan bütün dünyada ülkesini seviyor ve onu canıyla ya da kaniyla koruyor, ama *kimde* ülkesini korur?"
D.C. "Dünyada bütün insanlar ülkesini seviyor ve onu canıyla ya da kaniyla koruyor ama, ülkesini kimden korur."
- F.2 Y.C. "Köpeği korktuğundan çocuk ağlıyor."
D.C. "Köpekten korktuğundan çocuk ağlıyor."
- F.3 Y.C. "Ve O *bana* otel adrısını aldı saat on ikide bana gelece dedi."
D.C. "Ve o benden otel adresini aldı saat on ikide bana gelecek dedi."
- F.4 Y.C. "En sevdiğim *kitapların* biri "Aslan, Cadı ve Sihirli Dolap" adında İngiliz yazarı C.S. lewis yazıldı."
D.C. "En sevdiğim kitaplardan biri "Aslan, Cadı ve Sihirli Dolap" C.S. Lewis adında İngiliz yazar tarafından yazıldı."

26. Bu bölümde yapılan yanlış az olduğundan genel başlık altında verilmiştir.

2.1.4. Orta Türkçe II

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Belirtme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Yabancı *diller* çok seviyorum."
D.C. "Yabancı dilleri çok seviyorum."
- F.2 Y.C. "Ama iyi yapmak için *Türkçe* onlamak istedim."
D.C. "Ama iyi yapmak için Türkçeyi anlamak istedim."
- F.3 Y.C. "Yabancı diller *öğrenmek* çok seviyorum."
D.C. "Yabancı diller öğrenmeyi çok seviyorum."
- F.4 Y.C. "iyi türk ve arap dilini bilirse ilkokuldaki çocukların *hataları* (Fransız dilinde) daha iyi anlırım."
D.C. "Türkçeyi ve Arapçayı bilirse ilkokuldaki çocukların hatalarını daha iyi anlarım."
- F.5 Y.C. "Kız ona bütün *şeyler* anlatmış."
D.C. "Kız ona herşeyi anlatmış."
- F. 6 Y.C. "Türk *dilin* iyice öğrendikten sonra Ankara Üniversitesinde doktora derslerine girmek istiyorum."
D.C. "Türk dilini (Türkçeyi) iyice öğrendikten sonra doktora derslerine girmek istiyorum."
- F. 7 Y.C. "Ben kitapları *okumak* çok severim."
D.C. "Ben kitap okumayı çok severim."
- F. 8 Y.C. "Şubat ayında TÖMER'in *kurslar* bitirmeliyim."
D.C. "Şubat ayında TÖMER'in kurslarını bitirmeliyim."

- F. 9 Y.C. "Eylül ayına kadar sınavın *sonuçların* bekleyeceğim kötü olsa evde kalacağım."
D.C. "Eylül ayına kadar sınavın sonucunu bekleyeceğim, kötü olursa evde kalacağım."
- F.10 Y.C. "*Türkçe* kolayca buldum."
D.C. "Türkçeyi kolay buldum."
- F.11 Y.C. "Gelince önemli *bir şey* anladım."
D.C. "Gelince önemli birşeyi anladım."
- F.12 Y.C. "*Türkçe* üç yıldan beri öğreniyorum."
D.C. "Türkçeyi üç yıldan beri öğreniyorum."
- F.13 Y.C. "Türkiye'de *gezmek* beğeniyorum."
D.C. "Türkiye'de gezmeyi seviyorum."
- F.14 Y.C. "Çünkü *Latince* aşağı yukarı biliyorum."
D.C. "Çünkü Latinceyi aşağı yukarı biliyorum."
- F.15 Y.C. "Bir de *Türk televizyonu* anlamak istiyorum."
D.C. "Bir de Türk televizyonunu anlamak istiyorum."
- F.16 Y.C. "Ben Eczacılık *bölümü* istiyorum."
D.C. "Ben Eczacılık Bölümünü istiyorum."
- F.17 Y.C. "Alman ve Latin *Edebiyatı* çok seviyorum."
D.C. "Alman ve Lâtin Edebiyatını çok seviyorum."
- F.18 Y.C. "Ben *yüzmek* seviyorum."
D.C. "Ben yüzmeyi çok seviyorum."
- F.19 Y.C. "Türkiye'nin tarihinin *kitabı* çok okudum."
D.C. "Türk tarihiyle ilgili kitap okudum."

- F.20 Y.C. "Kurs bitirmeden önce pratik yapmayı uğraşıyorum."
D.C. "Kursu bitirmeden önce pratik yapmaya uğraşıyorum."
- F.21 Y.C. "Bence eğer bir insan başka bir memleket oturmak istiyorsa mutlaka memleketin *dili* öğrenmek lazım."
D.C. "Bence eğer bir insan, başka bir memlekette oturmak istiyorsa, mutlaka o memleketin dilini öğrenmesi lazım."

II) Belirtme Hâlinin Geresiz Kullanımı

- F.1 Y.C. "Ama herkes Türkçeden başka bir *dili* bilmiyor."
D.C. "Ama hiç kimse Türkçeden başka bir dil bilmiyor."
- F.2 Y.C. "*Bunu* sebepten ben Türkiye'ye geldim."
D.C. "Ben bu sebepten Türkiye'ye geldim."
- F.3 Y.C. "Anlattığı *dersleri* için TÖMER'e ve öğretim elemanlarına çok teşekkürler."
D.C. "Anlattıkları dersler için TÖMER'e ve öğretim elemanlarına çok teşekkürler."
- F.4 Y.C. "Ne yapalım: sevgi başlınca kimse *bir şeyi* yapamaz."
D.C. "Ne yapalım, sevgi başlayınca kimse birşey yapamaz."
- F.5 Y.C. "Belki burada da okulda çalışacağım, belki başka bir *işi* yapacağım."
D.C. "Belki burada da okulda çalışacağım, belki başka bir iş yapacağım."

III) Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bir gün *ona* şeytan kadın çağırdı."
D.C. "Bir gün onu şeytan kadın çağırdı."

- F.2 Y.C. "Ve ben Türkiye’de uzun bir zaman *kalmaya* düşünüyorum."
D.C. "Ben Türkiye’de uzun bir zaman kalmayı düşünüyorum."
- F.3 Y.C. "Fakat Yokohama Belediyesi, geçen yıl *bana* Dışışleri Bakanlığına yolladı."
D.C. "Fakat Yokohama Belediyesi, geçen yıl beni Dışışleri Bakanlığına yolladı."
- F.4 Y.C. "Eğer bugünkü *sınava* geçebilirsem, bu beni sevindiren bir olay olabilir."
D.C. "Eğer bugünkü sınavı geçebilirsem, bu beni sevindiren bir olay olabilir."
- F.5 Y.C. "Bunun için *onlara* sık sık ziyaret edeceğim."
D.C. "Bunun için, onları sık sık ziyaret edeceğim."
- F.6 Y.C. "Öğrenimim *tercümanlığa* hedefliyor."
D.C. "Öğrenimim tercümanlığı hedefliyor."
- F.7 Y.C. "Her sabah ben kuşların *sesine* dinliyorum."
D.C. "Ben, her sabah kuşların sesini dinliyorum."
- F.8 Y.C. "*Türkiye’ye* ziyaret etmemiştim."
D.C. "Türkiye’yi ziyaret etmemiştim."
- F.9 Y.C. "Ben *Türkiye’ye* çok seviyorum."
D.C. "Ben Türkiye’yi çok seviyorum."
- F.10 Y.C. "*Konu’ya* daha da açık olarak söylemek istiyorum."
D.C. "Konuyu daha da açık olarak söylemek istiyorum."

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Ben orada bir sene çalıştıktan sonra geçen Nisanda Dışışleri
Bakanlığın emriyle diplomat olarak Türkiye'ye gönderildi."
D.C. "Ben, orada bir sene çalıştıktan sonra geçen Nisan'da Dışışleri
Bakanlığının emriyle bir diplomat olarak Türkiye'ye gönderildi."
- F.2 Y.C. "Evliyim, eşim Ankara'da çalışması lazım."
D.C. "Evliyim, eşimin Ankara'da çalışması lazım."
- F.3 Y.C. "Başlangıçta *Türkçe* Arapça'dan çok farklı olmadığını düşündüm."
D.C. "Başlangıçta Türkçenin Arapça'dan çok farklı olmadığını
düşündüm."
- F.4 Y.C. "Herkes evlenmekten başka bir fikir var."
D.C. "Herkesin evlenmekten başka bir fikri var."

II) Tamlayan Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Kız *ormana* içine tek başına gitmiş."
D.C. "Kız, ormanın içine tek başına gitmiş."

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Yönelme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Bu *Türkiye* geldim ama benim babam Bykeisin."
D.C. "Türkiye'ye geldim ama benim babam büyükelçi."
- F.2 Y.C. "TMER'den sonra biz kaymakamlık *kurs* gideğiz."
D.C. "TMER'den sonra biz Kaymakamlık kursuna gideceğiz."

- F.3 Y.C. "Ali'nin *partisi* gideceğim."
D.C. "Ali'nin partisine gideceğim."
- F.4 Y.C. "Para olursa bütün *ülkeler* gidebilirim."
D.C. "Param olursa bütün ülkelere gidebilirim."
- F.5 Y.C. "Okulu bitirdim ve "oryantal diller" *öğrenmek* başladım."
D.C. "Okulu bitirdim ve "Oryantal Diller" öğrenmeye başladım."
- F.6 Y.C. "Çocuklarım olursa onları besledikten sonra yine *işim* başlayacağım."
D.C. "Çocuklarım olursa onları büyüttükten sonra yine işime başlayacağım."

II) Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Ankarada *sinemayaya* gideceğim."
D.C. "Ankara'da sinemaya gideceğim."

III) Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "O sebeple Türkçe *öğrenmeyi* uğraşırım."
D.C. "O sebeple Türkçe öğrenmeye uğraşırım."
- F.2 Y.C. "Haftada iki defa *evlerini* giderim."
D.C. "Haftada iki defa evlerine giderim."
- F.3 Y.C. "Onlar da *beni* gramer öğretiyorlar."
D.C. "Onlar da bana gramer öğretiyorlar."
- F.4 Y.C. "*Hayatlarını* basit bir şekilde başladılar."
D.C. "Hayatlarına basit bir şekilde başladılar."

- F.5 Y.C. "Kurs bitirmeden önce pratik *yapmayı* uğraşıyorum."
D.C. "Kursu bitirmeden önce pratik yapmaya uğraşıyorum."

IV) Yönelme Hâli Yerine Bulunma ve Çıkma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Uzun zamandır beri insanlar *Tokyo'da* gidiyordu."
D.C. "Uzun zamandan beri insanlar Tokyo'ya gidiyordu."
F.2 Y.C. "Bence bir ülkenin gelişmesi *insanlardan* bağlıdır."
D.C. "Bence bir ülkenin gelişmesi insanlara bağlıdır."

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Bulunma Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "1977 ailem Almanya'ya döndü."
D.C. "1977'de ailem Almanya'ya döndü."
F.2 Y.C. "Bence eğer bir insan başka bir *memleket* oturmak istiyorsa mutlaka memleketin dili öğrenmesi lazım."
D.C. "Bence eğer bir insan, başka bir memlekette oturmak istiyorsa mutlaka o memleketin dilini öğrenmesi lâzım."
F.3 Y.C. "Memnuniyetle Türkiye Cumhuriyeti'ne geldim. Çünkü *burası* hava güzel."
D.C. "Memnuniyetle Türkiye Cumhuriyetine geldim. Çünkü burada hava çok güzel."
F.4 Y.C. "Ben *türkiye* çok şey yapıyorum."
D.C. "Ben, Türkiye'de çok şey yapıyorum."
F.5 Y.C. "*İstanbul* herşey pahalı, ben çok alışveriş yapmayacağım."
D.C. "İstanbul'da herşey çok pahalı, ben çok alışveriş yapmayacağım."

- F.6 Y.C. "Ora herşey güzel."
D.C. "Orada herşey güzel."

II) Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Almanya'dadan daha iyi ve iyi akdenizde daha iyi yüzebilir."
D.C. "Akdeniz'de, Almanya'dan daha iyi yüzülebilir."
F.2 Y.C. "Ben bu *zamanda* yalnız kaldım."
D.C. "Ben o zaman yalnız kaldım."
F.3 Y.C. "Geçen *haftada* biz İstanbul'a trenle gittik."
D.C. "Geçen hafta biz İstanbul'a trenle gittik."

III) Bulunma Hâli Yerine, Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Tömere'ye Türkçe öğreniyorum."
D.C. "TÖMER'de Türkçe öğreniyorum."

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Çıkma Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Çünkü *Türkiye'den* çok güzel."
D.C. "Çünkü, Türkiye çok güzel."
F.2 Y.C. "Ankara'ya üç *haftadan* önce geldim."
D.C. "Ankara'ya üç hafta önce geldim."
F.3 Y.C. "Bir iki *saatten* sonra derslerimi çalışıyorum."
D.C. "Bir iki saat sonra derslerimi (derslerime) çalıştım."

2.1.5. Yüksek Türkçe I

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Belirtme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Şimdi, Kırgızistan bağımsız olduğundan beri bu *bayram* her yaz kutlarız."
D.C. "Kırgızistan, bağımsız olduğundan beri bu bayramı, her yaz kutlarız."
- F.2 Y.C. "Sadece onların düşüncesini dinlemek istediğim zaman, onlara haber vermek istediğim zaman ve *yardımları* istediğim zaman konuşursam yeter."
D.C. "Sadece onların düşüncesini dinlemek istediğim zaman, onlara haber vermek istediğim zaman ve yardımlarını istediğim zaman konuşursam yeter."
- F.3 Y.C. "*Bunlar* yapmasaydım, hayatım geçince ne kadar üzülecekmişim."
D.C. "Bunları yapmasaydım, hayatım geçince (sonra) ne kadar üzülecekmişim."
- F.4 Y.C. "Sen arkadaşına *her şey* yapmalısın."
D.C. "Sen, arkadaşına herşeyi yapmalısın."
- F.5 Y.C. "*Denizler, nehirler ve su kaynakları* insanlar kirletiyor."
D.C. "Denizleri, nehirleri ve su kaynaklarını, insanlar kirletiyor."
- F.6 Y.C. "Bütün hükümetler *çevre* korumak için yasalar koymalıdır."
D.C. "Bütün hükümetler, çevreyi korumak için yasalar koymalıdır."
- F.7 Y.C. "Biz insanları öldürmek istemiyoruz biz *insanoğlu* iyileştirmek istiyoruz."
D.C. "Biz insanları öldürmek istemiyoruz, insanoğlunu iyileştirmek istiyoruz."

- F.8 Y.C. "Mesela geçen körfez savaşında petrolun yandığından hava çok kirlenmiş ve onların zararların, insanlar şu günleri çekiyorlar."
D.C. "Meselâ geçen yıl Körfez Savaşında petrol yandığından hava çok kirlendi ve bugün insanlar bunun zararlarını çekiyorlar."

II) Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bitkiler de insan gibi canlı olduğu için *çevreyi* kirliliği onları etkiliyor."
D.C. "Bitkiler de insanlar gibi canlı olduğu için *çevre* kirliliği onları da etkiliyor."
F.2 Y.C. "Sabah kalkarken, radyoya dinlerken rahat ve sıcak bir *duşu* alamaz."
D.C. "Sabah kalktığında, radyo dinlerken, rahat ve sıcak bir *duş* alamaz."
F.3 Y.C. "Türkiye'ye gelmeden önce, üniversitenin 3. sınıfındayken arkadaşım *geleceği* hakkında çok tartışmıştık."
D.C. "Türkiye'ye gelmeden önce üniversitenin 3. sınıfındayken, arkadaşım *gelecek* hakkında çok tartışmıştık."
F.4 Y.C. "Dört gözle bekliyoruz o hayatının *geleceğini* nasıl olacak."
D.C. "Dört gözle bekliyoruz, geleceğimiz (gelecekteki hayatımız) nasıl olacak."

III) Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Arkadaşlıkta önemli olan şey güvenişmek ve *birbirine* sevmektir."
D.C. "Arkadaşlıkta önemli olan şey, birbirine güvenmek ve birbirini sevmektir."
F.2 Y.C. "Hava kirliliğin en büyük *kaynağa* araçlardır."
D.C. "Hava kirliliğinin en büyük kaynağı araçlardır."

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "*İnsanoğlu* yalnız yaşanması mümkün değil."
D.C. "İnsanoğlunun yalnız yaşaması mümkün değil."
- F.2 Y.C. "Bayramın ikinci gününden ziyaretler başlıyor, önce büyük anne ve *babalar*, sonra *akrabalar*, *dostlar* evine gidip bayramı beraber aileleri ile kutluyorlar."
D.C. "Bayramın ikinci günü (gününde) ziyaretler başlıyor, önce büyükanne ve babaların sonra akrabaların, dostların evine gidip bayramı beraber aileleri ile kutluyorlar."
- F.3 Y.C. "Hava *kirliliğ*in en büyük kaynağı araçlardır."
D.C. "Hava kirliliğinin en büyük kaynağı araçlardır."

II) Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Her *yılın* çocuklar tarafından en çok beklenen an Noel armağanlarını aldıkları zamandır."
D.C. "Her yıl çocuklar tarafından en çok beklenen an, Noel armağanlarını aldıkları zamandır."
- F.2 Y.C. "Mesela geçen körfez savaşında *petrolun* yandığından hava kirlenmiş ve onların zararların insanlar şu günleri yaşıyorlar."
D.C. "Meselâ geçen yıl Körfez Savaşında petrol yandığından hava çok kirlendi ve bugün insanlar bunun zararlarını çekiyorlar."
- F.3 Y.C. "Almanya'da Noel 24 *aralığın* akşamında başlar."
D.C. "Almanya'da Noel 24 Aralık akşamı başlar."

III) Tamlayan Hâli Yerine, Çıkma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Manas destanı dünya *destanlarından* en büyüktür."
D.C. "Manas destanı, dünya destanlarının en büyüğüdür."

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Yönelme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Bence *doğa* çok zarar veren fabrikaları kapatmak lazım."
D.C. "Bence doğaya çok zarar veren fabrikaları kapatmak lazım."
F.2 Y.C. "Herkes kendinin *şansı* inanarak kendini dener."
D.C. "Herkes kendi şansına inanarak kendini dener."

II) Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "25 ve 26 aralık *akrabalara* ziyaret edilir."
D.C. "25 ve 26 Aralık'ta akrabalar ziyaret edilir."
F.2 Y.C. "Mesela bazı köylerde yaşayan insan evlenmek için *kendine* karar veremez."
D.C. "Mesela bazı köylerde yaşayan insanlar, evlenmek için kendi karar veremez."
F.3 Y.C. "*Büyük*lere karar verirler."
D.C. "Büyükler karar verirler."

III) Yönelme Hâli Yerine, Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "*Birbirini* yardım etmeli."
D.C. "Birbirine yardım etmeli."

- F.2 Y.C. "Geçen yüzyılda öyle türkologlar Radlov, Çoken Valihonov gibi destan *yazmayı* başladılar."
- D.C. "Geçen yüzyılda Radloff gibi türkologlar destanı yazmaya başladılar."

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Bulunma Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Erkek zenginse en kısa *zaman* evlenirler."
- D.C. "Erkek zenginse en kısa zamanda evlenir."

II) Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Şimdi göl kurudu bir *suda* kalmadı bütün bitkiler öldü hayvanlar başka yere gittiler."
- D.C. "Şimdi göl kurudu hiç su kalmadı, bütün bitkiler öldü, hayvanlar başka yerlere gittiler."

III) Bulunma Hâli Yerine Çıkma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Kışın son *ayından* ev hanımları evin her yerinde temizlik yapıyorlar."
- D.C. "Kışın son ayında ev hanımları evin her yerinde temizlik yapıyorlar."
- F.2 Y.C. "Bayramın ikinci *gününden* ziyaretler başlıyor."
- D.C. "Bayramın ikinci gününde ziyaretler başlıyor."

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Çıkma Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Manasçılar X. yüzyıldan beri günümüze kadar sözlü olarak *kuşağı* kuşağa destanı getirmiştiler."
- D.C. "Manasçılar, X. yüzyıldan beri günümüze kadar sözlü olarak kuşaktan kuşağa destanı getirmişler."

2.1.6. Yüksek Türkçe II

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Belirtme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Ama insanlar şimdiye kadar çok bilgiler öğrendiler ve bu *problem* çözebilecekler."
D.C. "Ama insanlar şimdiye kadar pek çok şey öğrendiler, bu problemi de çözebilecekler."
- F.2 Y.C. "Bilim adamlar yıllardır çalışarak insanlar için *herşey* buldular."
D.C. "Bilim adamları yıllarca çalışarak insanlar için herşeyi buldular."
- F.3 Y.C. "Bütün *çocuklar* mümkünse üniversiteye kadar göndermek lazım."
D.C. "Bütün çocukları mümkünse üniversiteye kadar göndermek lazım."
- F.4 Y.C. "Onlar insanlara iyi yol ve eğitim verdiği zaman insanlar yavaş yavaş kötü *şeyler* bırakıp iyi yola döndüler."
D.C. "Onlar, insanlara iyi yol ve eğitim verdiği zaman insanlar yavaş yavaş kötü şeyleri bırakıp iyi yola döndüler."
- F. 5 Y.C. "Keşfedilmemiş *yerler* teknolojinin ilerlemesiyle buldular."
D.C. "Keşfedilmemiş yerleri teknolojinin ilerlemisiyle buldular."
- F. 6 Y.C. "Bence eğer insanlar ortadan *savaş* kaldırırsa, gelecekte rahatça ve mutlu hayat yaşayabilirler."
D.C. "Bence, eğer insanlar savaşı ortadan kaldırırlarsa gelecekte mutlu ve rahat bir hayat yaşayabilirler."
- F. 7 Y.C. "Bu sorunun *cevapı* hala bulamadım."
D.C. "Bu sorunun cevabını hâlâ bulamadım."

- F. 8 Y.C. "Bu *savaş*, Amerika veya büyük ülkeler başlatıyor."
D.C. "Bu savaş Amerika veya diğer büyük ülkeler başlatıyor."
- F. 9 Y.C. "Biz de aynı *dil* konuşuyoruz."
D.C. "Biz de aynı dili konuşuyoruz."
- F.10 Y.C. "Almanlarla beraber senelerce aynı okula gidip aynı *eğitim* gördük."
D.C. "Senelerce Almanlarla aynı okula gittik, aynı eğitimi gördük."

II) Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Mesela, gazeteler ise *bunlarını* hergün insanlara dağıtıyor."
D.C. "Mesela, gazeteler de bunları hergün insanlara dağıtıyor."
- F.2 Y.C. "*Tarihi* boyunca biz savaşları görüyoruz."
D.C. "Tarih boyunca savaşları görüyoruz."
- F.3 Y.C. "Eğitim *kişiliği* ve *topluluğu* için aynı şekilde önemlidir."
D.C. "Eğitim, kişilik ve toplum için aynı şekilde önemlidir."
- F.4 Y.C. "Bu tür *şeyleri* pahalı satılıyor."
D.C. "Bu tür şeyler, pahalı satılıyor."
- F.5 Y.C. "... Somalideki insanların beynine *kimi* kötü düşünceleri ekledi, bu sorunun cevabı hâlâ bilinmiyor."
D.C. "... Somali'deki insanların beynine kötü düşünceleri kim soktu? Bu sorunun cevabı hâlâ bilinmiyor."
- F.6 Y.C. "Mesela Türkiye'de değerli eski halk *müziğini* var."
D.C. "Meselâ Türkiye'de, değerli eski halk müziği var."

- F.7 Y.C. "Ama en önemli şey insanlar basınlardan kendisine faydalı, doğru *bilgilerini* seçmektir."
D.C. "Ama en önemli şey insanların basın araçlarından kendisine faydalı, doğru bilgileri seçmesidir."
- F.8 Y.C. "Ben her zaman keşke bütün *dileklerimi* olsa diyorum."
D.C. "Ben her zaman keşke bütün dileklerim olsa diyorum."

III) Belirtme Hâli Yerine, Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "... çünkü biz müslüman olduğu için onlar *bize* karıştırıyorlar."
D.C. "... çünkü, biz Müslüman olduğumuz için onlar, bizi karıştırıyorlar."
- F.2 Y.C. "İnsanın *yaşamına* en çok etkileyen teknolojinin ilerlemesi."
D.C. "İnsanın yaşamını en çok etkileyen teknolojinin ilerlemesi."
- F.3 Y.C. "Çocuklara eğitmek o kadar önemli bir şeyki."
D.C. "Çocukları eğitmek o kadar önemli bir şey ki."
- F.4 Y.C. "Bir insan başka bir *insana* sebepsiz öldürmemeli."
D.C. "Bir insan başka bir insanı sebepsiz öldürmemeli."
- F.5 Y.C. "Biraz *konu'ya* daha da açık olarak söylemek istiyorum."
D.C. "Konuyu biraz daha açık söylemek istiyorum."
- F.6 Y.C. "Doğu Almanlar Batı Almanya'da kalan *akrabalarına* problemsiz ziyaret eder oldular."
D.C. "Doğu Almanlar, Batı Almanya'da kalan akrabalarını problemsiz ziyaret eder oldular."
- F.7 Y.C. "Onun için uzaydaki maddeleri *kullanmasına* düşünüyorlar."
D.C. "Onun için uzaydaki maddeleri kullanmayı düşünüyorlar."

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "şimdi bilim *adamları* söylediğine göre bu tabaka yavaş yavaş deliniyor."
D.C. "şimdi bilim adamlarının söylediğine göre bu tabaka yavaş yavaş deliniyor."
- F.2 Y.C. "... ve *gençler* eğitime önem vermemek, dünyanın geleceğine önem vermemektir."
D.C. "... ve gençlerin eğitime önem vermemek, dünyanın geleceğine önem vermemektir."
- F.3 Y.C. "..., ama hâlâ iş işten geçmedi ve bu *savaşlar* engellenmesi için bir şeyler yapabiliriz."
D.C. "..., ama hâlâ iş işten geçmedi ve bu savaşların engellenmesi için bir şeyler yapabiliriz."
- F.4 Y.C. "Her *insan* dilekleri var."
D.C. "Her insanın dilekleri var."
- F.5 Y.C. "*Basın* kötü etkilerinden en büyük nokta, yanlışlı bilgileri çok insana dağıtabilmektir."
D.C. "Basının en kötü etkisi yanlış bilgileri çok insana dağıtabilmesidir."
- F.6 Y.C. "*Gençler* eğitime daha önem verirsek daha iyi bir gelecek bekleyebiliriz."
D.C. "Gençlerin eğitime önem daha çok önem verirsek daha iyi bir gelecek bekleyebiliriz."
- F.7 Y.C. "Üstelik ve *ülkem* kimyacıları ihtiyaç var."
D.C. "Üstelik ülkem kimyacılar ihtiyacı var."

- F.8 Y.C. "Basın etkileri başka iyi yönler de var."
D.C. "Basının etkilerinin başka iyi yönleri de var."

II) Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Kirli *sularından* içen hayvanlar zehirleniyor."
D.C. "Kirli sulardan içen hayvanlar zehirleniyor."
F.2 Y.C. "Sanayi ve teknoloji *uygarlığının* tarafından meydana getirildi."
D.C. "Uygarlık sanayi ve teknolojiyi meydana getirdi."
F.3 Y.C. "Bunlar *insanlarının* bilmeye karşı doyumsuz isteklerini çözülüyor."
D.C. "Bunlar insanların bilmeye karşı doyumsuz isteklerini gösteriyor."

III) Tamlayan Hâli Yerine, Yönelme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Sovyetler *Birliğine* başına geçen Mihael Gorbaçov'un ılımlı politikası sonucu Avrupa'nın doğu blokunda demokrasi hareketler başladı."
D.C. "Sovyetler Birliğinin başına geçen Mihael Gorbaçov'un ılımlı politikası sonucu, Avrupa'nın Doğu Blok'unda demokrasi hareketleri başladı."

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Yönelme Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Savaş karışmamak için ne yapmalıyız öğrendik."
D.C. "Savaşa karışmamak için ne yapmalıyız, öğrendik."

- F.2 Y.C. "O yüzden Batı Almanya'ya gelen ve yeni bir *hayat* başlamak isteyen kişi çok."
- D.C. "O yüzden, Batı Almanya'ya gelen ve yeni bir hayata başlamak isteyen kişi çok."
- F.3 Y.C. "Şimdi arabalarla, trenle, uçakla, dünyanın *her yerin* bir gün içinde gidebilir."
- D.C. "Şimdi arabalarla, trenle, uçakla dünyanın her yerine bir gün içinde gidilebilir."

II) Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bence gelecekte bu duruma *sona* verilecek."
- D.C. "Bence gelecekte bu duruma son verilecek."

III) Yönelme Hâli Yerine, Belirtme Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bence herkes de *ülkesini* verimli olmak istediği için gece gündüz çalışıyordu."
- D.C. "Bence herkes de ülkesine verimli (faydalı) olmak için gece gündüz çalışıyordu."
- F.2 Y.C. "Üstelik ve ülkem *kimyacıları* ihtiyacı var."
- D.C. Üstelik ülkem kimyacılar ihtiyacı var."

IV) Yönelme Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Ama her ülkenin silah alması ve küçük *ülkenin* saldırması nedin oldu."
- D.C. "Ama her ülkenin silah almasına ve küçük ülkelere saldırmasına neden oldu."

V) Yönelme Hâli Yerine, Çıkma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Bence bu ülkenin gelişmesi *insanlardan* bağlıdır."
D.C. "Bence, bu ülkenin gelişmesi insanlara bağlıdır."

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Bulunma Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Ama son *zamanlar* insanlar aç kalar oldu."
D.C. "Ama son zamanlarda insanlar aç kalır oldu."
F.2 Y.C. "Çünkü henüz bugüne kadar bazı *ülkeler* teknoloji yok."
D.C. "Çünkü henüz (günümüzde) bazı ülkelerde teknoloji yok."

II) Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Birleştiği *zamanında* herkes çok çok sevindi."
D.C. "Birleştiği zaman herkes çok çok sevindi."

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar

I) Çıkma Hâlinin Kullanılmaması

- F.1 Y.C. "Bizim memleketimiz son on yılda kötüleşiyordu, şimdi'de dünyada en kötü *ülke* biridir."
D.C. "Bizim memleketimiz son on yıldır kötüleşiyordu, şimdi de dünyada en kötü ülkelerden biridir."

- F.2 Y.C. "Bu basının iyi yönlerin birisidir."
D.C. "Bu basının iyi yönlerinden biridir."

II) Çıkma Hâlinin Gereksiz Kullanılması

- F.1 Y.C. "Komunizm *idarecilerden* dolayısıyla herşey, özellikle özgürlük yasaklanmıştı."
D.C. "Komunizm, idarecilerden dolayı (tabii özgürlük de) yasaklanmıştı."

III) Çıkma Hâli Yerine Bulunma Hâli Kullanılması

- F.1 Y.C. "Ama onların çoğu yurt dışındaki *üniversitelerde* mezun olmuşlar."
D.C. "Ama onların çoğu yurt dışındaki üniversitelerden mezun olmuşlar."

3.1. YAZILI ANLATIM KAĞITLARININ TARANMASI SONUCUNDA ELDE EDİLEN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Temel Türkçe I-II, Orta Türkçe I-II, Yüksek Türkçe I-II kurlarından seçilen yazılı anlatım örneklerinin taranması sonucunda "İsim Hâl Ekleri" ile ilgili, yanlış türlerini tesbit ettik. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- 1) İsim hâl eklerinin kullanılmaması,
- 2) İsim hâl eklerinin gereksiz yere kullanılması,
- 3) Kullanılması gereken isim hâl ekinin yerine başka bir isim hâl ekinin kullanılması,
- 4) İsim hâl eklerinin ünlü ve ünsüz uyumlarına göre yanlış kullanımı²⁷.
- 5) İsim hâl eklerinin cümlelerin yanlış ögesinde (özne) kullanılması²⁸.

Yanlış çözümleme çalışmamızdan elde ettiğimiz diğer bulgular şöyledir:

- 1) Tüm kurlarda (T.T.1-2, O.T.1-2, Y.T.1-2) en çok yanlış yapılan ek "belirtme hâli eki"dir.
- 2) En çok yanlış yapılan tür ise, "isim hâl ekinin kullanılmaması"dır.
- 3) Tüm kurlarda; en az yanlış yapılan ek, "çıkma hâli eki"dir.
- 4) En az yanlış yapılan tür, (4. grup hariç) "hâl eklerinin birbirinin yerine kullanılması"dır.
- 5) En çok birbirine karıştırılan, birbirinin yerine kullanılan ekler, "belirtme ve yönelme hâli ekleri"dir.
- 6) Eklerin yanlış yapma oranlarına göre sıralanışı şöyledir:
 - a) Belirme hâli eki
 - b) Yönelme hâli eki
 - c) Tamlayan hâli eki
 - d) Bulunma hâli eki
 - e) Çıkma hâli eki

27. Bu grupta yapılan yanlışlar son derece az olduğundan çalışmamız kapsamı içinde alınmamıştır.

28. Bu grupta yapılan yanlışlar da, çok az sayıda ve söz dizimi ile ilgili olduğundan çalışmamızın kapsamı dışında tutulmuştur.

Şimdi de değerlendirme sonuçlarımızı listeler hâlinde, yanlışların oranlarını çıkararak tüm kurlara göre ayrı ayrı verelim.

3.1.1. Temel Türkçe I

İncelenen Yazılı Anlatım Kağıdı Sayısı : 20

Yanlışlara Göre Çıkarılan Fiş Sayısı : 49

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Belirtme Hâlinin Kullanılmaması : 13
- II. Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 6
- III. Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 3
- IV. Belirtme Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması : 1

Toplam Yanlış Sayısı: 23 Yanlış Yapma Oranı: % 46.9

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması : 2
- II. Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 1

Toplam Yanlış Sayısı: 3 Yanlış Yapma Oranı: % 6.1

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Yönelme Hâlinin Kullanılmaması : 2
- II. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması : 3
- III. Yönelme Hâli Yerine Bulunma Hâli Kullanılması : 8

Toplam Yanlış Sayısı: 13 Yanlış Yapma Oranı: % 26.5

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Bulunma Hâlinin Kullanılmaması : 6
- II. Bulunma Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması : 1
- III. Bulunma Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması : 2
- IV. Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 1

Toplam Yanlış Sayısı: 10 Yanlış Yapma Oranı: % 20.5

3.1.2. Temel Türkçe II

İncelenen Yazılı Anlatım Kağıdı Sayısı : 22

Yanlışlara Göre Çıkarılan Fiş Sayısı : 54

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Belirtme Hâlinin Kullanılmaması : 14
 - II. Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 10
 - III. Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 2
- Toplam Yanlış Sayısı: 26 Yanlış Yapma Oranı: % 48.2

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması : 4
- Toplam Yanlış Sayısı: 4 Yanlış Yapma Oranı: % 7.4

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Yönelme Hâlinin Kullanılmaması : 4
 - II. Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 2
 - III. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması : 4
- Toplam Yanlış Sayısı: 10 Yanlış Yapma Oranı: % 18.5

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Bulunma Hâlinin Kullanılmaması : 5
 - II. Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 2
 - III. Bulunma Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması : 2
 - IV. Bulunma Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması : 2
 - V. Bulunma Hâli Yerine Çıkma Hâli Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 12 Yanlış Yapma Oranı: % 22.2

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Çıkma Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 1
 - II. Çıkma Hâli Yerine Bulunma Hâli Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 2 Yanlış Yapma Oranı: % 3.7

3.1.3. Orta Türkçe I

İnceleyen Yazılı Anlatım Kağıdı Sayısı :132
Yanlışlara Göre Çıkarılan Fiş Sayısı : 51

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

I. Belirtme Hâlinin Kullanılmaması	: 41
II. Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması	: 13
III. Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması	: 9
IV. Belirtme Hâli Yerine Kalma Durumunun Kullanılması	: 1
Toplam Yanlış Sayısı: 64	Yanlış Yapma Oranı: % 48.5

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

I. Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması	: 17
II. Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması	: 9
Toplam Yanlış Sayısı: 26	Yanlış Yapma Oranı: % 19.7

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

I. Yönelme Hâlinin Kullanılmaması	: 10
II. Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması	: 3
III. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması	: 12
Toplam Yanlış Sayısı: 25	Yanlış Yapma Oranı: % 18.9

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

I. Bulunma Hâlinin Kullanılmaması	: 9
II. Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması	: 1
III. Bulunma Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması	: 2
IV. Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması	: 1
Toplam Yanlış Sayısı: 13	Yanlış Yapma Oranı: % 9.8

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar : 4

Toplam Yanlış Sayısı: 4 Yanlış Yapma Oranı: % 3.1

3.1.4. Orta Türkçe II

İncelenen Yazılı Anlatım Kağıdı Sayısı : 28

Yanlışlara Göre Çıkarılan Fiş Sayısı : 68

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Belirtme Hâlinin Kullanılmaması : 21
 - II. Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 5
 - III. Belirtme Hâlinin Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 10
- Toplam Yanlış Sayısı: 36 Yanlış Yapma Oranı: % 52.9

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Tamlayan Hâlinin Kullanılması : 4
 - II. Tamlayan Hâlinin Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 5 Yanlış Yapma Oranı: % 7.4

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Yönelme Hâlinin Kullanılmaması : 6
 - II. Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 1
 - III. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması : 5
 - IV. Yönelme Hâli Yerine Bulunma ve Çıkma Hâli Kullanılması : 2
- Toplam Yanlış Sayısı: 14 Yanlış Yapma Oranı: % 20.6

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Bulunma Hâlinin Kullanılmaması : 10
 - II. Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 3
 - III. Bulunma Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 10 Yanlış Yapma Oranı: % 14.7

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Çıkma Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 3
- Toplam Yanlış Sayısı: 3 Yanlış Yapma Oranı: % 4.4

3.1.5. Yüksek Türkçe I

İncelenen Yazılı Anlatım Kağıdı Sayısı : 11
Yanlışlara Göre Çıkarılan Fiş Sayısı : 33

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Belirtme Hâlinin Kullanılmaması : 8
 - II. Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 4
 - III. Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâlinin Kullanılması : 2
- Toplam Yanlış Sayısı: 14 Yanlış Yapma Oranı: % 42.4

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması : 3
 - II. Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 3
 - III. Tamlayan Hâli Yerine Çıkma Hâli Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 7 Yanlış Yapma Oranı: % 21.2

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Yönelme Hâlinin Kullanılmaması : 2
 - II. Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 3
 - III. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâlinin Kullanılması : 2
- Toplam Yanlış Sayısı: 7 Yanlış Yapma Oranı: % 21.2

D. Bulunma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Bulunma Hâlinin Kullanılmaması : 1
 - II. Bulunma Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 1
 - III. Bulunma Hâli Yerine Çıkma Hâli Kullanılması : 2
- Toplam Yanlış Sayısı: 4 Yanlış Yapma Oranı: % 12.1

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Çıkma Hâlinin Kullanılmaması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 1 Yanlış Yapma Oranı: % 3.1

3.1.6. Yüksek Türkçe II

İncelenen Yazılı Anlatım Kağıdı Sayısı : 36

Yanlışlara Göre Çıkarılan Fiş Sayısı : 53

A. Belirtme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Belirtme Hâlinin Kullanılmaması : 10
 - II. Belirtme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 8
 - III. Belirtme Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 7
- Toplam Yanlış Sayısı: 25 Yanlış Yapma Oranı: % 47.2

B. Tamlayan Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Tamlayan Hâlinin Kullanılmaması : 9
 - II. Tamlayan Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 3
 - III. Tamlayan Hâli Yerine Yönelme Hâli Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 13 Yanlış Yapma Oranı: % 24.5

C. Yönelme Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Yönelme Hâlinin Kullanılmaması : 3
 - II. Yönelme Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 1
 - III. Yönelme Hâli Yerine Belirtme Hâli Kullanılması : 2
 - IV. Yönelme Hâli Yerine Tamlayan Hâli Kullanılması : 1
 - V. Yönelme Hâli Yerine Çıkma Hâli Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 8 Yanlış Yapma Oranı: % 15.1

D. Kalma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

- I. Kalma Hâlinin Kullanılmaması : 2
 - II. Kalma Hâlinin Gereksiz Kullanılması : 1
- Toplam Yanlış Sayısı: 3 Yanlış Yapma Oranı: % 5.7

E. Çıkma Hâlinde Yapılan Yanlışlar:

I. Çıkma Hâlinin Kullanılmaması	: 2
II. Çıkma Hâlinin Gereksiz Kullanılması	: 1
III. Çıkma Hâli Yerine Bulunma Hâli Kullanılması	: 1
Toplam Yanlış Sayısı: 4	Yanlış Yapma Oranı: % 7.5

GENEL DURUMU GÖSTEREN TABLO

	Temel Türkçe				Orta Türkçe				Yüksek Türkçe				Genel İçinde	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	Toplamı	%
İncelenen Yazılı Anlatım Kağıdı Sayısı	20	22	51	28	11	36	33	53						
Çıkarılan Fiş Sayısı	49	54	132	68										
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
Belirtme Hali	23	46.9	26	48.2	64	48.5	36	52.9	14	42.4	25	47.2	188	48.3
Tamlayan Hali	3	6.1	4	7.4	26	19.7	5	7.4	7	21.2	13	24.5	58	14.9
Yönelme Hali	13	26.5	10	18.5	25	18.9	14	20.6	7	21.2	8	15.1	77	19.8
Bulunma Hali	10	20.5	12	22.2	13	9.8	10	14.7	4	12.1	3	5.7	52	13.4
Çıkma Hali	--	--	2	3.7	4	3.1	3	4.4	1	3.1	4	7.5	14	3.6

	Temel Türkçe				Orta Türkçe				Yüksek Türkçe				Genel İçindeki	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Toplamı	%
Ekin kullanılmaması	23	46.9	27	50	77	58.3	37	54.4	15	45.5	26	49.1	205	52.7
Ekin gereksiz kullanılması	7	14.3	15	27.8	26	19.7	12	17.7	11	33.3	14	26.4	85	21.9
Kullanılması gereken ek yerine başka bir ek kullanılması	19	38.8	12	22.2	29	22	19	27.9	7	21.2	13	24.5	99	25.4

Bir dili yabancı dil olarak öğrenen kişiler çeşitli sebeplere bağlı olarak çeşitli yanlışlar yaparlar. Biz Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin isim hâl ekleriyle ilgili yanlışlarını tesbit edip gruplandırmaya çalıştık. Bizce yanlışların en önemli sebebi ana dildeki farklılıklardan, ana dilin eğilimlerinin öğrenilen dile aktarılmasından kaynaklanmaktadır. Dilbilimci *Wagner*, ana dilin, öğrenilen dile etkilerini şöyle gruplandırır (1982:219)

1) Yabancı dil öğrenen herkes zaten bir dili, kendi ana dilini konuşmaktadır. Her yeni dil, ana dili temeline dayanarak öğrenilecek. Dolayısıyla, bu tür bir dil öğrenim süreci, ana dilini edinme sürecinden ayrılıklar gösterecektir.

2) Her dilin kendine özgü yapısı vardır. Öğrenilecek dil de ana dilinden az ya da çok, bir ölçüde ayrılacaktır.

3) Öğrenci, ana dilinin özelliklerini yabancı dile aktarma eğilimindedir. Dil ile ilgili özellikler her iki dilde de ortaksa, öğrenme süreci bundan çok yararlanacaktır. Ama eğer yabancı dilin özellikleri şekil açısından farklılık gösteriyorsa, ana dilinden yapılacak aktarım, yanlışlara yol açacaktır.

4) Ana dilinin özelliklerinden sapma gösteren yabancı dil özellikleri, benzeyen ya da aynı olan özelliklere oranla daha zor öğrenilir. Ayrılıklar ne kadar büyükse öğrenme güçlükleri de o kadar büyüktür.

5) Ana dili ve yabancı dil özellikleri konusunda yapılacak sistemli karşılaştırma yoluyla, beklenebilecek güçlükler ve muhtemel girişim (aktarım) yanlışları önceden belirlenerek dilbilimi açısından açıklanabilir."

Ancak, ana dilin yabancı dili olumsuz olarak etkilenmesinden kaynaklanan yanlışlar, öğrenim sırasında ortaya çıkan tüm yanlışları kapsamamaktadır (Bayraktaroğlu, 1979: 4-5).

Yine, Corder'a (1981: 5-13) göre öğrenci yanlışlarının büyük bir bölümü ana dili etkeninden değil, öğrencinin yabancı dil içindeki benzetmelerinden, kendi varsayımlarını denemesinden kaynaklanmaktadır.

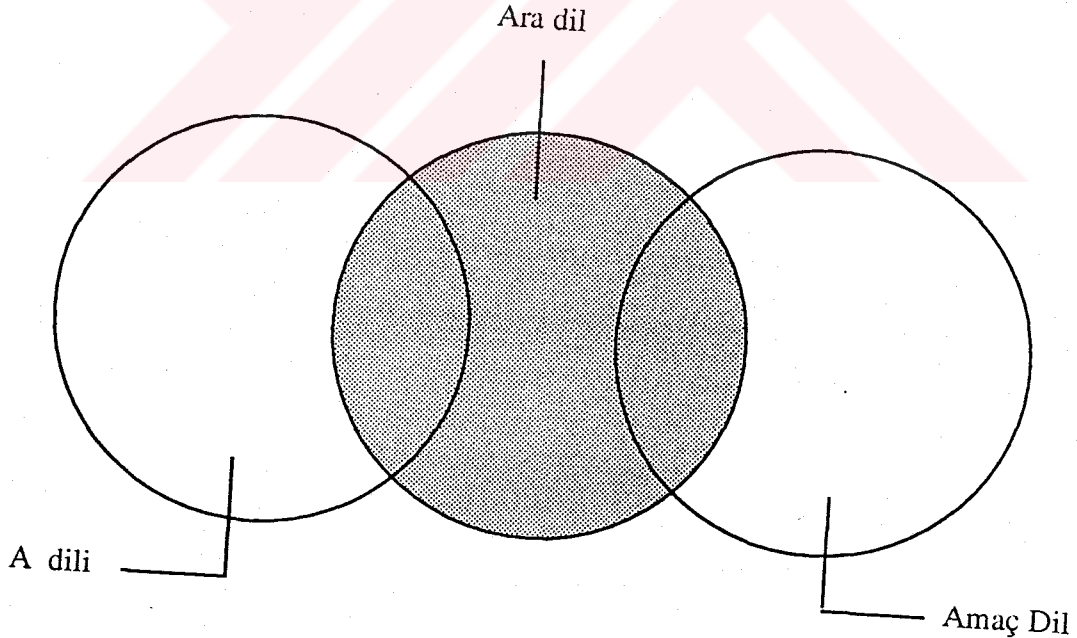
Öğrenci yanlışları genel olarak ikiye ayrılabilir (Richards. 1985:145;Demircan.1990:61).

1. Ana dilinin engellemesiyle diller arası (interlingual) yanlışlar.
2. Dil öğrenirken kullanılan (yalınlaştırma, aşırı genelleme gibi) işlemler sonucu yapılan dil içi (intralingual) yanlışlar.

Birinci tür yanlışlar, olumsuz aktarım yanlışları, olarak adlandırılır ve karşılaştırma yolu ile tesbit edilir. İkinci tür yanlışlar ise ara dile bağlanır ve yanlış çözümlenmesi yolu ile tesbit edilir.

Ara dil kavram, yaklaşık dizge (approximative system) (Nemster, 1971) geçici yeti (transitional dialect) (Corder, 1971) dil öğrencisi dili (language learner language) terimleri ile de karşılanmıştır.

Dil öğrenimi esnasında, öğrenci, bu sürecin herhangi bir evresinde, hem ikinci dilin hem de ana dilin kurallarını içeren, değişken bir dil kullanır. Ara dil, olarak adlandırılan bu dil türü, şu şekilde gösterilebilir (Corder, 1981:17):

İlk olarak Selinker (1969) tarafından ortaya atılan bu kuram sonraları Nemster (1971) ve Corder (1971) tarafından geliştirilmiştir.

Öğrenim sırasında, ana dili ve yabancı dil yapıları arasında oluşan ama ne ana dilinin ne de yabancı dilin özelliklerini gösteren Ara dil, geçici bir nitelik taşır (Bayraktaroğlu, 1979:6).

Ara dil kuramına göre, ana dili edinimi ve yabancı dil öğretiminin özde aynı olduğu kabul edilir. Oysa ayrımsal çözümlemelerde yabancı dil öğretimi ve ana dili edinimi birbiriyle tümüyle ayrıdır.

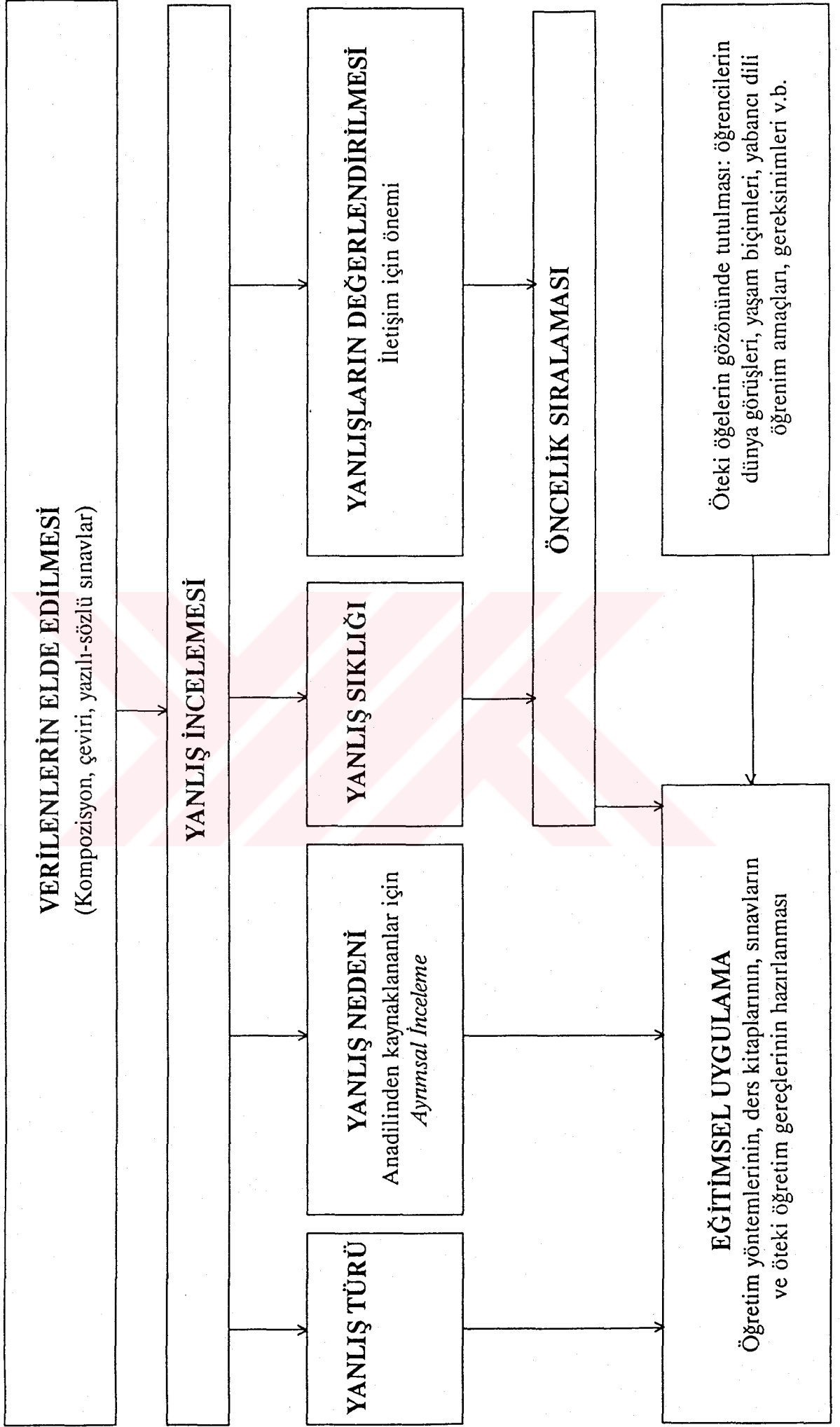
Selinker, (1974:42-7), ara dilin fonksiyonlarını şu şekilde belirtmiştir:

1. Ana dili aktarımı,
2. Yanlış öğrenimden doğan varsayımlar,
3. Bireyin kendine özgü varsayımları,
4. Bireyin yabancı dille ilgili kendine özgü bildirişim yolları geliştirmesi,
5. Aşırı genellemeler.

Ayrımsal dilbilime²⁹ (karşılaştırma) yöneltelen eleştiriler sonucu ortaya çıkan yanlış çözümlemesi çalışmaları ve ara dil kuramı, son yıllarda üzerinde konuşulan konular olmasına rağmen, ayrımsal dilbilim çalışmaları da yapılmaktadır. Değişik ana dilleri konuşan öğrencilerin aynı yabancı dili öğrenirken karşılaştıkları güçlükler farklı farklıdır. Bu da, ayrımsal çözümleme (karşılaştırma) çalışmalarının gereğini gösterir düşüncesindeyiz.

Ayrımsal çözümleme, yanlış çözümlemesinin bir bölümünü oluşturur. Birinci yorumuyla ayrımsal dilbilim, yanlışları önceden, soyut bir biçimde belirlemeye çalışmaktaydı. Oysa son yıllarda, ayrımsal çözümleme yanlış çözümlemesinin kapsamı içinde, ayrımsal özellikleri sonradan ele alarak daha güvenilir sonuçlara ulaşabilmektedir. Bayraktaroğlu (1979:8), ayrımsal çözümlemenin ve yanlış çözümlemesinin yabancı dil öğretimine uygulamalarını şu şekilde göstermektedir:

29. Ayrımsal dilbilim iki dili karşılaştırarak diller arası farkları belirten ve böylece ana dilinin yabancı dile olan etkisini gösteren ipuçlarını saptayan bir daldır.

Yapılan yanlışların sadece olumsuz aktarımdan (ana dilin, öğrenilen yabancı dile etkisi) kaynaklandığını söyleyemeyiz. Ancak başta da belirttiğimiz gibi kanımızca en büyük pay, ana dilin olumsuz etkileridir. Değişik kaynaklardan özetle yanlışların sebeplerini şöyle maddeleyelim:

- 1) Ana dilin olumsuz etkileri,
- 2) Ara dil, kavramının etkileri,
- 3) Yanlış öğrenmeyle ilgili yanlışlar,
- 4) Kişisel özelliklerden (sebeplerden) kaynaklanan yanlışlar,
- 5) Eğitim programından kaynaklanan yanlışlar,
- 6) Diğer (belirsiz) yanlışlar.

3.2.1. İSİM HAL EKLERİNİN TANIMI

İsim hâllerinin, bilim adamları tarafından çeşitli açılardan tanımları yapılmıştır.

Kononov, isim hâlleri için *çekim* terimini kullanmıştır. Ona göre 6 şekildedir: "1- nominatif: 2- genitif: -in; 3- datif: -(y)a, -(y)e; 4- accusatif: -(y)i, -(y)ı, -(y)ü, -(y)u; 5- locatif: -da/-de, -ta/-te; 6- ablatif: -dan/-den, -tan/-ten". Ayrıca görevlerini de incelemiş, birçok örnekle vermiştir (1956:127).

Ergin, konuyu "isimlerin gramer kategorileri ve isim çekim ekleri" başlığı ile vermiştir. Ayrıca, "hal ve hal ekleri"ni de bunlardan biri olarak göstermiştir (1990:171). "Hal ekleri ise tam manasıyla çekim ekleridir. İsimlerin çeşitli münasebetlerini ifade eder; teklik, çokluk ve iyelik şeklindeki isimlere işleklik veren ekler hal ekleridir ve isim ekleri denince akla daima hal ekleri gelir" (1990:178) diye belirtir. Gruplamayı da: "yalın hal, ilgi hâli, yapma hâli, yaklaşma hâli, bulunma hâli, uzaklaşma hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli" olarak yapmıştır (1990:352).

Ediskun, "Çekim eki tanımını: kelimenin anlamını ve sınıfını değiştirmeden ona hal, ilgi, kip, zaman, nicelik, şahıs ve beraberlik bakımından bir anlam kazandıran morfemlerdir" diye yapmıştır (1963:63). İsimler, cümle içindeki görevlerine ve fiille olan ilgilerine göre ya yalın halde bulunurlar ya da -i, -e, -de, -den çekim eklerinden birini alırlar" (1963:80) şeklinde konuya yaklaşımda bulunmuştur.

Hatiboğlu'nun, Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü'nde isim hâl ekleri terimlerini şöyle vermiştir: "Ad durumları, yalın durum, belirtme durumu, yönelme durumu, kalma durumu, çıkma durumu, tamlayan durumu".

Biz konuyu, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi bakımından ele almak istiyoruz. İsim hâl ekini kısaca tanımlarsak: "Cümle içinde, ismin, başka bir kelimeyle ilgi kurmak üzere aldığı ektir" diyebiliriz. İsmi, diğer kelimelerle ilgi kurduğu zaman içinde bulunduğu durumdur. Kısaca, bu ekler isimleri çeşitli

ilişkileri kurmak üzere değişik durumlara sokan eklerdir. İsim hâl eklerinin çok önemli rolleri vardır. İsim hal ekleri, isimlerden sonra gelerek o ismi, fiile bağlarlar.

İsim hâl ekinin üzerine geldiği isim, cümlede belirtili nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci olarak görev yapar. İsim hâl ekleri cümlede, öznenin sonra kullanılmaz³⁰. Ancak, "tamlayan hâli" iki ismi birbirine bağlar. Belirtili isim tamlamaları yapar.

Hâl ekleri, ismi kendisine tabî olmayan, kendisinin tabî olduğu unsurlarla ilişkiye sokan eklerdir³¹. Bu ekler, isimleri isimlere, edatlara ve daha önemlisi fiillere bağlayarak cümlelerin öğeleri arasında bağlantıyı sağlarlar. Bu bağlantılarla, birçok isim, edat (ilgeç) ve fiil grupları ve nihayet cümle oluşur. İsim hâl ekleri, cümle yapısını oluşturan parçalar arasında işlevi sağlarlar. Dilimizdeki isim hâl eklerinin fonksiyonunu sağlayan ekler, tüm dillerde mevcuttur. Ancak farklı şekillerle, farklı bakış açılarıyla ifade edilirler. Bunun için isim hâl ekleri, yabancıların en çok hata yaptıkları eklerden biridir. Dillerin anlam yapıları, olaylara bakışları, yapıları, söz dizimleri birbirinden farklı olduğundan fiillerin aldığı hâl ekleri de genellikle farklıdır ya da şekil olarak başka türlü ifade edilir. Bu yüzden, Türkçeyi öğrenen yabancılarda ana dillerinin etkilerini, hâl ekleri üzerinde belirgin olarak görmek mümkündür. Ancak bizim çalışmamızın amacı, ana dillerle Türkçe arasındaki özellikleri farklılıkları karşılaştırmak değil, tesbit edilen yanlışların değerlendirilmesi ve buna paralel olarak dikkat edilmesi gereken hususların belirtilmesidir.

İsim hâl eklerinin üstlendikleri fonksiyonlar bakımından birbirlerine yakınlıkları vardır. Bu durumu dikkate alarak hâl eklerini dört grupta toplayabiliriz³²:

30. İsim hâl eklerinin, isimlerden sonra geldiği, ancak bu isimlerin özne olmaması gerektiği yabancılara Türkçe öğretiminde vurgulanması gereken bir noktadır.

31. Bkz. Ergin (1990:215).

32. İsmi'nin yalnız hâline burada değinmiyoruz.

- 1) Tamlayan Eki (Genetive)
- 2) Belirtme Eki (Accusatif)
- 3) Yönelme, Bulunma ve Çıkma Ekleri (Dative, Lokative, Ablative)
- 4) Yön, Eşitlik, Araç Ekleri³³.

Bu grupların fonksiyonları üzerinde duralım:

1. Tamlayan Eki:

Bu ek, daha önce de belirttiğimiz gibi, diğer hal eklerinden çok farklı bir fonksiyon taşır. Diğer hal ekleri, ismi fiile bağlar. Bu ek ise, iki ismi birbirine bağlayarak *Belirtili İsim Tamlaması* yapar (*Ali'nin evi, okulun önü, Ankara'nın havası* v.b.). Üstlendiği fonksiyon bakımından iyelik eki tipinde iyelik ekiyle birlikte kullanılan bir ektir. Ünlü uyumuna göre *-ın, -in, -un, -ün* vokalden sonra *-nun, -nin, -nün, -nün* şeklinde kullanılır.

2. Belirtme Eki:

İsmi doğrudan doğruya fiile bağlar. Fiilin belirtili nesnesini yapar. İsmi taşıdığı kavramın etkilendiği belirtilmiş olur. Ünlü uyumuna göre *"-ı, -i, -u, -ü"* vokalden sonra *"-yı, -yi, -yu, -yü"* şeklinde kullanılır.

3. Yönelme, Bulunma ve Çıkma Ekleri:

Bu üç ekin fonksiyonları birbirine benzer. Bu ekler, fiilin meydana geldiği yeri, zamanı, yönü veya meydana geliş sebebini ifade ederler. Eklendikleri isimler, cümlede dolaylı tümleç, zarf tümleci gibi görevlerde bulunurlar. Bu eklerin zaman zaman yapım eki fonksiyonu taşıdığını görürüz³⁴. Ünlü uyumlarına göre *"-a, -e"* vokalden sonra *"-ya, -ye"* şeklinde kullanılır.

33. Bu grubu çalışmamızın dışında tuttuk.

34. Önceden, hepten, yekten, birden, eskiden, yeniden, yoktan, candan, gözde, sözde, yüzde, onda, yanyana, veresiye, boşuna, kıyasıya, ağız ağza, baş başa, göz göze v.b.

Çıkma ve Bulunma hâli ise ünlü ve ünsüz uyumlarına göre; "-dan, -den, -tan, -ten" ve "-da, -de, -ta, -te" şeklinde kullanılır.

4. Araç, Yön ve Eşitlik Ekleri:

Bu ekler de eklendikleri ismi fiile bağlarlar ve fiilin şartlarını bildirirler. Zarf yaparlar, fazla işlek değildirler. Yapım eki hâlini alarak kalıplaşmış şekillerine sıkça rastlanır³⁵. Bu eklerde ünlü ve ünsüz uyumlarına göre, "ca, ce, ça, çe" "ra, re" şeklinde kullanılır.

3.2.2. İSİM HAL EKLERİNİN ÖĞRETİMİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Yukarıda, isim hâl eklerini üstlendikleri fonksiyonlara göre, 4 grupta topladık. Bu eklerin yabancılara öğretiminde de aynı gruplandırmanın gözönünde bulundurulması gerekir. Kompozisyon kağıtları üzerinde yaptığımız inceleme sonucunda en çok hata yapılan ekin Belirtme eki olduğunu gördük. Yönelme, Bulunma ve Çıkma eklerinin bu açıdan da bir benzerlik gösterdiğini belirledik. Bu sebeple, "Yönelme, Bulunma ve Çıkma" bir arada birbirine paralel olarak öğretilmelidir. Belirtme hâlinin öğretimine özel bir önem verilmelidir. Şimdi bu 3 hâl ekinin anlam özellikleri üzerinde ayrı ayrı duralım.

a) Yönelme Hâli

İsmin kendisine yaklaşma ifade eden fiillere bağlanmak için girdiği hâldir. Bu hâl eki, bazen isimleri edatlara da bağlar: *ev-e doğru, babam-a karşı, ay-a karşı* v.b.

b) Bulunma Hâli

İsmin kendisinde, bulunma, içinde olma, durma, kalma ifade eden fiillerle ilişkide olduğunu gösteren ektir. Fiilin meydana geldiği yeri ve zamanı ifade eder.

35. kokarca, delice, ılıca, boğmaca, sivilce, önce, ayrıca, açıkça, eğlence, düşünce, evce, dilekçe, taşra v.b.

c) **Çıkma Hâli**

İsmin kendisinden uzaklaşma, çıkma ifade eden fiillerle ilişkisini gösteren hâl ekidir. Fiilin gösterdiği hareketin kendinden uzaklaştığını gösterir. Ayrıca bu ekin, cins, menşe, sebep gibi farklı manaları içerdiğini de görürüz:

Annesine kızdığından gelmedi.
için (sebep)

Bu dolap, ağaçtan yapılmış.
menşe

Şimdi bu üç ekin, ünlü ve ünsüz uyumlarına göre, değişimlerini, verilmiş biçimini biraz açalım.

Türkçe öğrenen kişi, *var X yok* ile yapılan isim cümlelerinde, "Nerede? Nerede oturuyorsun? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" gibi temel giriş cümleleriyle bunların cevaplarıyla, bu eklere aşinalık kazanmıştır. Bulunma hâlinden başlanarak öğrenilenler tekrar edilir, pekiştirilir.

a) **Bulunma Hâli**

Daha önce öğrenilen kalıplardan faydalananarak konu açılır. Örneğin, masaya bir kitap konularak:

- Kitap nerede?
- Kitap masada.
- Masada ne / neler var?
- Masada kitap (kalem, çanta v.b.) var.
- Sınıfta kim var?
- Sınıfta öğrenciler var.

- Nerede oturuyorsun?
- Çankaya'da oturuyorum.
- Nerede Türkçe öğreniyorsun?
- TÖMER'de Türkçe öğreniyorum.

gibi örnekler öğrencilerin katılımıyla ekler, eklerdeki değişimler vurgulanarak verilir. Daha sonra basit fiillerle kurulan değişik cümle tiplerine girilir.

Ulus'ta geziyorum.
Okulda öğrenciler var.
Çocuk yatak-ta uyuyor.
Ben göl-de yüzüyorum.
Biz Ankara'da yaşıyoruz.
Kafes-te kuş var. v.b.

Bu örnekler, resimlerle pekiştirilir. -D°A° ekinin bir yerde, bir şeyde, bir kişide bulunma, hareketsizlik anlamı vurgulanır. Ayrıca *var* X *yok* kelimelerinin bulunma durumuyla kullanıldığı vurgulanmalıdır.

Burada, ekteki değişimlerin sebebi üzerinde durulur. Katı kurallara girilmeden örnekler üzerinde, basitleştirilerek bu kuralın açıklanması uygun olur. Bir kelimenin sonundaki *ç, f, h, k, p, s, ş, t* ünsüzlerinden sonra ekin "-ta, -te" şekline geldiği vurgulanır³⁶. Tekrar yeni örneklerle ve grafikte konu pekiştirilir.

Öğrenciler, koridor-da.
Ahmet, ev-de.
Ali mutfak-ta yemek yiyor.
Süt-te vitamin var. v.b.

a, ı, o, u

->

-da

36. Bkz. S:26

e, i, ö, ü	->	-de
------------	----	-----

ç, f, h, k, p, s, ş, t -> -ta, -te

Ayrıca bu konuyla birlikte Türkçenin sözdizimi hakkında basit, temel bilgilere giriş yapılmalıdır. Daha önce de belirttiğim gibi hiç bir konu tek başına ele alınmamalı, ses, yapı ve söz dizimi özellikleri, birbirine paralel düşünülerek yeri geldikçe verilmelidir. Burada Türkçenin basitce sözdizimine girilebilir:

Özne	+	Tümleç	+	Fiil (Yüklem)
Ben		TÖMER'de		okuyorum.
Ayşe		parkta		oturuyor.

şeklinde sözdizimi birkaç örnekle verilir. Daha da önemlisi, bu ekin fiil ile bağlantı kurduğu vurgulanır.

b) Yönelme Hâli

Yine, temel giriş cümleleriyle başlayıp daha sonra genişleterek aynı sistemle konu anlatılır. Burada üzerinde durulması gereken noktaları kısaca verelim:

a, ı, o, u	->	-a
------------	----	----

At-a	biniyorum.
Dışarı-y-a	çıkıyorum.
Televizyon-a	bakıyorum.
Kızılay-a	gidiyorum.

e, i, ö, ü	->	-e
------------	----	----

İzmir'-e gidiyorum.
Köy-e gidiyorum.
Dağ-a çıkıyorum.

Örnekler çoğaltılarak ünlü uyumuna göre ekin değişimleri vurgulanır. Burada üzerinde durmamız gereken iki kural vardı:

1) Türkçede iki ünlü yan yana bulunmaz, ünlüyle biten bir kelimeden sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse iki ünlü arasına /y/ koruyucu ünsüzü girer.

2) Kelimenin sonunda bulunan sert ünsüzler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında yumuşarlar.

ç		b
k	-> a, e	c
p		d
t		g (ğ)
ağaç	<	ağac-a
ayak	<	ayağ-ım
yurt	<	yurd-a
kitap	<	kitab-ın

Tek heceli ve çok heceli bazı kelimelerin ve özel isimlerin son sesi değişmez. Bu iki kural basitleştirilerek, Temel Türkçe seviyesinde bol cümle örnekleri, alıştırma ve soru cevap yöntemiyle pekiştirilir. Sorulan sorularda ekin *kişi*, *yer* ve *eşya* isimlerine getirilerek sorulmasına dikkat edilir.

Ali'y-e bakıyorum.
- Kim-e? (kişi)

Okul-a gidiyoruz.
-Nere-ye? (yer)

Otobüs-e biniyor.
- Ne-ye? (eşya, araç)

Burada bir imlâ kuralı olarak bulunma durumunu da katarak özel isimlerden sonra gelen eklerin üstten ayrıla ayrılacağını belirtmek, henüz işin başlangıcında olan öğrencinin en doğru şekli, etkili olarak öğrenmesi bakımından önemlidir.

c) Çıkma Hâli

Burada üzerinde durulması gereken noktaları da özetleyelim.

Daha önceki ünlü ve ünsüz uyumu kuralları, konunun basitten karmaşığa verilmesi, imlâ kuralları burada da geçerlidir. Yine bu ekin de ismi fiile bağladığı, fiilin, o isimden uzaklaşma, çıkma bildirdiği örneklerle, hareketlerle anlatılır.

a, ı, o, u	->	-dan
------------	----	------

e, i, ö, ü	->	-den
------------	----	------

ç, f, h, k, p, s, ş, t -> -tan, -ten

Çıkma hâliyle kullanılan birçok fiil öğretilir, öğrencilerle birlikte tiyatrolaştırılarak cümleler oluşturulur.

Araba-dan iniyorum.
Ne-den?

Fırın-dan ekmek alıyorum.
Nere-den?

Ayşe-den geliyorum.
Kim-den?

İstanbul'-dan telefonla arıyor.
Ağaç-tan elma düştü.
Sınıf-tan çıkıyorum.
Ulus'-tan geliyorum.
Müzik-ten hoşlanıyorum.
On-dan nefret ediyorum.
Kedi-den korkuyorum.
Çocuk köpek-ten kaçıyor.

Bu üç hâl eki, kullandıkları değişik fiillerle, çok sayıda cümle yaparak verildikten sonra, karşılaştırılarak manaları iyice kavratılır. Burada resimlerden ve örnek cümlelerden faydalanabiliriz.:

- Demet, sinemadan çıkıyor.
- Demet, eve gidiyor.
- Demet, evde uyuyor.
- Öğrenci, masadan kalkıyor.
- Öğrenci, tahtaya geliyor.
- Öğretmen, öğrenciye soru soruyor.
- Ben, pencereden bakıyorum.
- Ben, caddeye bakıyorum.
- Ben, pencerede duruyorum.
- Ayşe, benden kitap alıyor.
- Ayşe, bana kitap veriyor.
- Ali okula gidiyor.
- Ali okuldan geliyor.
- Ali okulda Türkçe öğreniyor.

Okul

-a, -e

Ali

Git-

Okul

-dan, -den

Ali

Gel-

Okul

-da, -de

Ali

Bir cümlede isim hâl ekinin hangisi olacağını, fiilin belirlediği anlatılır. Hâl ekinin fiile göre değiştiği vurgulanır. Eklerin anlam yönü üzerinde önemle durulur. Değişik resimlerle, hikâyelerle, diyaloglarla birbirini takip eden fiillerle bu üç hâl ekinin kullanılışı bir arada verilebilir. Ayrıca, cümlelerin söz dizimi özellikleriyle birlikte, hâl eklerinin öznenin sonra kullanılamayacağı da belirlenmesi gereken önemli bir noktadır.

Yönelme ve çıkma ekleriyle kullanılan fiillerde genelde bir hareketlilik söz konusudur. Bulunma ekiyle kullanılan fiiller ise, sabitlik, durgunluk bir şeyin üzerinde, içinde bulunmayı veya hareketli bir fiilin, sınırlı bir mekânda yapıldığını ifade eder.

d) Tamlayan Hâli

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu hâl ekinin fonksiyonu diğerlerinden farklıdır. Diğer hâl ekleri cümlelerin kuruluşunda belirtili nesne, dolaylı tümleç, zarf tümleci olarak cümlelerin kuruluşunda rol oynar. Bu ek ise, tamlayan, iyelik zinciriyle iki ismi birbirine bağlar ve belirtili isim tamlamaları kurar. Yani her tamlayan eki bir iyeliğe bağlıdır. Bu nokta, konunun öğretiminde önemlidir. Türkçe öğrenen yabancılara, bu ekin diğerlerinin aksine ismi isme bağladığı ve tamlayan hâli almış isimden sonra gelen ismin mutlaka iyelik ekiyle kullanılması gerektiği vurgulanmalıdır. Bu ekin ünlü uyumlarına göre değişimi de şöyle verilebilir.

a, ı	->	-in		-nın
e, i	->	-in	İsim ünlü ile bitiyorsa ->	-nin
o, u	->	-un		-nun
ö, ü	->	-ün		-nün

sınıf-in	kapı-nın
ev-in	bahçe-nin
okul-un	komşu-nun
özgür-ün	köylü-nün

Bu ekin, yabancılara öğretiminde, üzerinde durulması gereken asıl fonksiyonunun (ismi isme bağlama) yanında kısaca şu fonksiyonlarına da değinelim:

- 1) Ayşe'-nin-dir -> Bu gibi örneklerde adı fiile bağlar.
Sen-in olsun
- 2) Senin için -> Bu gibi örneklerde zamirleri bazı edatlara bağlar.
Onun gibi

e) **Belirtme Hâli**

Araştırmamızdan çıkardığımız sonuçlara göre, yabancılardan en çok belirtme hâlinde yanlış yaptıklarını söyleyebiliriz. O zaman bu ekin öğretiminde daha açık, belirleyici noktalardan hareket etmeliyiz.

Cümlede nesne varsa ve nesne belirtilmesi, işaret edilmesi gereken bir özellik taşıyorsa, belirtme hâli kullanılır. Belirtme hâlinin kullanılmasını gerektiren özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Nesnenin o, bu, şu gibi işaret zamirlerini almış olduğu durumlarda belirtme hâli kullanılır:

Bu kızı dün gördüm.

Dün bir kız gördüm.

Şu kalemi bana verir misin?

Bana (bir) kalem verir misin?

- 2) Nesnenin özel isim olduğu durumlarda belirtme hâli kullanılır:

Ben, Ayşe'yi her gün görüyorum.

Annem, İstanbul'u çok özledi.

3) Nesnenin iyelik eki almış olduğu durumlarda, belirtme hâli kullanılır:

Öğretmenin masasını sildim.

Evin adresini bilmiyorum.

4) Fiile yakın kullanılan nesnede özellikle, ayrıca belirtmesi gerekmiyorsa, belirtme hâli kullanılmaz; zaten başta belirtme durumuyla kullanılması önem ve özellik belirtir:

Ekmegi bakkaldan aldım.

Bakkaldan ekmek aldım.

Bakkaldan bu ekmeği aldım.

İngilizce'yi İngiltere'de öğrendim.

İngiltere'de İngilizce öğrendim.

İngiltere'de İngilizce'yi öğrendim.

5) Nesneden önce bir kullanıldığı durumlarda, nesne genellikle belirtme hâli almaz³⁷:

Sınıf çok sıcak, bir pencere aç.

Sınıf çok sıcak, şu pencereyi aç.

Şu kağıdı ver.

Bana bir kağıt ver.

Bu ekin, ünlü uyumlarına göre değşimi şöyle verilebilir:

a, ı	->	-ı		-yı
e, i	->	-i	Ünlüden sonra	-yi
o, u	->	-u		-yu
ö, ü	->	-ü		-yü

37. Ancak Lewis (1967:248) "bir" sıfatının belirtme hâliyle kullanımı konusunda bazı farklı durumların söz konusu olduğunu belirtir: "Hergün bir gazeteyi okuyorum." "Türk Hükümeti (...) isteyen bir notayı Bulgar Hükümetine vermişti.

bavul-u
okul-u

kapı-yı
pencere-yi

Bu hâl, ismin geçişli fiillerin doğrudan doğruya etkisi altında olduğunu ifade eden haldir. İsmi, yapma ifade eden fiilin etkisi altında bırakır. İyelik ekinden sonra, iyelik eki olan isim, geçişli bir fiile bağlanıyorsa, mutlaka belirtme eki alır. Bu ekten sonra, diğer hâl eklerinde olduğu gibi sadece soru eki gelebilir.

f) Yalın Hâl

İsimlerin başka bir unsura bağlı olmayan normal, tekil, çoğul ve iyelik eki almış şekilleri *yalın hâl* olarak kabul edilir. Türkçede yalın hâli ifade eden başka bir ek yoktur. Yalın hâl, daima eksiz durumdur. Burada belirtilmesi gereken nokta, çoğul ve iyelik ekleriyle kullanılan isimlerin de *yalın halde* bulunduğuudur.

taş	tekil (Yalın hâl)
taş-lar	çoğul (Yalın hâl)
taş-ım	iyelik (Yalın hâl)

İyelik eki almış isimler de, çeşitli cümle münasebetlerini bu eklerle sağlarlar. Bu da öğretimde vurgulanması, üzerinde durulması gereken bir noktadır. Çekim ekleri içinde, asıl isim çekim ekleri, hâl ekleridir. İsim çekimi denince önce hâl ekleri akla gelmelidir.

Türkçede geniş kapsamlı ek, dar kapsamlı ekten sonra gelir. Bu sebeple hâl ekleri, çoğul ve iyelik eklerinden sonra gelir, soru ekinden önce gelebilir.

Kalem-ler-i	alıyorum.
Çocuk-lar-a	bakıyorum.
Kalem-ler-in-i	bana ver.
Defter-ler-imiz-e	yazıyoruz.
Pencere-y-e mi	bakıyorsun?
Ali'y-i mi	bekliyorsun?

4.1. SONUÇ

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, bilimsel olarak yeteri kadar ele alınmış bir konu değildir. Biz de, bu konuya biraz katkıda bulunabilmek için, Türkçenin bizce en önemli konusu olan "*ekler*" konusundan "*isim hâl ekleri*" üzerinde durmaya ve yapılan yanlışları tespit etmeye, değerlendirmeye çalıştık.

Bu konuya girmeden önce, konuyla yakından ilgisi, konuya ışık tutması bakımından dil, dilin özelliklerini, tarih boyunca Türkçenin durumu, dünyadaki dil aileleri, bunların özellikleri, birbirinden farkları, yabancı dil öğretimi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ve yabancı dil öğretim metotları üzerinde durmayı gerekli gördük.

İkinci bölümde ise, öğrencilerin yazılı sınav örneklerinden taradığımız yanlışların, T.T-I, T.T-II, O.T-I, O.T-II, Y.T-I, Y.T-II kurlarına, isim hâl eklerine ve yapılan yanlış türlerine göre dökümünü verdik. Daha sonra, bunları değerlendirdik. Bu değerlendirme sonucunda en çok yanlış yapılan hâl eklerini şöyle sıraladık.

1) Belirtme hâli eki	% 48.3
2) Yönelme hâli eki	% 19.8
3) Tamlayan hâli eki	% 14.9
4) Bulunma hâli eki	% 13.4
5) Çıkma hâli eki	% 3.6

Ayrıca bu eklerin kullanılmasıyla ilgili, belli yanlış türleri tespit ettik. Bunları da şöyle sıraladık.

1) Ekin, kullanılmaması,	% 52.7
2) Kullanılması gereken ek yerine başka bir ek kullanılması,	% 25.4
3) Ekin gereksiz kullanılması,	% 21.9
4) Ekin cümlelerin yanlış ögesinde kullanılması,	
5) Ekin yanlış kullanılması (ünlü ve ünsüz uyumlarına göre)	

Son iki grupta yapılan yanlışlar, çok az olduğundan bu iki grubu değerlendirmemizin dışında tuttuk.

Ayrıca, değerlendirmemiz sırasında tüm kurlarda yanlış yapma oranının birbirine yakın olduğunu gördük. Bu kurlarda, genel olarak yanlış yapma oranını şöyle tespit ettik.

1) Temel Türkçe	I	% 17.0
2) Temel Türkçe	II	% 17.1
3) Orta Türkçe	I	% 18.0
4) Orta Türkçe	II	% 16.9
5) Yüksek Türkçe	I	% 20.8
6) Yüksek Türkçe	II	% 10.2

Bu da bize, kurlar ilerledikçe yanlış yapma oranının, azalmadığını göstermektedir. Bunu basit, somut cümlelerden, karmaşık yapılara ve daha soyut cümlelere geçildikçe konunun zorlaşmasına bağladık. Tabii daha önce de belirttiğimiz gibi seçilen grupların özellikleri, öğretmen, sınavın yapıldığı yer ve zaman gibi birçok faktör, sonucu etkilemiştir. Bu durum, zannımızca özellikle kurlara göre yanlış yapma oranını etkilemiştir. Ancak, araştırmamızın tartışılmaz sonucu, tüm kurlarda ve tüm gruplarda en çok yanlış yapılan hâl ekinin "*belirtme hâli eki*", en çok yapılan yanlış türünün ise "ekin kullanılmaması", en az yanlış yapılan ekin ise "*çıkma hâli eki*" olduğudur. Ayrıca en az yapılan yanlış türü ise, (son iki grup hariç) eklerin birbirinin yerine kullanılmasıdır.

Yine bu bölümde, bu yanlışların sebepleri üzerinde durmaya çalıştık. Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi, çalışmamızın asıl amacı yanlışların sebepleri değil, konunun bir değerlendirmesini yapmak ve buna paralel olarak öğretimde üzerinde durulması gereken noktalar hakkında, bazı görüşler sunmaktır. Bu yanlışların en önemli sebebi, ana dilden yapılan olumsuz aktarımlardır. Bu sebeple, her dil için, o dili ve Türkçeyi çok iyi bilen uzmanların karşılaştırılmalı çalışmalar yapması gerektiğini düşünüyoruz. Ancak yine de daha önceki tecrübelerimize dayanarak, çalışmamızda elde ettiğimiz bulgulara ve değişik kaynaklara başvurarak yanlış yapma sebeplerini şöyle sıraladık:

- 1) Ana dilin olumsuz etkileri,
- 2) Ara dil, diye açıkladığımız kavramın etkileri,
- 3) Yanlış öğrenmeye bağlı olarak yapılan yanlışlar,
- 4) Kişisel özelliklerden kaynaklanan yanlışlar,
- 5) Eğitim programından kaynaklanan yanlışlar,
- 6) Diğer (belirsiz sebeplerle yapılan) yanlışlar.

Daha sonra (dördüncü bölümde), isim hâl eklerinin özellikle yabancılara öğretimi açısından genel özellikleri üzerinde durduk. Yönelme, çıkma ve bulunma ekinin anlam olarak fonksiyonlarının, birbirine daha yakın olduğunu ileri sürdük. Cümlelerin dolaylı tümlecini ve zarf tümlecini yaptıklarını da belirttik. Belirtme halinin ise, cümlelerin belirtili nesnesini yaptığını ekledik. Ayrıca, belirtme, çıkma, yönelme ve bulunma eklerinin ismi fiile bağlarken tamlayan ekinin iki ismi birbirine bağlayarak belirtili isim tamlamaları oluşturduğunu, önemli bir nokta olarak vurguladık.

Daha sonra, öğretimde, yararlı olacağını düşündüğümüz, bazı görüşleri belirttik. Hâl eklerinin öğretiminde, ünlü ve ünsüz uyunlarının yerine ve önemine değindik. Ezber ve katı kurallar yerine, basit örneklerle, alıştırmalarla, resim ve grafiklerle daha önce belirttiğimiz özellikler de gözönünde tutularak öğretim verilmesinin daha etkili olacağını düşündüğümüzü belirttik.

4.2. ÖNERİLER

Daha önceki bölümlerde verdiğimiz bilgilerin ışığı altında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi üzerine bazı öneriler sunduk. Bunları, "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimiyle İlgili Genel Öneriler" ve "İsim Hâl Eklerinin Öğretimiyle İlgili Öneriler" olarak iki grupta topladık.

A) Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimiyle İlgili Genel Öneriler

- 1) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin üniversiteler bünyesinde lisans ve yüksek lisans düzeyinde akademik bir kimliğe kavuşturulması,
- 2) Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin bilim dalları arasında yerinin ve öneminin belirlenmesi, ayrı bir bilim dalı olarak kabul edilmesi,
- 3) Dünyada geçerli modern dil öğretim metotlarının ışığı altında, Türkçenin özelliklerine yapısına uygun öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi, araştırılması,
- 4) Türkçenin özelliklerine ve çağdaş eğitim ortamına uygun kitapların hazırlanması,
- 5) Türkçenin öğretimiyle ilgili video filmlerinin hazırlanması,
- 6) Türkçe öğretiminde modern araç gereçlerin (televizyon, video, kaset, tepegöz, bilgisayar, v.b.) kullanılması,
- 7) Değişik seviyelere yaşlara, gruplara ve amaçlara, ihtiyaçlara uygun Türkçe öğretim programları ve kitapları hazırlanması, (Örneğin, Orta Asya gruplarına, turizm amacıyla öğrenmek isteyenlere, az bilenlere, daha iyi bilenlere, üniversite eğitimine hazırlananlara, çocuklara, v.b.)
- 8) Türkçeyle, diğer diller arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılması,

9) Ana dili farklı gruplar üzerinde yanlış çözümleme çalışmaları yapıp yanlış türlerinin, yanlış yapılan konuların ortaya çıkarılması,

10) Türkçe öğrenen yabancıların yaptıkları yanlışların söz dizimi, yapı, ses bilgisi anlam bakımından incelenip değerlendirilmesi,

11) Söz dizimi, yapı, ses bilgisi, anlam bakımından yapılan yanlışların, ana dili farklı gruplara göre değerlendirilmesi,

12) Olumsuz aktarımdan yani ana dilin olumsuz etkilerinden ve diğer sebeplerden kaynaklanan yanlışların tespit edilmesi ve uygulamada bu noktalara dikkat edilmesi,

13) Yapılan yanlışların ve yanlış türlerinin tespit edilmesi, programın bu yönde geliştirilmesi,

14) Türkçe öğretiminin göze ve kulağa hitab eden modern araç gereçlerle desteklenmesi,

15) Yabancı dil öğretiminde kullanılan alıştırmalar türlerinin Türkçeye aktarılması,

16) Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusunun günümüzde tartışılan, üzerinde durulan, düşünülen, araştırmalar yapılan güncel bir konu haline getirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

B) İsim Hâl Eklerinin Öğretimiyle İlgili Öneriler

1) İsim hâl ekleri, cümlelerin öğeleri arasında ilgi kurarlar. Bu sebeple Türkçenin cümle yapısının (Ö+T+Y) mutlaka konuya paralel olarak öğrenciye verilmelidir.

2) Belirtme, bulunma, yönelme ve çıkma eklerinin isim (nesne) ve fiil arasında ilgi kurduğu ismi fiile bağladığı belirtilmelidir.

3) Tamlayan ekinin, diğer hâl eklerinden farklı olduğu ve iki ismi birbirine bağlayarak belirtili isim tamlaması yaptığı belirtilmelidir.

4) Tamlayan eki almış isimden sonra gelen ikinci isimde mutlaka iyelik eki bulunması gerektiği (tamlayan, iyelik zincirinin) belirtilmelidir.

5) Belirtme eki, tüm kurlarda en çok hata yapılan ektir; bu sebeple bu ekin öğretimi özel bir önem gerektirir. Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi bu ekin, cümlelerin nesnesi durumundaki kelimenin işaret edilmesi, vurgulanması, durumunda, nesnenin iyelik eki almış olduğu durumda (eğer başka bir hâl eki gerekmiyorsa), nesnenin bu, şu, o gibi işaret zamirlerinden sonra gelmesi durumunda, nesnenin özel bir isim olması durumunda mutlaka kullanılması gerekir.

Örneğin; Ben onun *kalem*ini istiyorum.

Bu cümlede kalem (nesne) iyelik ekiyle kullanılmış olduğundan, daha sonra belirtme hâlinin kullanılması kaçınılmazdır. Ama "*Ben kalem istiyorum.*" cümlesi belirtme hâli kullanılmadan da doğru bir mesaj verir.

Ayrıca belirtme hâli yüklemine neyi veya kimi sorularına cevap verir. Bu da öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir nokta olarak belirtilmelidir.

6) Yönelme, bulunma ve çıkma ekleri, fiilde ifade edilen işle, isme yaklaşmayı, isimden uzaklaşmayı veya isimde kalmayı anlattığı için bizce anlam olarak birbirini takip eden fonksiyonları ifade eder. Bu sebeple, bu bütünlüğü bozmadan, birlikte öğretilmeleri gerekir.

7) İsim hâl ekleri, her zaman en son gelen ektir. Bu eklerden sonra başka ek gelmez. Diğer ekler, hâl eklerinden önce gelmelidir (çoğul, iyelik v.b.)

8) İsim hâl ekleri, cümlede öznenin sonra kullanılmaz. Burada da yine Ö + T + Y yapısının verilmesinin gerekliliği ortaya çıkar.

9) İsim hâl ekleriyle paralel olarak ezbere başvurmadan örneklerle ünlü ve ünsüz uyumları, ünlü düşmesi gibi fonetik özelliklerin de verilmesi gerekir.

10) İsim hâl ekleri fiilde yapılan işle nesneyi belirtmeyi, nesneden uzaklaşmayı, nesneye yaklaşmayı, nesnede bulunmayı ifade eder. Ancak, bu kural özellikle ana dilin etkisi de düşünülürse, her zaman geçerli değildir. Örneğin, bir şeyden hoşlan-, bir şeyden nefret etmek v.b. Özellikle soyut fiiller söz konusu olduğunda durum daha da karışır. Bu sebeple tüm hâl ekleri, verildikten sonra öğrenciye hangi fiilin hangi ekle ve eklerle kullanılacağını örnek cümlelerle gösteren bir liste verilmesinde fayda vardır.

11) İsim hâl eklerinin öğretiminde modern yöntem ve tekniklerle eklerin anlam olarak fonksiyonuna hazırlanmış alıştırmaların, resim, açıklama ve grafiklerin kullanılması öğretimin daha sağlıklı ve kalıcı olmasını sağlar.

BİBLİYOGRAFYA

- AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Cilt I-II-III, TDK Yayınları, Ankara, 1979.
- AKSAN, Doğan, Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
- AKSAN, Doğan, "Ural Altay Dilbiliminde Anlam bilimsel, Şematik Kriterler Meselesi Yeni Kullanım Yöntemleri" TDAY Belleten, 1980-81:231.
- AKSAN, Doğan, "Eşanlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Eskiliğinin Saptanmasında Eşanlamlılardan Yararlanma" Bilimsel Bildiriler, 1972:530-531.
- AKYÜZ, Kenan, Yabancılar İçin Türkçe Dersleri, Ankara, 1972.
- ALPEREN, Nusret, Türkçe Öğretim Rehberi, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1990.
- ATABAY, Neşe, KUTLUK, İbrahim, ÖZEL, Sevgi, Sözcük Türleri, TDK Yayınları, Ankara, 1983.
- BANGUOĞLU, Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK Basımevi, Ankara 1986.
- BAŞKAN, Özcan, "Yabancı Dil Öğretimi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1978.
- BAŞKAN, Özcan, Lenguistik Metodu, Hitit Kitabevi, İstanbul, 1990.

- BAYRAKTAROĞLU, Sinan, "Yabancı Dil Öğrenim Güçlükleriyle İlgili Araştırma Yöntemleri", İzlem Dergisi, Sayı:3, 1979:3-15.
- CAFEROĞLU, Ahmet, "Türk Dili Tarihi I, Ankara, 1984.
- CAN, Kaya, Yabancılar İçin Türkçe İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri, Ankara, 1981.
- CORDER, S. P., "Idiosyncratic Dialects and Error Analysis" International Review of Applied Linguistics, Sayı:9, 1981:60-147.
- CORDER, S. P., Error Analysis and Interlanguage, Oxford University Press, Oxford, 1981.
- DENY, Jean, "Türk Dili Grameri (Osmanlıca Lehçesi) Çev. A. Ulvi Elöve, İstanbul, 1941.
- DEMİRCAN, Ömer, "Öğretim Dili ve Yabancı Dil Olarak Türkçe" Dünyada Türkçe Öğretimi, Ankara, 1988:28-33.
- DEMİRCAN, Ömer, Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri: Dilbilimleri, Öğrenme ve Öğretme Yolları, Yabancı Dil Öğretimi Yaklaşım ve Yöntemleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1990.
- DEMİREL, Özcan, Yabancı Dil Öğretimi, Ankara 1987 (1990).
- DİLAÇAR, Agop, Tarih Boyunca Devlet Dili Olarak Türkçe, TDK Yayınları, Ankara, 1982.

- DİLÇİN, Cem, "Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı ve Tarihsel Sözlüğü" TDAY Belleten, TDK Yayınları (80-81), Ankara, 1983.
- EDİSKUN, Haydar, Yeni Türk Dilbilgisi, Remzi Yayınevi, 1963.
- ERGİN, Muharrem, Türk Dilbilgisi, Bayrak Yayınevi, İstanbul 1990.
- ERCİLASUN, Bican Ahmet, Dilde Birlik, Cönk Yayınları:7, İlmi Eserler:1, İstanbul, 1984.
- GENCAN, Tahir Nejat, Dilbilgisi I, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1950.
- GÜZEL, Abdurrahman, "Orta Avrupa'ya Göçen Türk İş Gücü ve Çocuklarının Eğitim Meselesi", Türkoloji Çalışmaları ve Federal Almanya'daki Türk Çocuklarının Eğitim-Kültür Problemleri Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1987:95-105.
- GÜZEL, Abdurrahman, Erziehung der türkischen Arbeitnehmerkinder in Deutschland und ihr Kulturunterricht, Kulturkontakt Kulturkonflikt, Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie Universität Frankfurt am Main, Nr. 28, Frankfurt 1987, S.311-318.
- GÜZEL, Abdurrahman, Bazı Müesseselerimiz ve Şahsiyetler Etrafında Milli Kültür-Milli Birlik, Ankara, 1991:334.
- HATİBOĞLU, Vehice, Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1972.
- HATİBOĞLU, Vehice, Türkçenin Ekleri, Ankara, 1974.

- HENGİRMEN, Mehmet, "Yabancılar Türkçe Öğretimi"
Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı,
Ankara, 1986:230.
- HENGİRMEN, Mehmet, Türkçe Öğreniyoruz I. Cilt, Ankara, 1986.
- HENGİRMEN, Mehmet, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde
Çağdaş Eğitim Ortamı" Dünyada Türkçe
Dergisi, Sayı:1, A.Ü. TÖMER, 1988.
- KONONOV, A. N., Grammatika sovremennogo turetskogo
literaturnogo yazık, Moskova, 1956.
- KORKMAZ, Zeynep, Cumhuriyet Döneminde Bir Kültür Dili Olarak
Türkçe, 50. Yıl Konferansları, A.Ü. D.T.C.F.
Yayınları, Ankara, 1976.
- LEWIS, G. L., Turkish Grammar, Oxford University Press,
1967.
- NEMSTER, W., "Apporoximale Systems of Foreign Language
Learns", International Review of Applied
Linguistics, 1971, 9:115-123.
- RICHARDS, Jäck,
J.P. Platt,
H. Weber, Longman Dictionary of Applied Linguistics,
Longman, 1985.
- SELİNKER, Larry, "Interlanguage" J.C. Richards (Yay.) Errors
Analysis Perspectives on Second Language
Acquisition, Logman, Londra, 1974:31-54.
- SOYSAL, İsmail, - EREN, Mihin, Türk İncelemeleri Yapan Kuruluşlar (Kılavuz),
Ankara, 1977.

- UYSAL, Sermet Sami, Yabancılara Türkçe Dersleri, 1984, İstanbul.
- Wagner, Karl, Heinz, "Ayrımsal Dilbilim" D. Aksan (Yay) Dilbilim Seçkisi, Çev: E. Sözer, T.D.K. Yayınları, Ankara, 1982:217-224.
- ZÜLFİKAR, Hamza, Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi, Ankara, 1980.
- ZÜLFİKAR, Hamza, Yüksek Öğretimde Türkçe Yazım ve Anlatım, Ankara, 1981.

Ek : Anket

İsim hâl eklerine ilişkin yanlış çözümlemesi çalışmamızda öğrenci yanlışlarını test biçiminde yaptığımız, anketlerle de belirlemeye çalıştık. Anketlerimizin amacı, doğrudan öğrenci yanlışlarını tespit etmek değil, aynı zamanda çalışmamızın başlangıcında, bize öğrencilerin isim ekleri ile ilgili yanlışları konusunda ışık tutması, bir fikir vermesidir.

Anketimizi toplam 130 öğrenci cevaplamıştır. Anketlerimizi cevaplayan öğrencilerin düzeylere göre dağılımını şu biçimde verebiliriz :

Temel Türkçe	79
Temel Türkçe II	7
Orta Türkçe I	18
Orta Türkçe II	14
Yüksek Türkçe	12
Toplam	130

Anketlerimizi cevaplayan öğrencilerin yaptıkları yanlışlar anadillerine göre değişikliğe yol açabileceğinden bu öğrencilerin uyruklarına göre dağılımını verelim.

TEMEL TÜRKÇE I

Türk Lehçeleri

Türkmen	24
Özbek	22
Uygur	1

Arapça

Ürdünlü	7
Yemenli	4
Tunuslu	3
Suriyeli	1

Diğer

Tanzanyalı	4
Sierra Leoneli	2
Nepalli	2
Japon	2
Güney Koreli	2

Norveçli	1
Zaireli	1
Sri Lankalı	1
Senegalli	1
Etopyalı	1
Lupalı	1

TEMEL TÜRKÇE II

Alman	1
Belçikalı	1
Çekoslovak	1
İranlı	1
Japon	1
Kanadalı	1
Somalili	1

ORTA TÜRKÇE I

Filistinli	3
Libyalı	1
Suudi Arabistanlı	1
Fransız	2
İranlı	2
Japon	2
Alman	1
Çekoslovak	1
Meksikalı	1
Pakistanlı	1
Kırgız	1
Türk	1

ORTA TÜRKÇE II

Alman	2
Hollandalı	1
Koreli	2
Romanyalı	2

Amerikalı	1
İranlı	1
Japon	1
Pakistanlı	1
Rus	1
Şilili	1
Türk	1

YÜKSEK TÜRKÇE

Avusturyalı	2
Alman	2
İranlı	2
Japon	1
Azeri	2
Kazak	1
Kırgız	1
Suriyeli	1

Şimdi anketlerimize verilen cevapları inceleyelim :

UYGULANAN ANKETLER

ADI :
SOYADI :
YAŞI :
MİLLİYETİ :
KURU : T-I

Lütfen aşağıdaki boşlukları uygun eklerle tamamlayınız.

1. Ali, okul ev..... gidiyor.
2. Ayşe, sınıf giriyor.
3. Ahmet, sınıf..... çıkıyor.
4. Öğrenciler, sınıf..... temizliyorlar.
5. Öğretmen, sınıf..... oturuyor.
6. Ayşe Hanım TÖMER'..... Türkçe öğretiyor.
7. Ben, en çok döner..... seviyorum.
8. Şu kitap..... al.
9. Masa..... bir kitap aldım.
10. Masa..... bir kitap koydum.
11. Kitap masa..... duruyor.
12. Ayşe..... anne kim?
13. Ankara..... hava..... çok kirli.
14. Okul..... öğretmen..... geliyor.

TEMEL TÜRKÇE I

	Arapça	Türk Lehçeleri	Diğer	%
1. Doğru Cevaplar				
-dan / -e	11	42	17	89.4
-undan / -ine	1	-	1	2.5
Yanlış Cevaplar				
-a / -den	-	2	4	7.6
2. Doğru Cevaplar				
-a...	12	46	16	94.6
Yanlış Cevaplar				
-ta	1	1	2	5.0
-ne	1	-	-	1.2
3. Doğru Cevaplar				
-tan	11	45	17	93.3
-ından	1	-	-	1.2
Yanlış Cevaplar				
-dan	2	1	-	3.8
-ten	-	1	-	1.2
-ta	-	-	1	1.2
4. Doğru Cevaplar				
-ı	6	35	11	66.5
-larını	1	2	-	3.8
-ını	1	7	2	12.6
Yanlış Cevaplar				
-tan	1	-	-	1.2
-ta	4	-	4	10.1
-a	1	-	1	2.5
-nı	-	1	-	1.2
-fi	-	1	-	1.2
-larda	-	1	-	1.2

	Arapça	Türk Lehçeleri	Diğer	%
5. Doğru Cevaplar				
-ta	13	44	18	95.9
-ında	1	-	-	1.2
Yanlış Cevaplar				
-a	-	1	-	1.2
-te	-	1	-	1.2
6. Doğru Cevaplar				
-de	13	47	17	98.4
Yanlış Cevaplar				
-inde	1	-	1	2.5
-e	-	-	1	1.2
7. Doğru Cevaplar				
-i	14	43	18	95.9
Yanlış Cevaplar				
-e	-	3	-	3.8
8. Doğru Cevaplar				
-ı	13	39	16	86.0
-ları	-	1	-	1.2
-larını	-	1	-	1.2
Yanlış Cevaplar				
-ı	1	3	-	5.0
-dı	-	1	-	1.2
-dan	-	1	1	2.5
-ni	-	1	-	1.2
-ın	-	-	1	1.2
9. Doğru Cevaplar				
-dan	11	46	15	92.0
-sından	1	-	-	1.2
Yanlış Cevaplar				
-sına	1	-	-	1.2
-da	1	1	2	5.0
-sında	-	-	1	1.2

	Arapça	Türk Lehçeleri	Diğer	%
10. Doğru Cevaplar				
-ya	8	36	13	72.8
-sına	-	-	1	1.2
Yanlış Cevaplar				
-da	2	9	4	19.1
-dan	1	-	-	1.2
-sında	1	-	-	1.2
-sine	1	-	-	1.2
-yı	1	-	-	1.2
11. Doğru Cevaplar				
-da	12	46	18	97.1
-sında	1	-	-	1.2
Yanlış Cevaplar				
-ya	1	1	-	2.5
12. Doğru Cevaplar				
-nin / -si	14	33	18	82.9
Yanlış Cevaplar				
-nin / -si	-	1	-	1.2
-ni / -si	-	2	-	2.5
-yin / -si	-	1	-	1.2
13. Doğru Cevaplar				
-nın / -sı	13	38	16	85.6
Yanlış Cevaplar				
-nın / -sını	1	-	-	1.2
-da / -sı	-	3	-	3.7
-yin / -sı	-	4	-	5.0
-nı / -sı	-	2	-	2.5
-yı / -sı	-	-	1	1.2
- / -sı	-	-	1	1.2

	Arapça	Türk Lehçeleri	Diğer	%
14. Doğru Cevaplar				
-un / -i	6	5	10	26.6
-dan / -leri	1	-	-	1.2
-a / -i	1	-	-	1.2
-una / -in	1	-	-	1.2
-una / -i	1	-	-	1.2
-a / -	-	2	-	2.5
-dan / -	-	15	1	20.2
-a / -ler	-	14	-	17.7
-a / -le	-	7	1	10.1
-a / -im	-	-	1	1.2
-dan / -i	-	-	1	1.2
-un / -ine	-	-	1	1.2
- / -ine	-	-	1	1.2
-dan / -im	-	-	1	1.2
Yanlış Cevaplar				
-da / -ta	-	1	-	1.2
-nın / -i	-	1	-	1.2

Doğru Cevaplar	172	604	212	988
%	87.75	92.63	84.12	91.65
Yanlış Cevaplar	24	48	20	90
%	12.24	7.36	7.93	8.34

ADI :
SOYADI :
YAŞI :
MİLLİYETİ :
KURU : T-II

Lütfen aşağıdaki boşlukları uygun eklerle tamamlayınız.

1. Okul..... ön..... ağaçlar var.
2. Öğrenciler, pencere..... cadde.....
3. Öğretmen, kalem..... alıp, tahta..... yazı yazdı.
4. Ali, diş..... fırçalamadan yatmaz.
5. Oya'..... elbise..... rengini çok beğeniyorum.
6. Bu yemek..... ilk defa Türkiye'..... yedim.
7. Ankara, Türkiye..... başkent..... mi?
8. Öğrenciler kafeterya..... çay içiyorlar.
9. Ahmet, her yıl arkadaşlarıyla dağ..... çıkar (tırmanır).
10. Bu haberi televizyon..... duydum.
11. Kalem çanta..... çıkardı.
12. Ahmet'..... bütün dersleri iyi.
13. Ahmet'..... ceketini nere..... aldınız?

TEMEL TÜRKÇE II

	Alm.	Bel.	Çek.	İr.	Jap.	Kan.	Som.	%
1. Doğru Cevaplar -un/-ünde Yanlış Cevaplar	1 -	1 -	1 -	1 -	1 -	1 -	1 -	100 -
2. Doğru Cevaplar -den/-yi görüyorlar -den/-ye bakıyorlar Yanlış Cevaplar -den/-yi baktılar -nin/-sinde -nin/-si	1 - - - - -	1 - - - - -	- - - 1 - -	- 1 - - - -	- - 1 - - -	- 1 - - - -	- - - - 1 -	28.4 28.4 14.2 14.2 14.2
3. Doğru Cevaplar -i/-ya Yanlış Cevaplar -i/-ta -i/-nin	- 1 - -	1 - - -	1 - - -	1 - - -	1 - - -	- - 1 -	1 - - -	71 14.2 14.2
4. Doğru Cevaplar -lerini Yanlış Cevaplar -leri -ine	- 1 - -	1 - - -	1 - - -	1 - - -	1 - - -	- 1 - -	- - 1 -	56.8 14.2 14.2
5. Doğru Cevaplar -nın/-sinin Yanlış Cevaplar -nın/-sini	- 1 -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	85.2 14.2
6. Doğru Cevaplar yemeği /-de Yanlış Cevaplar yemeğini /-de	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	- 1 -	85.2 14.2
7. Doğru Cevaplar -nin/-i Yanlış Cevaplar -nin/-ini	- 1 -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	1 - -	85.2 14.2

	Alm.	Bel.	Çek.	İr.	Jap.	Kan.	Som.	%
8. Doğru Cevaplar -da Yanlış Cevaplar	1 -	1 -	1 -	1 -	1 -	1 -	1 -	100
9. Doğru Cevaplar -a Yanlış Cevaplar -dan -ları -ından (-)turmaya -ıp	- 1 - - - -	- - 1 - - -	1 - - - - -	- - - 1 - -	1 - - - - -	- - - - 1 -	- - - - - 1	28.4 14.2 14.2 14.2 14.2 14.2
10. Doğru Cevaplar -dan -da Yanlış Cevaplar -undan	1 - -	- 1 -	1 - -	- - 1	1 - -	1 - -	1 - -	71 14.2 14.2
11. Doğru Cevaplar -dan -sından -mdan Yanlış Cevaplar -sı	1 - - -	- 1 - -	- - 1 -	- 1 - -	1 - - -	- - 1 -	- - - 1	28.4 28.4 28.4 14.2
12. Doğru Cevaplar -in Yanlış Cevaplar -i	1 -	1 -	1 -	1 -	- 1	1 -	1 -	85.2 14.2
13. Doğru Cevaplar -in/-den Yanlış Cevaplar -in/-de	- 1	1 -	1 -	1 -	- 1	1 -	1 -	85.2 28.4

Doğru Cevaplar	7 %54	12 %92	12 %92	11 %84	10 %76	10 %76	8 %61	70 %77
Yanlış Cevaplar	6 %46	1 %8	1 %8	2 %16	3 %24	3 %24	5 %39	21 %23

ADI :
SOYADI :
YAŞI :
MİLLİYETİ :
KURU : O-I

Lütfen aşağıdaki boşlukları uygun eklerle tamamlayınız.

1. Ali'..... arkadaşı okul erken gelirse birlikte sinema.....
gidecekler.
2. Sınıf..... geçerse babası o..... bisiklet alacak.
3. Lütfen, televizyon..... sesi..... biraz kapatır mısın?
4. Bu konu..... hazırlarken TÖMER'..... kütüphanesi..... çok
faydalandım.
5. Eyvah cüzdanımı ev..... unutmuşum.
6. Dün televizyon seyrederken yorgunluk..... koltuk..... uyu-
muşum.
7. Kirli tabaklar hâlâ masa..... duruyor.
8. Kirli tabakları lütfen masa..... kaldır, makine..... koy.

ORTA TÜRKÇE I

	Arp.	Fr.	İr.	Jap.	Alm.	Çek.	Mek.	Pak.	Tür.	%
1. Doğru Cev.										
-nin/-dan/-ya	2	-	1	2	1	1	1	-	1	49.9
-nin/-a/-ya	4	2	1	-	-	-	-	1	1	50.0
2. Doğru Cev.										
-ını/-na	1	-	1	-	-	-	-	-	1	16.6
Yanlış Cev.										
-tan/-na	3	2	-	1	1	1	-	-	-	44.4
-ta/-nu	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-ta/-na	1	-	1	-	-	-	-	-	-	11.1
- /-na	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5.5
-ını/-nu	-	-	-	-	-	-	1	-	-	5.5
-a/-nu	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5.5
-ında/-na	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.5
3. Doğru Cev.										
-un/-ni	3	2	2	1	1	1	1	1	1	72.2
Yanlış Cev.										
-un/-nin	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-un/-yi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-un/-siz	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-da/-ni	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5.5
-un/-n	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.5
4. Doğru Cev.										
-yu/-in/-nden	1	2	-	-	-	-	-	1	1	27.7
Yanlış Cev.										
-şmanı/-in/-n	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.5
-nu/-in/-nin	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-da/-in/-nden	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-su/-in/-nde	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-nu/-de/-ni	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-nda/-a/-nde	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-da/-a/-nde	-	-	1	-	-	-	-	-	-	5.5
-yu/-in/nde	-	-	1	-	-	-	1	-	-	11.1
-na/-daki/-ne	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5.5
-yu/-in/-ini	-	-	-	1	1	-	-	-	-	11.1
-ya/-in/-nde	-	-	-	-	-	1	-	-	-	5.5

	Arp.	Fr.	İr.	Jap.	Alm.	Çek.	Mek.	Pak.	Tür.	%
5. Doğru Cev.										
-inde	3	-	-	2	-	1	-	-	-	33.3
-de	3	2	2	-	2	-	1	1	2	72.2
Yanlış Cev.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Doğru Cev.										
-tan/-ta	2	2	-	1	1	-	1	1	2	55.5
-la/-ta	-	-	-	-	-	1	-	-	-	5.5
Yanlış Cev.										
-lu/-ta	2	-	1	-	-	-	-	-	-	16.6
-muştam/-ta	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-lu/-tu	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-tan/içinde	-	-	1	-	-	-	-	-	-	5.5
-la/-lu	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5.5
7. Doğru Cev.										
-da	5	2	1	2	1	1	1	1	2	88.8
Yanlış Cev.										
-daki	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-uzerında	-	-	1	-	-	-	-	-	-	5.5
8. Doğru Cev.										
-dan/-ye	4	2	2	1	1	-	1	1	2	77.7
Yanlış Cev.										
-ya/-de	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-dan/-si	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5.5
-da/ye	-	-	1	-	1	-	-	-	-	11.1

Doğru Cevap. (%)	28 58.3	14 100	10 58.8	10 58.8	7 87.5	5 62.5	6 75	7 87.5	13 81.2	100 73.5
Yanlış Cevap. (%)	20 41.6	- -	6 41.1	7 41.1	1 12.8	3 37.5	2 25	1 12.5	3 18.8	36 26.5

ADI :
SOYADI :
YAŞI :
MİLLİYETİ :
KURU : O-II

Lütfen aşağıdaki boşlukları uygun eklerle tamamlayınız.

1. Dün manav..... aldığım sebzeler..... hepsi çürük çıktı.
2. Günlerden beri aranan suçlu..... polis Üsküdar'..... yaka-
lamış.
3. Annem..... söz verdim, erken gitmeliyim.
4. Bu yaz tatil..... nere..... gideceğim..... bir türlü karar veremedim.
5. Nöbetçi hemşire ziyaretçiler oda..... dışarı çıkardı.
6. Çalışanlar..... çoğu işlerine gitmek için sabahları duraklar..... dolmuş ve
otobüs bekliyorlar.
7. Bizim ev..... balkonu..... bütün Ankara'..... görebilirsiniz.

ORTA TÜRKÇE II

	Alm. Hol.	Kore	Türk	İng.	İr.	Jap.	Pak.	Rus.	Şili	%
1. Doğru Cev. -dan/-in	1	1	-	-	1	1	-	-	-	28.5
Yanlış Cev. -den/-li	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-den/-i	1	1	3	1	-	-	1	1	1	64.3
2. Doğru Cev. -yu/-da	2	1	3	-	-	-	-	1	1	57.1
Yanlış Cev. -yu/-a	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-yan/-da	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-nu/-da	-	-	-	1	-	-	-	-	-	7.1
-lül/-da	-	-	-	-	1	-	-	-	-	7.1
-ya/-da	-	-	-	-	-	1	1	-	-	14.3
3. Doğru Cev. -e	2	1	3	-	1	1	1	1	1	78.5
Yanlış Cev. -i	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-im	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-a	-	-	-	1	-	-	-	-	-	7.1
4. Doğru Cev. -de/-ye/-e	1	-	2	-	-	1	-	1	1	42.8
Yanlış Cev. -inde/-ye/-i	2	1	1	1	1	-	1	-	-	50
-ken/-ye/-ni	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7.1
5. Doğru Cev. -i/-dan	2	-	2	-	1	-	-	-	-	35.7
-i/sından	-	1	1	-	-	1	-	-	-	21.4
-in/sından	-	-	-	-	-	-	-	1	1	14.3
Yanlış Cev. -i/-ya	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-in/-sı	-	1	-	1	-	-	-	-	-	14.3
-e/-dan	-	-	-	-	-	-	1	-	-	7.1

	Alm. Hol.	Kore	Türk	İng.	İr.	Jap.	Pak.	Rus.	Şili	%
6. Doğru Cev.										
-in/-da	1	1	1	-	1	1	-	1	1	50
-den/-da	1	-	1	-	-	-	1	-	-	21.4
Yanlış Cev.										
onun/-da	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-ının/ da	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7.1
-i/da	-	-	1	1	-	-	-	-	-	14.3
7. Doğru Cev.										
-imizin/-ndan/yı	-	-	3	-	-	1	-	1	1	35.7
Yanlış Cev.										
imizin/muzden/ya	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7.1
inin/dan/yı	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7.1
imizin/udan/ya	2	-	-	-	-	-	-	-	-	14.3
imizin/sunda/yı	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7.1
imizin/da/ı	-	-	-	1	-	-	-	-	-	7.1
in/ndan/nı	-	-	-	-	1	-	-	-	-	7.1
inin/suya/dan	-	-	-	-	-	-	1	-	-	7.1

Doğru Cevaplar	10	5	16	2	4	6	2	5	6	56
%	47.6	35.3	76.1	22.2	57.1	85.7	28.5	83.3	85.7	56.5
Yanlış Cevaplar	11	9	5	7	3	1	5	1	1	43
%	52.3	64.0	23.8	77.7	42.8	14.3	71.4	16.7	14.3	53.5

ADI :
SOYADI :
YAŞI :
MİLLİYETİ :
KURU : Y-I Y-II

Lütfen aşağıdaki boşlukları uygun eklerle tamamlayınız.

1. Hergün deniz..... kenarı..... oturup karşı sahil..... gelen gemiler..... seyrederdi.
2. Burası İstanbul..... en ünlü lokantasıdır.
3. İşsizlik üniversite..... bitiren gençler..... en önemli problemleri..... biridir.
4. Çalışarak kazandığı tüm paralar..... kumar..... kaybetti.
5. Çocuklar bazen filmler..... gördükleri olaylar..... taklit etme..... çalışırlar.
6. Sıcak bir sobanın karşısında kitap okumak..... çok hoşlanıyorum.
7. Çok kısa bir süre içinde İngilizce öğrenme..... çalışıyorum.
8. Ben o..... hiç inanmıyorum.

YÜKSEK TÜRKÇE

	İng.	Alm.	İr.	Jap.	Türk.	Arp.	%
1. Doğru Cev. <i>in/na/den/i</i>	1	-	-	-	-	-	8.3
<i>in/nda/den/i</i>	-	2	1	-	2	-	20
<i>in/nda/e/i</i>	-	-	1	-	-	-	8.3
Yanlış Cevaplar <i>in/nda/ere/i</i>	1	-	-	-	-	-	8.3
<i>in/sında/dan/i</i>	-	-	-	1	-	-	8.3
<i>in/nda/den/i</i>	-	-	-	-	2	-	16.6
<i>nin/nı/e/i</i>	-	-	-	-	-	1	8.3
2. Doğru Cev. <i>un</i>	2	2	2	-	3	1	10
Yanlış Cev. <i>daki</i>	-	-	-	1	1	-	16.6
3. Doğru Cev. <i>yi/in/nden</i>	2	1	2	-	1	1	14.3
Yanlış Cev. <i>yi/in/-</i>	-	1	-	-	-	-	8.3
<i>yi/in/nin</i>	-	-	-	1	-	-	8.3
<i>ni/in/nden</i>	-	-	-	-	1	-	8.3
<i>yi/in/dir</i>	-	-	-	-	1	-	8.3
<i>ye/in/yi</i>	-	-	-	-	-	1	8.3
4. Doğru Cev. <i>ı/da</i>	2	2	2	1	1	-	12.5
<i>ını/da</i>	-	-	-	-	3	-	25
Yanlış Cev. <i>ı/a</i>	-	-	-	-	-	1	8.3
5. Doğru Cev. <i>de/i/ye</i>	1	1	1	-	-	-	25
Yanlış Cev. <i>deki/lı/ğe</i>	1	-	-	-	-	-	8.3
<i>den/i/ye</i>	-	1	-	-	-	-	8.3
<i>deki/i/ye</i>	-	-	1	-	-	-	8.3
<i>de/i/yi</i>	-	-	-	1	2	-	25

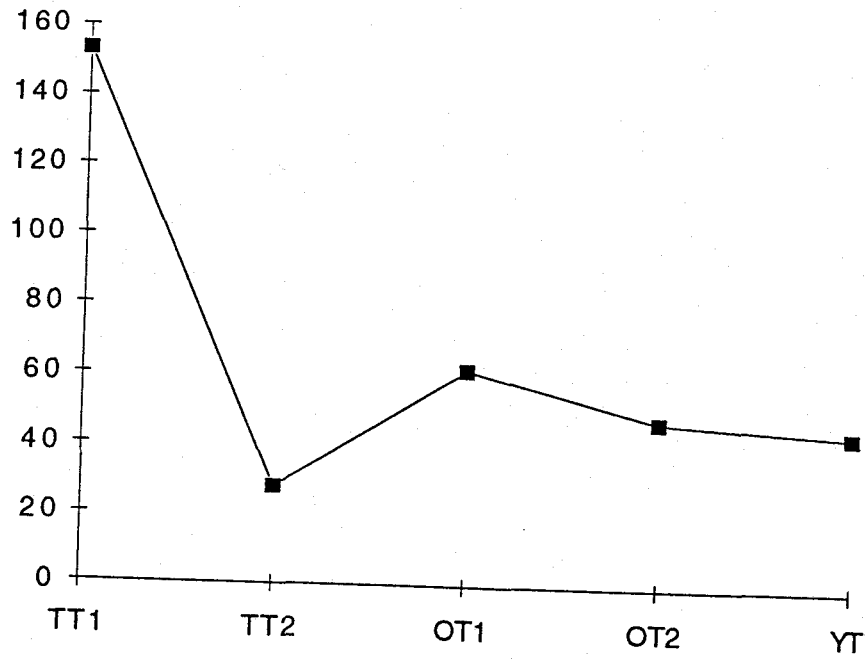
	İng.	Alm.	İr.	Jap.	Türk.	Arp.	%
<i>de/i/k</i>	-	-	-	-	1	-	8.3
<i>in/in/sine</i>	-	-	-	-	1	-	8.3
<i>de/ini/ye</i>	-	-	-	-	-	1	8.3
6. Doğru Cev. <i>tan</i>	1	2	2	-	-	-	41.6
Yanlış Cev. <i>den</i>	1	-	-	-	-	-	8.3
7. Doğru Cev. <i>ye</i>	1	2	1	-	1	1	50
Yanlış Cev. <i>ğe</i>	1	-	-	-	-	-	8.3
<i>ği</i>	-	-	1	-	1	-	16.6
<i>yi</i>	-	-	-	1	1	-	16.6
8. Doğru Cev. <i>na</i>	1	2	1	1	4	1	91.6
Yanlış Cev. <i>nu</i>	1	-	1	-	-	-	16.6

Doğru Cevaplar %	9 64.3	14 87.5	13 81.25	2 28.5	15 55.5	4 57.1	57 67.8
Yanlış Cevap. %	5 35.7	2 12.5	3 18.75	5 71.5	12 44.4	3 42.8	27 32.1

İSİM HÂL EKLERİ YANLIŞLARININ DÜZEYLERE GÖRE DAĞILIMI

İSİM HÂL EKLERİ	Temel Türkçe I	Temel Türkçe II	Orta Türkçe I	Orta Türkçe II	Yüksek Türk.	Top.
Yönelme H.	48	10	5	11	22	96
Bulunma H.	7	1	5	9	7	29
Çıkma H.	25	7	20	24	8	89
Belirtme H.	26	7	27	15	5	80
Tamlayan	27	3	5	19	3	57

İsim hâl ekleri yanlışlarının dağılımını grafik şeklinde şöyle gösterebiliriz :

130 öğrencinin cevapladığı anketlerin sonuçları yukarıda tablo biçiminde gösterilmiştir. Tablolarda yanlışlar öğrencilerin anadillerine göre belirtilmiştir.

Tablolarda anket sorularına verilen cevaplar -her soru için- *Doğru Cevaplar* ve *Yanlış Cevaplar* olarak iki bölümde verilmiştir. Kimi sorularda birden fazla boşluk olduğundan, bu boşluklara verilen cevaplar *kesme işareti (/)* ile birbirinden ayrılmıştır. Tablolarda tüm öğrencilerin verdiği cevaplar verilmiştir.

Tablolarda sorulara verilen yanlış ve doğru cevaplar sayısal olarak belirtilmiş ve son olarak da, düzeylere ve isim hal eklerine göre yanlış oranları gösterilmiştir (s. 167).

Sonuç olarak, yukarıda da görüldüğü gibi, en fazla yanlış yönelme halinde tespit edildi (96). Bunun ardından 89 yanlışla çıkma hali, 80 yanlışla belirtme hali yanlışları görülmektedir. Tarama çalışmamızda en çok yanlış belirtme hali üzerinde toplanmıştır. Ayrıca tarama çalışmamızda kurlar arasında yanlış yapma oranının da birbirine yakın olduğunu tesbit ettik. Kanımızca, tarama ve anket çalışmaları arasındaki bu farklılığın sebebi, testlerin özel olarak düzeylere göre hazırlanması ve öğrencinin belli bir kalıba göre cevap vermesi olarak düşünülebilir.

EK : 2

TEZDE KULLANILAN YENİ TERİMLER VE TANIMLARI

ara dil :

ayrımsal çözümleme :

ayrımsal dilbilim :

dil içi (interlingual) yanlışlar:

dil öğrencisi dili :

geçici yeti :

olumsuz aktarım :

yaklaşık dizge :

Aradil (interlanguage)

Yabancı dil ve ikinci dil öğrenmekte olan öğrenciler tarafından oluşturulan dil tipi.

Dil öğreniminde öğrenci yanlışları genel olarak iki sebebe bağlanır. Bunlar,

- (a) anadilinden yapıların ödünç alınması,
- (b) hedef dildeki yapıların genişletilmesi, (örn. analogi yolu ile)
- (c) bilinen dilbilgisi yapılarının ve sözcüklerin kullanılması

şeklinde görülür.

Öğrenciler dil öğrenirken anadillerindekinden ve hedef dillerindekinden farklı işlemler yapmaktadır. Buna "aradil" denmektedir. Bu farklılaşmanın aradil dizgesinden (interlanguage system) ya da yaklaşık dizgeden (approximative system) kaynaklandığı belirtilmektedir (Richards, 1985: 145-6).

Ayrımsal çözümleme (contrastive analysis)

İki dilin dilbilimsel dizgelerinin (örneğin ses dizgesi, dilbilgisi dizgesi) karşılaştırılması. Ayrımsal çözümleme 1950 ve 1960'larda gelişmeye ve uygulamaya başlandı. Ayrımsal çözümleme yapısal dilbilimin dil öğretimine bir uygulamasıdır. Ayrımsal çözümleme şu temellere dayanır :

- (a) Yeni bir dil öğrenmede temel güçlük birinci dilden (anadilinden) olumsuz aktarımlardan (interference) kaynaklanır.
- (b) Bu yanlışlar ayrımsal çözümleme yoluyla önceden saptanabilir.
- (c) Öğretim materyalleri ayrımsal çözümleme verilerine göre düzenlenebilir (Richards, 1985: 63).

Olumsuz aktarım (negative transfer, interference)

Konuşucuların ikidilli ya da çokdilli olması sebebiyle bir dildeki şekil ya da anlamların etkisi sonucu bir başka dilde çeşitli değişimlere yol açan süreç. Olumsuz aktarım olgusu hem sözlük ve sözdizimi, hem de sesbilim alanında görülür. Aktarım ve taklit yoluyla sözdizimi kurallarında ve seslerde ortaya çıkan kimi değişimler bu olguya bağlanır. Vardar bu terimi "girişim" olarak adlandırmaktadır (1988: 109).

Ayrımsal dilbilim (differential linguistics, contrastive linguistics)

"Karşıtsatl dilbilim", "karşılaştırmalı dilbilim" terimleriyle de karşılanan ayrımsal dilbilim bir anadiliyle bir yabancı dili karşılaştırarak bunlar arasındaki ayrılıkları, ayrımları, karşıtlıkları tespit etmek, böylece etkin yabancı dil öğretim yöntemleri oluşturulmasını sağlamak amacını güden uygulamalı dilbilim dalıdır. Özellikle 1950'lerden sonra yoğun çalışmalara konu olmuştur (Vardar, 1988: 30).

Yaklaşık dizge (approximative system)

bkz. *aradil* (interlanguage)

Dil öğrencisi dili

bkz. *aradil* (interlanguage)

geçici yeti (?)

bkz. *aradil* (interlanguage)

Dillerarası yanlışlar (interlingual errors)

Öğrencinin anadili etkisiyle olumsuz aktarımdan kaynaklanan yanlışlar.

Örneğin, *Elle regarde les* Fransızca tümcesi, İngilizce dizimin etkisiyle oluşmuştur (*She sees them*). Doğrusu *Elle les regarde* (*She them sees*) olmalıydı. (Türkçe örnek verilebilir).

Dil içi yanlışlar (intralingual errors)

Hedef dilin öğreniminde olumsuz aktarımdan daha çok ya da yanlış öğrenimden kaynaklanan yanlışlardır. Dil içi yanlışlar hedef dildeki bir yapının bir diğer yapıya etkisi biçiminde de görülür (Richards, 1985: 146).